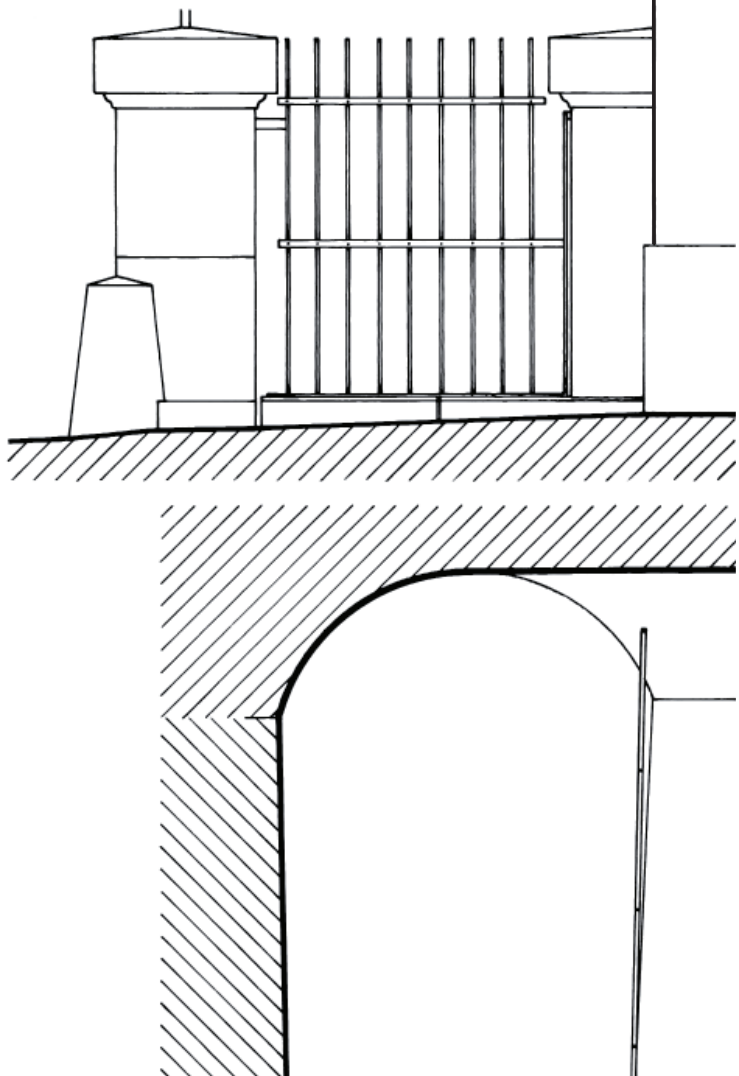

SBORNÍK 2019

Národního památkového ústavu
územního odborného pracoviště
v Olomouci

SBORNÍK 2019

Národního památkového ústavu
územního odborného pracoviště v Olomouci

**NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV**

**ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE
V OLOMOUCI**

Sborník 2019

Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci

Vydal elektronicky Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci v roce 2020 jako sborník tematických příspěvků.

Redakční rada: Mgr. Ondřej Belšík, PhDr. Pavel Michna, Vlastimil Staněk.

Grafická úprava a sazba: Vlastimil Staněk.

Za správnost příspěvků odpovídají autoři.

Na titulní straně zaměření detailu současného stavu Hanáckých kasáren v Olomouci, nároží ulice Hanáckého pluku a Náměstí republiky. Vypracoval Zdeněk Otruba.

ISBN 978-80-86570-33-4

OBSAH

Úvodní slovo ředitele	5
Studie	
Středověké osídlení v okolí kostela sv. Maří Magdalény u Bouzova <i>Karel Faltýnek, Pavel Šlězár</i>	9
Nejsevernější nález římské reliéfní keramiky v Pomoraví <i>Jakub Halama</i>	25
K historii a podobě parku na hradbách na Husově náměstí a Okružní ulici v Šumperku <i>Petr Kubeša</i>	31
Stavebněhistorický průzkum Hanáckých kasáren v Olomouci <i>Miroslav Papoušek, Tomáš Vítek</i>	37
Bývalý soud v Javorníku, budova č. p. 7 <i>Eva Pulkrtová</i>	85
Obnovy a restaurování	
Záchrana kaple sv. Floriána v Lutíně, okres Olomouc	99
Zprávy a informace	
Nominace na udělení ceny Patrimonium pro futuro	107
Veletrhy, výstavy, přednášky, akce, účast na akcích	108
Prohlášení věci nemovitou kulturní památkou	110
Zusammenfassung	115
Bibliografie	119

ÚVODNÍ SLOVO

Mgr. František Chupík, Ph.D.
ředitel

Je to poprvé v historii zveřejňování výroční zprávy (později sborníku) o činnosti olomouckého pracoviště památkového ústavu, kdy je vydávána pouze elektronicky, bez fyzického média. Papír tak nahradila neosobní digitální forma jedniček a nul. A tak ke sborníku za rok 2019 už nelze přičichnout. Důvodem jsou úsporná opatření Národního památkového ústavu vyplývající ze snížených výnosů rozpočtu (uzavření přístupných objektů) v souvislosti se šířením virového onemocnění COVID-19, která se výrazně dotkla ediční činnosti. Ostatně v této situaci k čemukoliv čichat není úplně bezpečné, protože virus, který zasáhl téměř celý svět, a bohužel v České republice našel výtečné podmínky k reprodukci, se šíří hlavně přes dýchací cesty.

Sborník za rok 2019 je výběrem témat, které kolegové zpracovali do příspěvků a řekli ještě v roce, kdy jsme o budoucí pandemii nového typu koronaviru šílícího se z čínské Wu-šanu, nevěděli téměř nic. První tři nakažení byly prokázáni v ČR až 1. března 2020. A dnes (28. 10. 2020) přesahuje denní nárůst v naší republice 15 tisíc nově potvrzených případů při nekontrovaném komunitním šíření. Čas a změna tedy nejsou jen ústřední problémy památkové péče, ale jejich ne/stálost má obecnou důležitost pro náš společenský i osobní život. Myslím, že takto dramatickou změnu za tak krátkou dobu u nás nikdo nečekal. Letos bychom se jistě upřímně, rádi a tradicionalisticky vrátili do roku 2019, nejen z hlediska epidemiologické bezpečnosti.

Památkářům často vyčítaný tradicionalismus je etalonem jejich práce, kterou jim vložila na bedra společnost institucionálně i legislativně. Zastávají nevděčnou, ale přirozenou a rozšířenou potřebu (marně) bojovat s časem a změny (na vybraném segmentu hmotného dědictví) zpomalovat a – pokud k nim už musí dojít – činit je srozumitelnými. Ne vždy to jde udělat tak, aby byly neviditelné a někdy to dokonce není účelné. Někdy je důležitější vnitřní princip než nevděčivá napodobivá forma zaniklých věcí. Většinou je ale přenos hodnot udržováním existujících forem tradičními technologiemi ověřený a relativně jednoduchý. Lépe se vysvětluje veřejnosti. Pro ni totiž představuje něco, co už tu bylo, tudíž je to bezpečné a lze tomu uvěřit.

Jak vidíme z výše uvedených řádků, může minulost znamenat důležitou jistotu, hodnotu i prameny víry. Mnozí jednotlivci či společenství už si uvědomují, že cena novosti a změny nemusí vždy znamenat navyšení kvality existence. Nebýt první neznámená prohrát, vítězové jsou v cíli jen dříve. Treba se jen před ostatními dozví špatné zprávy z budoucnosti.

I nadále se budeme snažit v naší časově vymezené přítomnosti uchovat naši minulost proto, aby mohla být předána našim následovníkům. Jinak by naše práce pozbývala elementárního smyslu.

STUDIE

① Kostel sv. Maří Magdalény od jihu,
v pozadí státní hrad Bouzov.
Foto Karel Faltýnek.

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ V OKOLÍ KOSTELA SV. MAŘÍ MAGDALÉNY U BOUZOVA

Karel Faltýnek
Pavel Šlězár

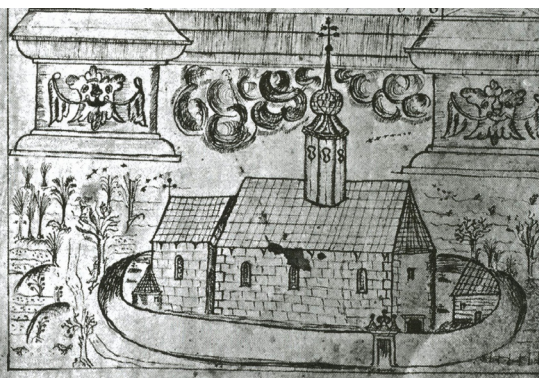
Úvod

Ve vzdálenosti přibližně 1 km jihovýchodně od Bouzova v místní části Starý pivovar, kde od 16. století fungoval vrchnostenský pivovar, leží kostel sv. Maří Magdalény ②. Tato původně plochostropá, přibližně orientovaná a podélná jednolodní stavba s kněžištěm čtvercového půdorysu, k němuž v ose stavby přiléhá čtyřboká sakristie, má své počátky zřejmě ve 14. století, což podporuje dochovaná křížová klenba kněžiště i samotný čtvercový tvar presbytáře. Této dataci neodporuje ani patrocinium chrámu. Kos-

tel sv. Maří Magdalény měl až do roku 1725 farní práva pro Bouzov, poté se stal už jen hřbitovním kostelem a bohoslužby se v něm od té doby konaly pouze několikrát do roka. Jeho farní funkci převzal kostel sv. Gotharda přímo v městečku Bouzově, vzniklý přestavbou vrchnostenské kaple. Nejstarší vyobrazení kostela perokresbou na titulním listu první bouzovské matriky pochází z roku 1681 ③. Perokresba zachycuje kostel v dosud hmotově nerozpoznané (renesanční?) stavební fázi, nicméně původní stavební podobu setřela radikální pře-

② Kostel sv. Maří Magdalény u Bouzova od severu. Vlevo polní trať Na Nivě. Foto Pavel Šlězár.

③ Nejstarší vyobrazení kostela sv. Maří Magdalény z roku 1681 perokresbou na titulním listu nejstarší bouzovské matriky (výřez). Podle Leoše Mláčka 2015.

stavba z roku 1863. Do jižní části hřbitovní zdi jsou zakomponovány původní pískovcové kvádry ze starší stavební fáze chrámu.¹

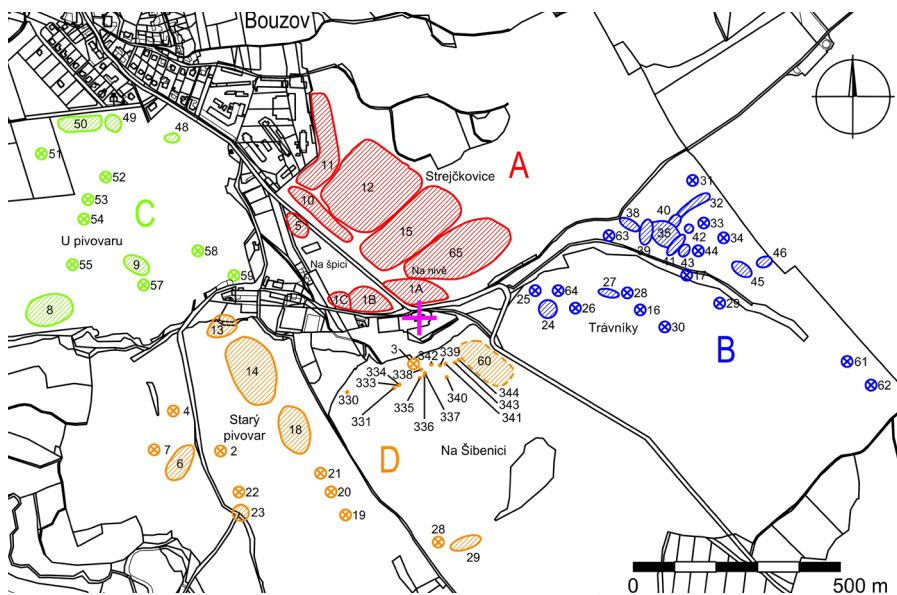
Archeologický průzkum v letech 2007–2012

Podle původní ústní lidové tradice stála v okolí kostela sv. Maří Magdalény starší osada – tzv. Starý Bouzov.² V roce 2007 se Pavlu Šlézarovi podařilo povrchovým sběrem získat v trati Na Nivě soubor cca 150 zlomků keramiky s příměsí jemně mleté tuhy ve hmotě a s římsovitě ukončenými okraji keramických nádob. Jednalo se tak o přímý doklad existence osady ze 13. století v okolí bývalého farního kostela sv. Maří Magdalény. Konstatována byla souvislost tohoto sídliště s kostelem sv. Maří Magdalény, urbanistickým vývojem Bouzova a vazbou na dálkové komunikace.³

V letech 2008–2012 se díky opakovaným povrchovým sběrům Karla Faltýnka výrazně rozrostl nálezový fond a upřesnilo se i prostorové vymezení komponent sídelního areálu.⁴ Kromě již známé polohy Na Nivě bylo osídlení doloženo i z řady dalších tratí v okolí kostela sv. Maří Magdalény. Kvůli studiu prostorové distribuce ar-

cheologických pramenů došlo v rámci sídelního areálu k vymezení čtyř operačních jednotek – polygonů.⁵ Jednotlivé polygony byly označeny velkými písmeny abecedy a zahrnovaly konkrétní tratě ④. Polygon A (trati Na Nivě, Strejčkovice, Na špici), polygon B (trati Trávníky), polygon C (trati U pivovaru), polygon D (trati Starý pivovar, Na šibenici). V rámci polygonů bylo zaznamenáváno rozmístění a koncentrace nálezů středověkých keramických fragmentů v dílčích prostorových jednotkách označených vzestupnou řadou arabských číslic.⁶ Středověká keramika získaná z povrchových sběrů byla na základě morfologicko-typologických znaků s přihlédnutím k lokálnímu vývoji keramiky rozdělena do tří chronologických fází.⁷ 1. Vrcholně středověká keramika starší fáze (1. polovina 13. století), 2. Vrcholně středověká keramika mladší fáze (2. polovina 13. století až 14. století), 3. Pozdně středověká keramika (15. století až 1. polovina 16. století). Kromě středověkých nálezů byla v rámci všech polygonů zaznamenána starší i mladší novověká keramika, která však svým charakterem a prostorovým rozptylem napovídá, že její výskyt je spíše druhotný ve spojitosti s agrární činností (hnojení polí chlévskou mrvou).⁸ Kromě zlomků keramiky bylo z polygonu A (trati Na Nivě) získáno 16 amorfních hrudek mazanice o celkové hmotnosti 148 g a jeden fragment mazanice s otisky trav o hmotnosti 86 g. Dále se podařilo získat z polygonů A (trati Na Nivě) jeden kus železné rudy (hematitu) o hmotnosti 4 g, 46 kusů železářské (?) strusky o celkové hmotnosti 1 926 g a jeden kus strusky o hmotnosti 25 g nesoucí stopy barevného kovu. Nálezy tří kusů železářské (?) strusky o celkové hmotnosti 232 g pochází taktéž z polygonu C (trati U pivovaru).

Z hlediska počtu a rozmístění nálezů zlomků středověké keramiky lze konstatovat, že v rámci první chronologické fáze bylo jádro osídlení jednoznačně v polygonu A v trati Na Nivě. Pochází odtud 377 zlomků keramiky z celkového počtu 526 keramic-

④ Prostorová distribuce nálezů středověké keramiky v okolí kostela sv. Maří Magdalény v rámci jednotlivých polygonů A–D. Řeckým křížem označena poloha kostela sv. Maří Magdalény. Kresba Karel Falťánek, vizualizace Pavel Šlézar, digitalizace Jan Grégr.

lokality	polygon	trať	počet frag.	typ nálezů	počet	výduté	dna	okraje	zdob.
Bouzov	A	Na Nivě	377	hrnec	17			17	8
				zásobnice	32	28		4	1
				mísa	1			1	1
				hrnec/zásobnice	48	48			4
				neurčitelný/ostatní	279	279			18
	A	Strejčkovice	59	hrnec	1			1	
				zásobnice	2	2			1
				mísa	1			1	
	A	Na špiči	7	hrnec/zásobnice	6	6			
				neurčitelný/ostatní	1	1			
	B	Trávníky	13	hrnec	2			2	
				zásobnice	1	1			
				hrnec/zásobnice	2	2			
				neurčitelný/ostatní	8	8			
	C	U pivovaru	17	hrnec	1			1	1
				zásobnice	1	1			
				hrnec/zásobnice	1	1			
				neurčitelný/ostatní	14	14			
	D	Starý pivovar	24	hrnec	1			1	1
				zásobnice	1	1			
hrnec/zásobnice				2	2				
neurčitelný/ostatní				20	20				
D		Na šibenici	29	hrnec	7	2		5	3
	zásobnice			3	2		1		
	mísa			1			1	1	
	neurčitelný/ostatní			18	17		1	4	

⑤ Celkové počty nálezů vrcholně středověké keramiky starší fáze v okolí kostela sv. Maří Magdalény v rámci jednotlivých polygonů A–D. Sestavil Karel Falťánek, upravil Jakub Novák.

kých zlomků přiřaditelných do této fáze ⑤. Největší koncentraci nálezů lze zaznamenat v prostorové jednotce č. 1 členěné ještě na podjednotky A–C. Nálezy z trati Strejčkovice v polygonu A jsou spíše rozptýlené, i když z hlediska počtu náleží k druhému největšímu početnímu zastoupení. Trať Na špičce poskytla pouze minimum nálezů z 1. fáze, menší koncentrace nálezů byla zaznamenána v jednotce č. 5. Taktéž z ostatních polygonů pocházejí spíše rozptýlené nálezy keramiky v počtu do tří desítek kusů. Jisté náznaky větší hustoty nálezů se podařilo zaznamenat v polygonu B v trati Trávníky v jednotkách č. 38 a 39 a v polygonu D v trati Starý pivovar, jednotkách č. 14 a 18. V podstatě shodná situace panuje i v rámci druhé chronologické fáze ⑦. Jádru osídlení se opět nacházelo v polygonu A v trati Na Nivě. Pochází odtud 130 zlomků keramiky z celkového počtu 246 keramických zlomků přiřaditelných do této fáze. Z ostatních polygonů pochází spíše rozptýlené nálezy keramiky v počtu do tří desítek kusů bez výraznější koncentrace v některé z jednotek. Odlišný stav lze sledovat ve třetí chronologické fázi ⑨. Počet fragmentů v polygonu A v trati Na Nivě razantně ubývá na necelé čtyři desítky střepů a u ostatních polygonů se opětovně jedná o rozptýlené nálezy keramiky v počtu do tří desítek kusů bez výraznějšího nahromadění v rámci jednotek. Jistou výjimkou je trať Strejčkovice v polygonu A, kde je počet nálezů v rámci třetí fáze nejvyšší (67 ze 182 střepů), nicméně větší kumulace keramiky v některé z jednotek nebyla zaznamenána.

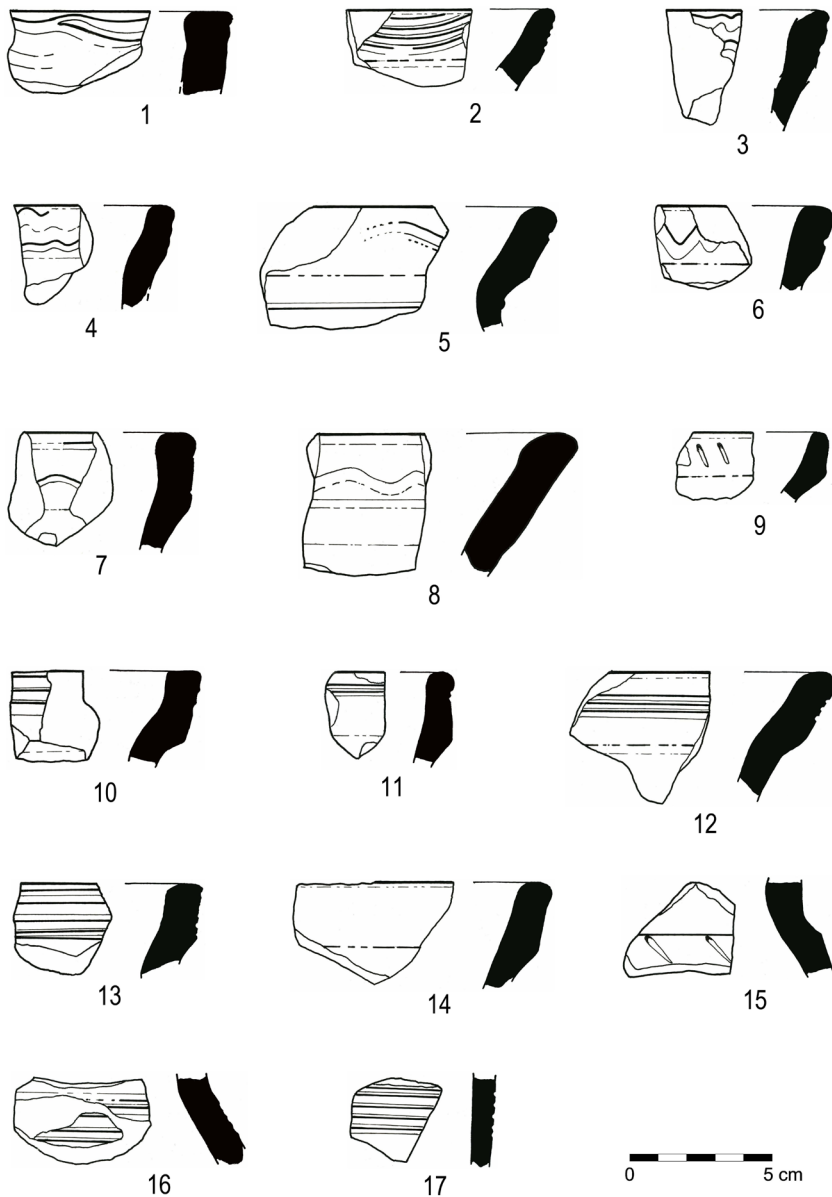
Rozbor a vyhodnocení keramiky

Povrchovým sběrem bylo v letech 2007–2012 získáno ze všech polygonů celkem 954 zlomků středověké keramiky. Kvalitativně se jedná o nestratifikované artefakty, a při vyhodnocení keramického souboru se lze soustředit pouze na základní charakteristiku pomocí kvalitativně morfologicko-typologické srovnávací analýzy. Z tohoto důvodu jsou i po-

čty zlomků zastoupených v jednotlivých fázích keramiky spíše orientační. Z chronologického hlediska se podařilo v souboru z okolí kostela sv. Maří Magdalény rozlišit již výše uvedené základní fáze keramiky na lokality, které odrážejí obecné i lokální vývojové tendence středověké keramiky i vývojové fáze lokality samotné.⁹

1. Vrcholně středověká keramika starší fáze a raně středověkých tradic (1. polovina 13. století)

Nálezy této fáze spadají do závěru produkce keramiky raně středověkých tradic. Ve studovaném souboru patří keramické fragmenty této fáze k početně nejvíce zastoupeným. Získáno bylo celkem 526 zlomků keramiky, z toho 36 zlomků patřilo okrajům a 43 zlomků bylo zdobeno ⑤. Keramiku tvořily z typologického hlediska hrnce, zásobnice a ojedinele mísy ⑥:8. Z hlediska počtu byly nejvíce zastoupené hrnce, u části z nich se jedná o nádoby větších rozměrů, velikostí stojící mezi zásobnicemi a hrnci, zřejmě řaditelné do kategorie zásobnicových hrnců. Pokud do této skupiny zahrneme i hůře morfologicky přiřaditelné výdutě nádob, jedná se celkem o 483 fragmentů hrnců. Méně početnější byly zásobnice (40 zlomků) a nejméně početné byly mísy (3 zlomky). Tato tzv. pozdněhradištní keramika má středně tvrdý výpal a je vytvářena obtáčením. Takřka ve všech fragmentech se vyskytuje v keramické hmotě grafit jako hlavní příměs, nejvíce jemné, nebo střední fragmentárnosti. Střepy jsou zbarveny do tmavých hnědošedých tónů. V okrajové profilaci se vyskytují převážně římsovité okraje ukončené zaoblením nebo vodorovným seříznutím, zdobené na vnější ploše rýhováním a jednoduchou i zdvojenou vlnkou (⑥: 1, 2, 4–7, 10–14). Těla hrnců jsou zdobena rýhováním, případně vlnkou (⑥: 16–17, ⑧: 1–4). V jednom případě je vzhůru vytažený okraj s líštou na vnější straně zdobený linií šikmých vrypů (⑥: 9). Spolu s výdutí zdobenou na podhrdlí linií šikmých vrypů (⑥: 15) se jedná o frag-

⑥ Výběr vrcholně středověké keramiky starší fáze z okolí kostela sv. Maří Magdalény. Polygon A – trať Na Nivě: č. 1, 3, 4–6, 9, 12–14, 17; polygon B – trať Trávníky: 11; polygon C – trať U pivovaru: 2; polygon D – trať Starý pivovar: 10, trať Na šibenici: 7, 8, 15, 16. Inv. č.: 1 – 31/07-65/1, 2 – 31/07-8/1, 3 – 31/07-1/4, 4 – 31/07-65/3, 5 – 31/07-1/73, 6 – 31/07-1/72, 7 – 31/07-60/3, 8 – 31/07-60/2, 9 – 31/07-1/2, 10 – 31/07-14/1, 11 – 31/07-39/1, 12 – 31/07-1/71, 13 – 31/07-1/1, 14 – 31/07-1/74, 15 – 31/07-339/1, 16 – 31/07-60/5, 17 – 31/07-1/86. Kresba Karel Faltynek.

lokality	polygon	trať	počet frag.	typ nálezů	počet	výdutě	dna	okraje	zdob.	
Bouzov	A	Na Nivě	130	hrnec	7			7	3	
				zásobnice	5	5				
				poklice	1			1		
				hrnec/zásobnice	6	6				
				neurčitelný/ostatní	111	100	7	4	4	
	Strejčkovice	55	hrnec	1			1			
					hrnec/zásobnice		3		1	
					neurčitelný/ostatní	54	49	4	1	
	Na Špici	3	neurčitelný/ostatní	3	3					
	B	Trávníky	30	zásobnice	4	4				
					mísa	1			1	1
					hrnec/zásobnice	1	1			
					neurčitelný/ostatní	24	19	4	1	
	C	U pivovaru	6	hrnec	1			1		
				neurčitelný/ostatní	5	5				
	D	Starý pivovar	12	hrnec	1			1		
				zásobnice	1	1				
				hrnec/zásobnice	1	1				
		neurčitelný/ostatní	9	9						
		Na Šibenici	10	hrnec	6	1		5	1	
mísa	1					1				
neurčitelný/ostatní	3			3						

⑦ Celkové počty nálezů vrcholně středověké keramiky mladší fáze v okolí kostela sv. Maří Magdalény v rámci jednotlivých polygonů A–D. Sestavil Karel Faltýnek, upravil Jakub Novák.

menty s výraznými prvky raně středověké výzdoby a utváření okraje. U těchto fragmentů lze uvažovat o jejich dataci ještě do mladohradištního období (2. polovina 11. až 12. století).¹⁰

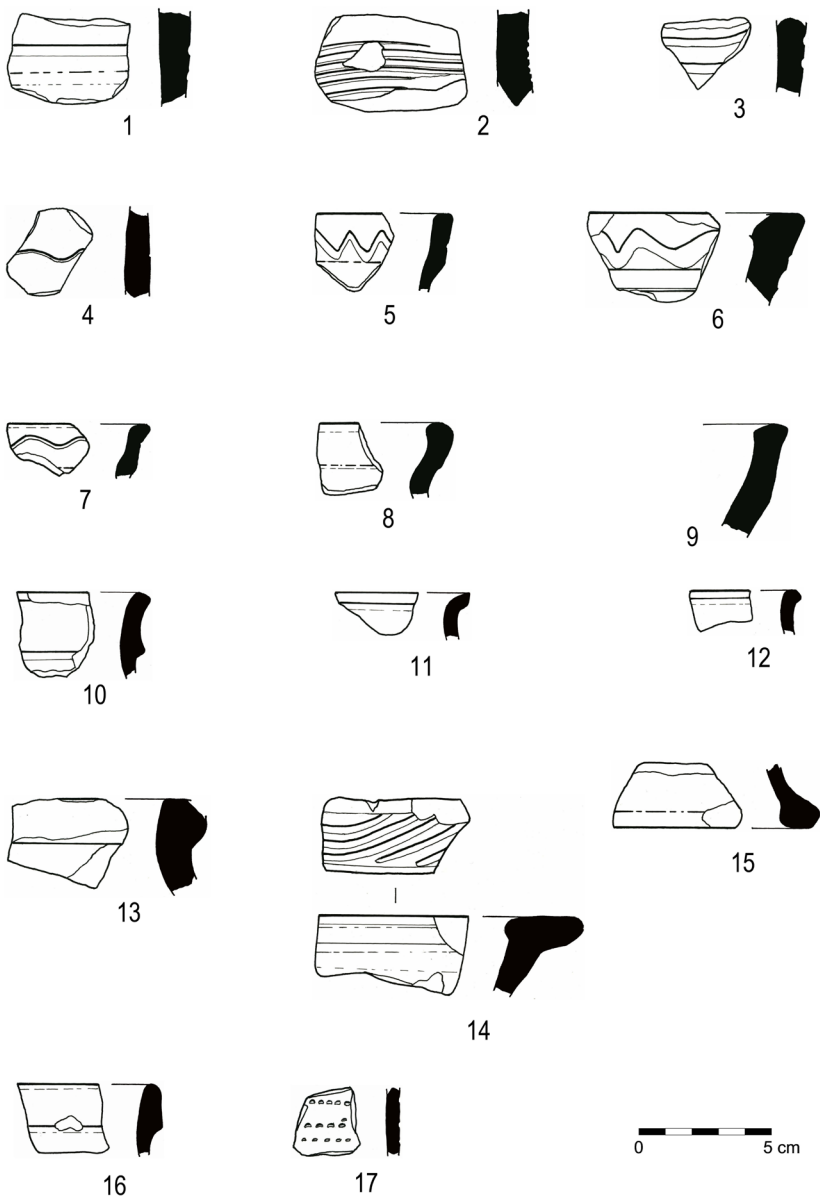
2. Vrcholně středověká keramika mladší fáze (2. polovina 13. století až 14. století)

Do fáze mladšího vrcholného středověku bylo zařazeno celkem 246 keramických fragmentů, z toho 24 zlomků patřilo okrajům nádob, 10 kusů nádob bylo zdobených ⑦. Spektrum nádob je kromě tradičních tvarů (hrnce, zásobnice, mísy – ⑧): 14) obohaceno o poklice (⑧): 15). Pokračuje výskyt keramiky starších hradištních tradic, nicméně ve hmotě je již patrný úbytek grafitu, často se jedná o hrubé a střední fragmenty grafitu, případně grafit zcela chybí. Okraje hrnců těchto starších výrobních tradic jsou nejčastěji římsovitě s členitější profilací, zdobené na vnější straně jednoduchou vlnovkou (⑧): 5–7, 9). Těla hrnců jsou zdobena rýhováním, v jednom případě se na výduti hrnce bez příměsi tuhy objevilo radélko (⑧): 17). Obec-

ně se dá konstatovat, že bouzovská keramika této fáze nese rysy olomouckého keramického okruhu s výskytem velmi tvrdě oxidačně pálené a dokonaleji obtáčené žluté „krupičkové“ keramiky. Okraje jsou nejčastěji formovány do podoby okružích, ovalených, zesílených a zevnitř podžlabených typů (⑧): 8, 10–16).¹¹ Krupičkové keramiky je přibližně jedna třetina nálezů (77 kusů). V souboru keramiky z okolí kostela sv. Maří Magdalény však nebyla zjištěna přítomnost další skupiny užitkové keramiky olomouckého okruhu vrcholného středověku – redukčně vypáleného zboží šedých až černošedých odstínů tzv. kolonizační keramiky.

3. Pozdně středověká keramika (15. století až 1. polovina 16. století)

Keramika přiřaditelná k pozdnímu středověku početně patří k menšíne v rámci získané středověké keramiky. Celkem se jedná o 182 zlomků keramiky, z toho 16 zlomků patřilo okrajům nádob ⑨. Z typologického spektra nádob mizí zásobnice i zásobnicové hrnce, nově se objevují poháry. Jedná se o zástup-

⑧ Výběr vrcholně středověké keramiky starší fáze (1–4) a mladší fáze (5–17) z okolí kostela sv. Maří Magdalény. Polygon A – trať Na Nivě: 1–3, 5–9, 12, 14–17; trať Strejčkovice: 10; polygon C – trať U pivovaru: 13; polygon D – trať Starý pivovar: 11, trať Na šibenici: 4. Inv. č.: 1 – 31/07-1/84, 2 – 31/07-1/14, 3 – 31/07-1/85, 4 – 31/07-3/1, 5 – 31/07-1/138, 6 – 13/07-1/3, 7 – 31/07-1/7, 8 – 31/07-1/139, 9 – 31/07-1/5, 10 – 31/07-12/4, 11 – 31/07-23/1, 12 – 31/07-1/182, 13 – 31/07-8/5, 14 – 31/07-39/16, 15 – 31/07-1/183, 16 – 31/07-1/47, 17 – 31/07-1/106. Kresba Karel Falťýnek.

lokality	polygon	trať	počet frag.	typ nářadby	počet	výdutě	dna	okraje	zdob.
Bouzov	A	Na Nivě	38	hrnec	1			1	
				mísa	1			1	
				pohár	6	2	3	1	
				poklice	3			1	
				neurčitelný/ostatní	27	21	4	2	
		Strejkovice	67	pohár	9	6	1	2	
				poklice	3			1	
				neurčitelný/ostatní	55	42	11	2	
				hrnec	1			1	
				pohár	1			1	
	Na špiči	6	neurčitelný/ostatní	4	2	2			
			hrnec	3			3		
			pohár	3	3				
	B	Trávníky	32	neurčitelný/ostatní	26	22	3	1	
				pohár	1	1			
				neurčitelný/ostatní	19	19			
	C	U pivovaru	20	pohár	2	1		1	
				neurčitelný/ostatní	11	10	1		
D	Starý pivovar	13	poklice	1			1		
			neurčitelný/ostatní	11	10	1			
			mísa	1			1		
	Na šibenici	6	pohár	2	1		1		
			neurčitelný/ostatní	3	3				

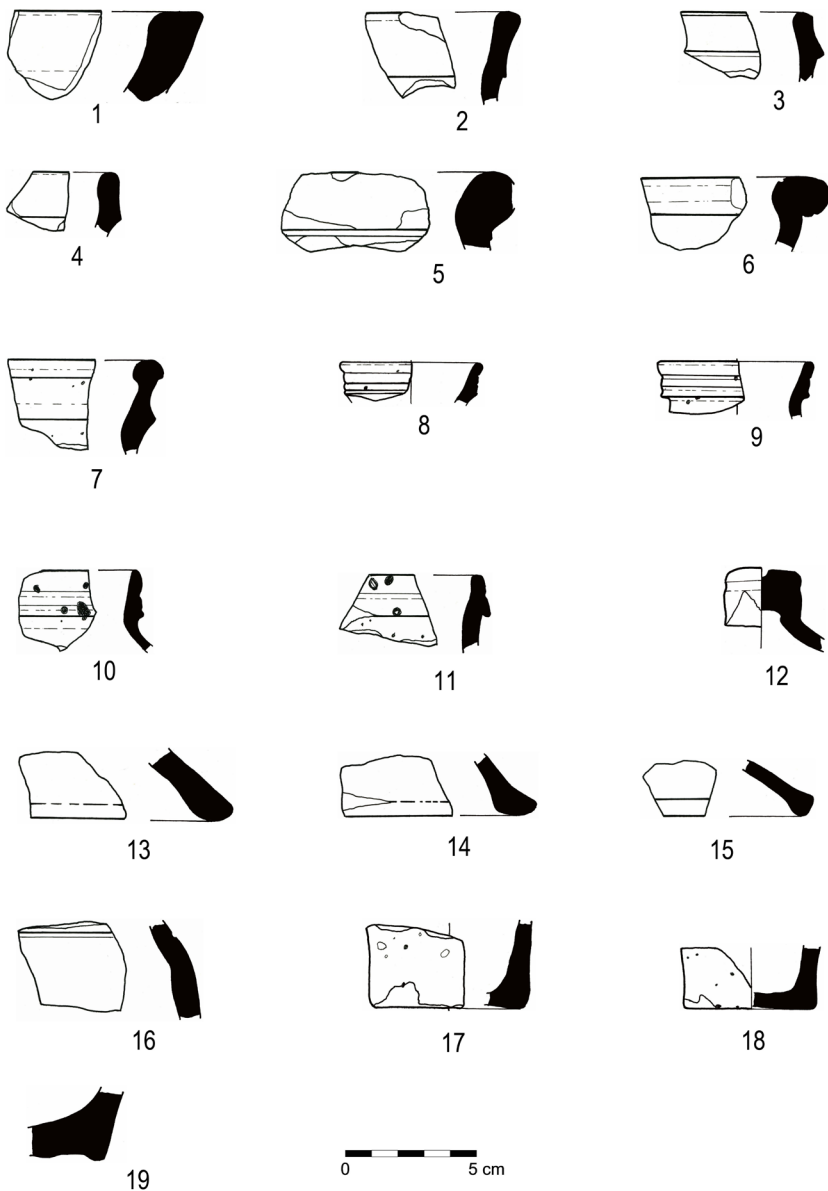
⑨ Celkové počty nálezů keramiky z pozdního středověku v okolí kostela sv. Maří Magdalény v rámci jednotlivých polygonů A–D. Sestavil Karel Falťánek, upravil Jakub Novák.

ce loštických pohárů nazvaných podle centra výroby – nedalekých Loštic. Tzv. loštická keramika je typická tím, že již od 2. poloviny 13. století (tzv. protološtická keramika) mívá na svém povrchu různě velké puchýřky, hrášky a kráterky vzniklé výpalem při teplotách kolem 1200°C. V období od 15. až do poloviny 16. století jsou typickým produktem loštických keramických dílen loštické poháry. Ty se vyznačují štíhlými vázovitými tvary vytáčenými na rychleji rotujícím kruhu. Na rozdíl od starších typů, u novějších nacházíme ouška, která bývala umístěna na podhrdlí a měla pouze dekoraci funkci.¹² Poměrně početně se zlomky loštických pohárů nachází v souboru keramiky z okolí kostela sv. Maří Magdalény. Jedná se celkem o 20 fragmentů (⑩: 8–11, 17, 18). Registrujeme taktéž výskyt tzv. protološtické keramiky (⑩: 7). U kuchyňské keramiky (hrnce, mísy, poklice) je hlavní příměsí jemný písek a nádoby pálené v oxidačním prostředí do různobarevných tónů jsou již vytáčené na rychle rotujícím kruhu.¹³ V okrajové profilaci hrnců se nejčastěji vyskytují oble ukončená okruží,

v horní části rozšířená, často bohatěji členěná a ovalené a kyjovité typy (⑩: 2, 3, 5–7).

Závěr

Archeologická prospekce v okolí kostela sv. Maří Magdalény uskutečněná metodou opakovaných povrchových sběrů v letech 2007–2012, potvrdila výpověď ústní lidové tradice, která do míst v okolí bývalého farního kostela sv. Maří Magdalény kladla starší osadu – tzv. Starý Bouzov. Svědeckví archeologických pramenů ukazuje na existenci sídliště agrárního rázu, bez výraznějších projevů kvalitativně vyšší (luxusnější) hmotné kultury. Nálezy železných strusek a surovin mohou dokládat železářskou a kovářskou činnost. Jádro sídliště leželo severně od kostela, a to v jeho těsné blízkosti, v dnešní trati Na Nivě (polygon A, jednotka č. 1). Sídlíště s dřevohliněnou zástavbou, ležící na mírném jihozápadním svahu v nadmořské výšce 370–400 m n. m., tvořila zřejmě jedna řada usedlostí o délce kolem 300 m orientovaných podél komunikace procházející zde ve směru severovýchod na jihozápad. Pozůstatkem této

⑩ Výběr keramiky z pozdního středověku z okolí kostela sv. Maří Magdalény. Polygon A – trať Na Nivě: 3, 12, 13, 16, 17, 19, trať Strejčkovice: 4, 10, 11, 14, 18, trať Na špiči: 9; polygon B – trať Trávníky: 1, 2, 5; polygon D – trať Starý pivovar: 15, trať Na šibenici: 8. Inv. č.: 1 – 31/07-39/15, 2 – 31/07-45/1, 3 – 31/07-65/26, 4 – 31/07-11/10, 5 – 31/07-61/1, 6 – 31/07-332/1, 7 – 31/07-5/1, 8 – 31/07-60/16, 9 – 31/07-5/2, 10 – 31/07-12/6, 11 – 31/07-12/7, 12 – 31/07-1/186, 13 – 31/07-1/45, 14 – 31/07-12/2, 15 – 31/07-4/4, 16 – 31/07-65/32, 17 – 31/07-1/69, 18 – 31/07-11/53, 19 – 31/07-65/46. Kresba Karel Faltýnek.

11 Pozůstatky zaniklých komunikací v podobě svazků úvozových cest v okolí Bouzova. Podle J. Martínka 2011.

starší komunikace je současná silnice směřující ke kostelu sv. Maří Magdalény v obce Podolí. Zdrojnicí vody byla bezejmenná vodoteč pramenící přibližně 800 m východně od sídliště a protékající sníženinou jižně od kostela. Počátky zdejšího sídliště lze datovat do průběhu 1. poloviny 13. století, ojedinělé fragmenty keramiky naznačují možné počátky osady již v mladohradištním období.¹⁴

Kromě jádra osídlení koncentrovaného v trati Na Nivě existovala i rozptýlená zástavba zřejmě jednotlivých usedlostí i v dalším okolí. Naznačují to koncentrace nále-

zů v polygону B v trati Trávníky, jednotkách č. 38 a 39 a v polygону D v trati Starý pivovar, jednotkách č. 14 a 18. Osada s těžišťem osídlení v trati Na Nivě pokračovala ve své existenci i během mladšího vrcholného středověku (13. až 14. století). Nieméně anlyza keramiky naznačuje, že osada zanikla ještě v průběhu 14. století. Poloha samotného kostela sv. Maří Magdalény ukazuje na to, že jeho počátky časově souvisí s existencí osady. Uměnovědná datace kostela do období gotiky, konkrétně do 14. století, napovídá, že existenci kostela lze synchroni-

zovat s mladší fází zjištěného osídlení. Nicméně další okolnosti jako počátky osady již hluboko ve 13. století, zánik osady již ve 14. století, přesun sídliště a lokace městečka ve 14. století (viz níže) naznačují, že kostel mohl mít i svého staršího, např. dřevěného, předchůdce. Je nutné počítat i s eventualitou, že nejstarší vyobrazení kostela perokresbou na titulním listu nejstarší bouzovské matriky z roku 1681 (3), zachycující kostel v dosud nerozpoznané stavební fázi s kvádríkovým zdívem a „románským“ typem oken, v sobě zahrnuje románskou (?), gotickou a renesanční stavební fázi.¹⁵

Na počátku 14. století (1317–1330) nacházíme Bouzovsko s hradem v dědičné držbě Buze z Buzova.^{16,17} V průběhu 14. století dochází k translaci původního sídliště kolem kostela sv. Maří Magdalény do nové polohy pod hradem. Půdorys této nové osady lze ztotožnit s vidlicovitě se rozšiřující návsí (směr Jeřmaň a Podolí) východně od dnešního bouzovského náměstí, která jako podhradní osada již nesla jméno podle hradu. Urbanistický vývoj Bouzova ve středověku byl ve 14. století završen lokací městečka v půdorysu současného náměstí zmiňovaného k roku 1408.¹⁸ Dataci vzniku městečka ve 14. století potvrdil archeologický výzkum během rekonstrukce bouzovského náměstí v letech 2012 až 2013.¹⁹

Pro období pozdního středověku (15. až 1. polovina 16. století) již nelze počítat s rozsáhlejším osídlením v okolí kostela. Rozptýlené nálezy keramiky můžeme spojit s agrární činností (hnojením polí) obyvatel městečka Bouzova. S tím souvisí i překvapivě vysoké zastoupení fragmentů loštických pohárů ve sběrech. Tato dobově oblíbená keramika se ze stolů obyvatel městečka dostala na pole v okolí kostela sv. Maří Magdalény opět v souvislosti s agrární činností. Je nutné poznamenat, že vysoký počet loštických pohárů souvisí s blízkostí výrobního centra v Lošticích, které bylo navíc od roku 1353 součástí bouzovského panství.²⁰

Lidové pojmenování původní osady u kos-

tela „Starý Bouzov“ je zřejmě produktem kolektivní paměti na prvotní osadu. Sídlíště v okolí kostela bylo starší, než pozdější Bouzov, který byl pomocí přivlastňovací přípony -ov pojmenován po šlechtici Buzovi (doložen 1317). Původní název této osady může být zaznamenán v pověsti o tzv. Rohlenech: „Stará osada tohoto lidu se nacházela čtvrt hodiny cesty na jih od dnešního Bouzova, v místech, kterému se dodnes říká *Obec* anebo také *Rohlece*... Sem se také dodnes sbíhá ze všech stran z celého okolí několik cest a stezek.“²¹ Dosud je na mapách zaznamenána trať *Na Rohlencích u Starého pivovaru*. Dle Dušana Cendelína patří mezi jména toponyma se vztahem ke komunikacím jména odvozená od obecného slova *roh* a to ve tvarech *Rohovec*, *Rožná*, *Rohozná*, *Rohlenka*. Jde o jména kopců, kolem nichž se cesta obtáčela. Obecně se jedná o nerovné místo.²² Původní název osady u kostela sv. Maří Magdalény tedy mohl být *Rohlece* a byl vytvořen v geografickém vztahu ke komunikacím.²³ Nerovným místem mohl být chápán kopcovitý terén jihozápadně od toku Javoříčky, kde byly v roce 2007 v lese cca 1 km jihozápadně od kostela sv. Maří Magdalény objeveny v sedle mezi vrchy Homole (514 m n. m.) a Dřevnice (458 m n. m.) pozůstatky komunikace v podobě 10–15 paralelních úvozů (11). Komunikace vedla z Loštic (s další větví na Palonín) přes Obectov, Podolí, kolem kostela sv. Maří Magdalény dále na Blážov, Milkov a Bělou, kde po překonání Nectavského údolí mířila přes horu Proklest na Jaroměřice a Jevíčko. Další větev cesty pokračovala od Bělé na Úsobrno a Cetkovicce.²⁴ S existencí této cesty lze spojit i polohu bouzovské šibenice, ležící zhruba 0,5 km jihovýchodně od kostela sv. Maří Magdalény (vrch 429 m n. m.). Komunikace souvisí i s počátky hradu Bouzova, u něhož je mýto zmiňováno již k roku 1481,²⁵ protože dříve preferovaná cesta údolím Třebůvky je mylná.²⁶ Pres tok Třebůvky existovaly pouze příčné přechody.²⁷ Po založení hradu Bouzova byla snaha uvedenou komunikaci vést blíže

pod hradem, směrem na Loštice přes brod v Jeřmani, větvi původní trasy přes Starý pivovar a druhou novější větví od Blažova přes Blažovský důl, Bouzov a kolem vrchu Žďár (407 m n. m.). Směry komunikací se odrážejí ve vidlicovitě se rozšiřující návsi (směr Jeřmaň a Podolí) i v půdorysu městečka (současného náměstí).

POZNÁMKY

¹ MLČÁK, Leoš. Kostel sv. Máří Magdalény na Bouzově, Střední Morava, vlastivědná revue, 40, 2015, s. 98–104. SAMEK, Bohumil. Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. svazek, A/I, Praha 1994, s. 117. ŠLÉZAR, Pavel. Bouzov (okr. Olomouc), Starý Pivovar, „Na nivě“, Přehled výzkumů 49, 2008, s. 354.

² FALTÝNEK, Karel. Pověsti z Bouzovska a Lošticka, Štítý 2005, s. 7–8. STROUHAL, Martin. Báje a pověsti. Loštice 1944, s. 11–12.

³ ŠLÉZAR, Pavel. Cit. v pozn. 1.

⁴ Sběr v liniích. K povrchovým sběrům metodicky blíže KUNA, Martin. Povrchový sběr. In: KUNA, Martin a kol. Nedestruktivní archeologie, Praha 2004, s. 305–352.

⁵ K pojmu a vymezení polygonů v prostorové a krajinné archeologii blíže NEUSTUPNÝ, Evžen. Metoda archeologie, Plzeň 2007, s. 116–119.

⁶ Termíny povrchových sběrů v rámci polygonů: polygon A: 16. 10. 2007, 4. 11. 2007, 13. 3. 2008, 29. 3. 2008, 13. 8. 2008, 8. 5. 2008, 29. 9. 2008, 21. 3. 2009, 31. 3. 2009, 14. 3. 2010, 23. 3. 2010, 24. 3. 2010, 28. 3. 2010, 18. 4. 2010, 24. 4. 2010, 25. 4. 2010, 7. 11. 2010, 6. 3. 2012, 16. 3. 2012, 22. 3. – 24. 3. 2012; polygon B: 16. 3. 2012, 22. 3. 2012, 23. 3. 2012, 17. 4. 2012, 19. 4. 2012 a 29. 4. 2012; polygon C: 8. 5. 2008, 21. 3. 2009, 29. 3. 2009 a 29. 4. 2012; polygon D: 17. 10. 2007, 22. 10. 2007, 27. 4. 2008, 14. 3. 2010, 24. 3. 2010, 27. 3. 2010, 28. 3. 2010

a 14. 10. 2010.

⁷ K základní charakteristice vývoje středověké keramiky mladší doby hradištní a vrcholného středověku na Moravě např. PROCHÁZKA, Rudolf; PEŠKA, Marek. Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12. – 13. /14. století, Přehled výzkumů 48, 2007, s. 143–299. K lokálnímu vývoji BLÁHA, Josef; SEDLÁČKOVÁ, Hedvika. Slavnostní keramika. In: SEDLÁČKOVÁ, Hedvika (ed.). Sklo, slavnostní keramika a kachle, Archeologické výzkumy Památkového ústavu v Olomouci 1973–1996, Olomouc 1998, s. 15–18. FALTÝNEK, Karel; NOVÁK, Jakub; ŠLÉZAR, Pavel. Raně středověké osídlení v Moravičanech na Soutoku, Přehled výzkumů 59 (2), 2018, s. 119–159. GOŠ, Vladimír. Slovanská keramika 10. – 13. století na severní Moravě, Vlastivědný věstník moravský XXIX, 1977, s. 291–303. Týž. Keramika doby husitské na severní Moravě, Archaeologia historica 5/80, 1980, s. 369–374. Týž. Středověké hrnčířství v Lošticích, Pět let archeologických výzkumů města, Archaeologia historica 8/83, 1983, s. 197–209. Týž. Loštice. Město středověkých hrnčířů, Opava 2007. MAČALOVÁ, Hana. Výsledky výzkumu v Lošticích-Žádlovicích (okr. Šumperk), Archaeologia historica 9/84, 1984, s. 101–110. ŠLÉZAR, Pavel; FALTÝNEK, Karel. Románský kostel sv. Prokopa v Lošticích, Příspěvek k počátkům moravské šlechty, Přehled výzkumů 60-2, 2019, s. 161–199.

⁸ Kromě nálezů z období středověku se podařilo z tratí Na Nivě, Strejčkovice a Trávníky získat kolekci kusů štípané industrie z období mezolitu. Tyto nálezy budou vyhodnoceny v samostatném příspěvku.

⁹ Viz pozn. 7.

¹⁰ Srov. FALTÝNEK; ŠLÉZAR; NOVÁK, cit. v pozn. 7, s. 137–148. PROCHÁZKA; PEŠKA, cit. v pozn. 7. ŠLÉZAR – FALTÝNEK, cit. v pozn. 7, s. 185–189.

¹¹ Odpovídá I. a II. etapě vývoje olomoucké užitkové keramiky, srov. BLÁHA; SEDLÁČKOVÁ, cit. v pozn. 7. FALTÝNEK;

ŠLÉZAR; NOVÁK, cit. v pozn. 7, s. 148. ŠLÉZAR; FALTÝNEK, cit. v pozn. 7, s. 186–189.

¹² GOŠ, Vladimír, cit. v pozn. 7.

¹³ Odpovídá III. etapě vývoje olomoucké užitkové keramiky, srov. BLÁHA; SEDLÁČKOVÁ, cit. v pozn. 7.

¹⁴ Příklad mladohradištního sídliště z 12. století v obdobné nadmořské výšce představují cca 9,5 km jihovýchodně ležící Bohuslavice. VÍCH, David. Středověké sídliště u Bohuslavic, Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 1-2/2001, 2001, s. 45–47.

¹⁵ ŠLÉZAR, Pavel, cit. v pozn. 1. Na složitější vývoj některých církevních staveb ukazují výsledky zkoumání církevních staveb např. z litovelského Starého města a Loštic. ŠLÉZAR, Pavel. Archeologie středověkého města. In: KONEČNÝ, Karel (red.). Litovel, Velké dějiny města, 1. svazek, Od nejstarších dob do roku 1918, Olomouc 2018, s. 68–103, cit. s. 76–78. ŠLÉZAR; FALTÝNEK, citace v pozn. 7, s. 161–199. Lze také poukázat na problematiku rozporu uměno vědného datování kostela sv. Bartoloměje u Jevíčka a doby existence původní trhové vsi v jejím okolí, zaniklé zřejmě translací do míst lokovaného královského města Jevíčko. ŠLÉZAR, Pavel. Jevíčko (okres Svitavy; Pardubický kraj). In: Gotika ve východních Čechách, katalog, v tisku.

¹⁶ CDM VI, č. 399, s. 306. CDM VI: CHYTIL, Joseph (ed.). Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, VI. díl (1307–1333), Brünn 1854. PINKAVA, Viktor. Litovelský okres, Vlastivěda moravská, Brno 1903, cit. s. 151. PLAČEK, Miroslav. Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí, Praha 2001, cit. s. 117–121. RBM III, č. 408, s. 164. RBM III: EMLER, Joseph. Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, III. díl, Pragae 1890.

¹⁷ Počátky hradu mohou sahát do 2. poloviny 13. století, jak naznačují nálezy zlomků keramiky z hradního příkopu, získané záchranným archeologickým výzkumem v roce 2007. K výzkumu blíže FALTÝNEK,

Karel; ŠLÉZAR, Pavel. Bouzov (okr. Olomouc), Areál hradu, Přehled výzkumů 49, 2008, s. 352–353.

¹⁸ KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1996, cit. s. 205. ZDO I, č. 621, s. 277. ZDO I: CHYTIL, Joseph (ed.). Die Landtafel des Markgraffthumes Mähren (1348–1466), Olmützer Cuda I, Brünn 1856.

¹⁹ FALTÝNEK, Karel; ŠLÉZAR, Pavel. Bouzov (okr. Olomouc), Intravilán, parc. č. 688/1, 688/9, 688/10 a 691, Přehled výzkumů 56-2, 2015, s. 223–224.

²⁰ ZDO I, č. 296, s. 14. Srov. KUBÍČEK, Václav. Z dějin města Loštic, Brno 1918. Značné zastoupení měly fragmenty loštických pohárů v samotném městečku, jak zjistil archeologický výzkum v letech 2012–2013. K výzkumu FALTÝNEK; ŠLÉZAR, cit. v pozn. 19.

²¹ FALTÝNEK, Karel, cit. v pozn. 2, s. 7–8.

²² CENDELÍN, Dušan. Staré komunikace, Vízovice 1999, s. 10.

²³ ŠLÉZAR, cit. v pozn. 1. Nesprávně je sídliště kolem kostela sv. Maří Magdalény Karlem Kučou a Leošem Mlčákem ztotožněna s Farářovou Lhotou. Srov. KUČA, cit. v pozn. 18, s. 203. MLČÁK, cit. v pozn. 1, s. 98. Nesprávný údaj je převzatý od Ladislava Hosáka, srov. HOSÁK, Ladislav. Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848, Ostrava 1967, s. 262.

²⁴ MARTÍNEK, Jan a kol. Historické cesty [online], 2011. Dostupné na: <<http://www.historicke-cesty.cz/>> [cit. 2020-04-22]. Zde např. MARTÍNEK, Jan; LÉTAL, Aleš. Doprávní spojení východních Čech a severozápadní Moravy v raném středověku, specializovaná mapa s odborným obsahem, Brno 2014. MARTÍNEK, Jan; LÉTAL, Aleš. Doprávní spojení Čech a Moravy ve vrcholném středověku, Brno 2014. Zdrojová data a LLS blíže na <<http://naki.vectormap.cz/>> [cit. 2020-04-22]. MARTÍNEK, Jan a kol. Moravské křižovatky [online], 2017. Dostupné na: <<https://www.m-krizovatky.cz/>>

[cit. 2020-04-22]. Zde např. MARTÍNEK, Jan; ŠLÉZAR, Pavel. Dohled nad cestami na Moravě a ve Slezsku, Vrcholný středověk, Brno 2018. MARTÍNEK, Jan; ŠLÉZAR, Pavel; KALÁBEK, Marek. Pravěké a raně středověké významné sídelní areály v oblasti Hané a blízkém okolí ve vazbě na průběhy historických cest, Brno 2019. ŠLÉZAR, Pavel, cit. v pozn. 1. Poznámky k cestě přes horu Proklest viz BOLINA, Pavel; ŠLÉZAR, Pavel. K problematice falz vzniklých při majetkových sporech hradištského kláštera na severu Drahanské vrchoviny, Časopis Matice moravské, roč. 125, č. 2, 2007,

s. 307–342, cit. s. 314–315.

²⁵ ZDO II, č. 200, s. 28. ZDO II: MATĚJEK, František (ed.), Zemské desky (1480–1566), Kraj Olomoucký II, Brno 1948.

²⁶ K tomu metodicky CENDELÍN, cit. v pozn. 22. MARTÍNEK, Jan a kol. (KALÁBEK, Marek; LÉTAL, Aleš; MÍRJOVSKÝ, Jakub; ŠLÉZAR, Pavel; VÍCH, David). Poznáváme historické cesty, Brno 2014.

²⁷ FALTÝNEK, Karel; ŠLÉZAR, Pavel. Nové středověké fortifikace v povodí říčky Třebůvky na Bouzovsku, Archeologie východních Čech 11, 2016, s. 140–157.

① Fragment keramiky typu terra sigillata
z Olomouce-Řepčína. Foto Jakub Halama.

NEJSEVERNĚJŠÍ NÁLEZ ŘÍMSKÉ RELIÉFNÍ KERAMIKY V POMORAVÍ

Jakub Halama

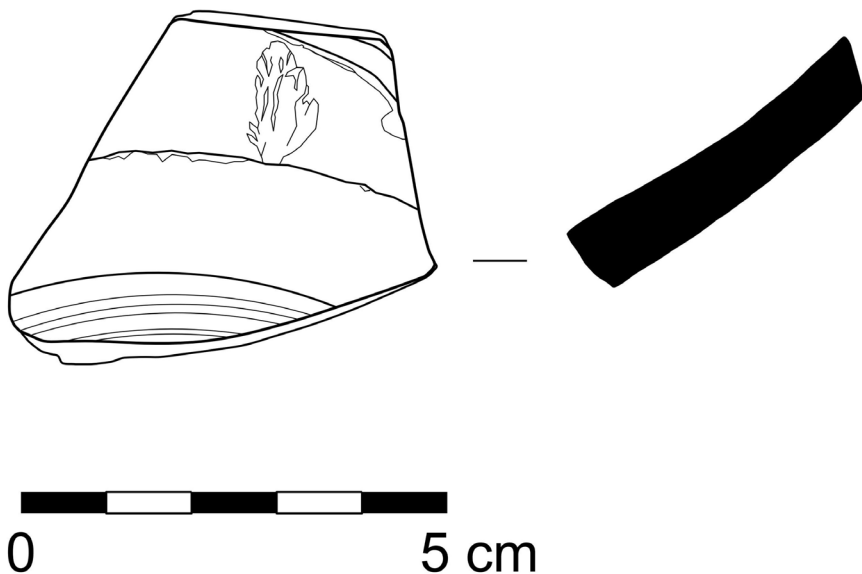
Keramika římsko-provinciální provenience typu terra sigillata je pro své špičkové provedení právem považována za nejluxusnější stolní nádobí, které se v průběhu doby římské, zvláště ve 2. a 3. století n. l., dostávalo z hrnčírských dílen na území římského impéria do oblastí tzv. barbarika. Středoevropský prostor severně toku Dunaje byl tehdy osídlen především kmeny Germánů. Na Moravě se tento keramický import nachází hlavně v areálech germánských osad, a to zejména v její jižní části.¹

Keramické výrobky terra sigillaty jsou rozdělovány na tzv. hladké a tzv. reliéfní zboží. Hladkou sigillatou rozumíme nádoby vyráběné na hrnčírském kruhu, většinou nezdobené nebo jen za použití techniky barbotina, vrubořezu nebo pomocí aplikací. Pod pojmem reliéfní terra sigillata se skrývá bohatě zdobená keramika, vyráběná pomocí forem. A do této druhé skupiny patří fragment z Olomouce-Řepčína, který se nachází ve sbírkách Odboru archeologie NPÚ, ÚOP v Olomouci.²

Jde o spodní část výdutě hluboké mísy typu Drag. 37 (rozměry zlomku: výška 40 mm, šířka 51 mm, síla 7–8 mm); materiál je velmi homogenní, červenohnědé barvy; povrch také červenohnědý, jen mírně otlučený,

matného lesku. Spodní část fragmentu tvoří hladký nezdobený pás, nad ním jsou zbytky reliéfní výzdoby v podobě malého, blíže neurčitelného (zčásti otřelého) florálního motivu (lístek?) a většího neidentifikovatelného motivu.

Reliéfní mísy typu Drag. 37 byly v germánském barbariku zdaleka nejoblíbenějším sigillatovým tvarem.³ V římských provinciích se funkčně považují za nádoby pro míšení piva či vína.⁴ Typický charakter materiálu a povrchu prozrazuje, že nádobu z Olomouce-Řepčína vyrobili řemeslníci v hrnčírských dílnách ve střední Galii (dnešní Francie), a to v průběhu 2. století n. l. Dílny ve středogalské oblasti zahájily výrobu již během 1. století n. l. a jejich kvalitní zboží se na trzích začalo ve větší míře prosazovat během 1. čtvrtiny 2. století.⁵ Terra sigillata ze střední Galie ovládala trhy v podunajských provinciích až do let 170/180 n. l., tedy do období markomanských válek. Konec importu středogalské produkce na území provincie Raetie předpokládá T. Fischer na základě výzkumů v areálech vojenských táborů u Řezna kolem roku 180 n. l.⁶ Do Norika a Panonie se dostává toto zboží po roce 175/178 n. l. již jen v nepatrném množství, v pozdně antoninských vrstvách po mar-

② Fragment keramiky typu terra sigillata z Olomouce-Řepčína. Kresba Karel Faltýnek.

komanských válkách se vyskytuje jen výjimečně.⁷

Tato situace též odpovídá zjištěním v barbariku, včetně oblasti Moravy. Téměř všechny časově blíže určitelné kusy středogalské sigillaty z moravských lokalit spadají do 2. a zejména 3. čtvrtiny 2. století. V jejím rámci byl náleзовý podíl sigillaty ze střední Galie zjištěn zhruba pětinaový (20,1%); převládá zde, tak jako i v sousedních oblastech barbarika, zboží z porýnského hrnčářského centra Rheinzabern;⁸ tato zjištění potvrzují i nové nálezy z jihovýchodní Moravy.⁹

Zřejmě nejbližšími lokalitami s nálezem terry sigillaty středogalské proveniencce je germánské sídliště v k. ú. Mořice (zlomek Drag. 37, výrobcem mistr Cinnamus nebo Pugnus) jižně od Prostějova¹⁰ a krátkodobý tábor římské armády z období markomanských válek Hulín/Pravčice, kde ze šesti zlomků sigillaty pocházejí čtyři ze střední Galie.¹¹

Na vlastním Olomoucku jsou doklady vý-

skytu této luxusní keramiky římsko-provinciální proveniencce dosud poměrně vzácné. Prvním publikovaným nálezem se stal fragment z dómského návrší, objevený při systematickém výzkumu v samotném centru Olomouce. Jde taktéž o fragment mísy Drag. 37 s reliktem reliéfní výzdoby, na jejímž základě mohl být určen jako výrobek z Rheinzabernu (mistr Reginus II?) z přelomu 2. a 3. století. Časově však nekoresponduje se svým náleзовým kontextem, neboť pochází z vrstvy datované až do 10.–11. století.¹² Na rozsáhlém germánském sídlišti, zkoumaném v roce 2001 ve čtvrti Olomouc-Slavonín, poloha „Horní lán“, se našlo šest či sedm fragmentů sigillaty, zatím jen předběžně publikovaných jako výrobky z Rheinzabernu.¹³ Nejzajímavější lokalitu s výskytem keramiky typu terra sigillata pak bezesporu představuje zčásti prozkoumaný tábor římských vojsk ve čtvrti Olomouc-Neředín, poloze „Mýlina“, datovaný do 2. polo-

viny 2. století, spojovaný s aktivitami římského impéria v období markomanských válek (166–180 n. l.). Z kulturní vrstvy pocházejí dva zlomky sigillaty (zl. výduť mísy Drag. 37 a okraj mísky Drag. 36), které S. Klanicová předběžně určila jako výrobky některé z východogalských dílen.¹⁴

Posledně jmenovaná lokalita leží nejbližší místu nálezu zde hodnoceného fragmentu sigillaty. Dle doprovodných údajů byl totiž objeven formou povrchového sběru (25. 4. 1994, Kateřina Macháčková) u Křelova na severozápadním okraji Olomouce, a to na katastru čtvrti Olomouc-Řepčín. Z těchto údajů vyplývá, že artefakt musí pocházet z polí jižně či jihovýchodně od Křelova, z území dnes ohraničeného dvěma velkými silničními tahy – obchvatem Olomouce a rychlostní komunikací na Mohelnici (silnice č. D35 = E442). V rámci takto vymezeného území jsou známy nálezy z doby římské z polní trati „V moři“, kde v roce 1982 zjistil Josef Bláha (NPÚ Olomouc) sídliště z mladší doby římské, narušené melioračními rýhami.¹⁵ Tato poloha je dnes součástí polykulturní archeologické lokality, zapsané ve Státním archeologickém seznamu pod ID SAS 24218. Její východní část tvoří, kromě výše zmíněné polohy „V moři“, také sousední polohy „Dolní nivy“ a „Karlovy“, taktéž známé povrchovými nálezy z doby římské. Na tyto dále na jihu navazuje poloha „Horní nivy“ (lokalita ID SAS 24234 – záchranný výzkum Marka Kalábka z roku 2005 při stavbě obchvatu Olomouce mj. prokázal osídlení i z pozdní doby římské). Jde tedy o rozsáhlou sídlištní aglomeraci z mladšího úseku doby římské, kterou M. Kalábek v souhrnu germánského osídlení Olomoucka označuje jako Olomouc-Řepčín „Dolní nivy, Karlovy“.¹⁶ Nález terry sigillaty původem ze střední Galie tedy může posouvat sídlištní aktivity na této rozsáhlé lokalitě o něco časněji, do mladší fáze starší doby římské, rámcově do průběhu 2. století.

V Olomouci a jejím nejbližším okolí tedy evidujeme nálezy římsko-provinciální lu-

xusní keramiky typu terra sigillata již ze čtyř lokalit (centrum Olomouce, Olomouc-Slavonín, Olomouc-Neředín a Olomouc-Řepčín) a podtrhují tak význam zdejšího hus-tého germánského osídlení ve střední době římské (2.–3. století n. l.). K lepšímu poznání dovozu tohoto jemného stolního nádobí římského původu by přispěla bližší analýza nálezů sigillaty z Olomouce-Neředína a zejména Olomouce-Slavonína, které jsou zatím publikovány pouze předběžně.

POZNÁMKY

¹ DROBERJAR, Eduard. Terra Sigillata in Mähren. Funde aus germanischen Lokalitäten, Brno 1991, cit. s. 24–25, Abb. 1, Taf. 1. – KLANICOVÁ, Soňa. Nové poznatky o importu terry sigillaty na Moravě, in: DROBERJAR, Eduard; CHVOJKA, Ondřej (edd.). Sborník Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 3, České Budějovice 2007, s. 175–194, cit. s. 175–176, Tab. 1. – HALAMA, Jakub. Terra sigillata, in: ZEMAN, Tomáš. Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce, Olomouc 2017, s. 16–29, cit. s. 28–29, Mapa 3, Tab. I.

² Kolegům Pavlu Šlězarovi a Haně Dehnerové z Odboru archeologie NPÚ, ÚOP v Olomouci děkuji za poskytnutí artefaktu k posouzení a průvodní informace, Karlu Faltýnkovi pak za vyhotovení kresebné dokumentace.

³ Přehledy jednotlivých oblastí viz SCHÜCKER, Nina. Auf der anderen Seite: Relief-sigillaten im europäischen Barbaricum, in: VOB H.-U. – MÜLLER-SCHIEBEL N. (eds.), Archäologie zwischen Römern und Barbaren. Internationales Kolloquium Frankfurt am Main, 19.–22. März 2009, Bonn 2016, s. 49–92, cit. 50–54, Tab. 1, Abb. 2. – HALAMA, Jakub. Terra sigillata z Čech v kontextu evropského barbarika, Praha 2018, cit. s. 75, Tab. 20.

⁴ DANSELL, Geoffrey B. Samian cups and their uses, in: WILSON, R. J. A. (edd.) *Romanitas: Essays on Roman Archaeology in Honour of Sheppard Frere on the Occasion of his Ninetieth Birthday*, Oxford 2006, s. 147–176, cit. s. 158, Fig. 6.1b.

⁵ WEBSTER, Peter. Roman samian pottery in Britain. *Practical handbook in archaeology* 13, York 1996, cit. s. 2–3.

⁶ FISCHER, Thomas. Archäologische Zeugnisse der Markomannenkriege (166–180 n. Chr.) in Raetien und Obergermanien, in: FRIESINGER, Herwig; TEJRAL, Jaroslav; STUPPNER, Alois (edd.). *Markomannenkriege – Ursachen und Wirkungen*, Brno 1994, s. 341–354, cit. 343–344.

⁷ STUPPNER, Alois. Zu den Auswirkungen der Markomannenkriege im niederösterreichischen Limesvorland, in: FRIESINGER, Herwig; TEJRAL, Jaroslav; STUPPNER, Alois (edd.). *Markomannenkriege – Ursachen und Wirkungen*, Brno 1994, s. 285–298, cit. 287–288. – GROH, Stefan; GABLER, Denes. *Terra Sigillata aus den Zivilstädten von Carnuntum und Aquincum. Eine Analyse des Sigillata-Importes der Provinz-Hauptstädte von Pannonia Superior et Inferior*, Archäologische Forschungen in Niederösterreich, Neue Folge, Band 4, Krems 2017, cit. 19, 120.

⁸ Viz KLANICOVÁ (pozn. 1), s. 177–179, tab. 4.

⁹ Viz HALAMA (pozn. 1), s. 20–22, Tab. II.

¹⁰ KUZMOVÁ, Klára. *Terra Sigillata aus*

Mořice, Bez. Prostějov, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity M16, 2011, s. 168–169.

¹¹ DAŇHEL, Miroslav; KALÁBEK, Marek; KLANICOVÁ, Soňa; PANKOWSKÁ, Anna; PAULUS, Marek. Krátkodobý římský tábor u Hulína a Pravčic, in: BÉM, Mojmír; PEŠKA, Jaroslav (eds.). *Archeologické centrum Olomouc, Ročenka 2008*, Olomouc 2009, s. 184–208, cit. 187–188.

¹² DOHNAL, Vít; SAKAŘ, Vladimír. Nález zlomku Terry sigillaty v Olomouci, *Archeologické rozhledy* 39, 1987, s. 213–215.

¹³ KALÁBEK, Marek. Germánské osídlení Olomouce, in: DROBERJAR, Eduard; LUTOVSKÝ, Michal (edd.). *Archeologie barbarů 2005*, Praha 2006, s. 431–450, cit. 433–437, obr. 5:31–32. – PEŠKA, Jaroslav; VRÁNOVÁ, Vendula (eds.). *Věda rýče promluvila. Archeologické centrum Olomouc 1995–2015*, Olomouc 2016, s. 20, obr. 283.

¹⁴ KALÁBEK, Marek; PEŠKA, Jaroslav; SVOBODOVÁ-SVITAVSKÁ, Helena; VANĚČEK, Zdeněk. Dosavadní výsledky výzkumu krátkodobého tábora římské armády v Olomouci-Neředíně, in: *Na hranicích impéria. Jaroslavu Tejralovi k 80. narozeninám*, Brno 2017, s. 165–189, cit. 172.

¹⁵ BLÁHA, Josef. Olomouc-Řepčín. Parc. č. 570/1, *Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AVČR Brno*, 1982, NZ čj. 4182/10.

¹⁶ Viz KALÁBEK (pozn. 13), s. 446, obr. 7:17.

① Katastrální mapa města Šumperka, list č. 6
z roku 1912 (výřez), SOKA Šumperk,
fond Sbirka katastrálních map, Inv. č. 216.

K HISTORII A PODOBĚ PARKU NA HRADBÁCH NA HUSOVĚ NÁMĚSTÍ A OKRUŽNÍ ULICI V ŠUMPERKU

Petr Kubeša

Vývoj sledované lokality velmi úzce souvisí s vývojem města a jeho fortifikací a v neposlední řadě s vývojem a střídáním majitelů přilehlého zámku. Přestože dějiny utváření města sahají do starší minulosti, první dokladované písemné zmínky o něm pocházejí až z roku 1281. Tehdy jakýsi blíže neurčený Jenzo de Schomberch daroval dva lány svému služebníkovvi Horynovi. Následně se pak ještě Šumperk připomíná v roce 1293 v souvislosti s klášterem. Další zmínka z raného období pochází ještě z roku 1297.

Od konce 15. století sídlil v Šumperku známý rod Žerotínů. Ten se také zásluhou Petra I. ze Žerotína postaral v roce 1504 o přestavbu původního hrádku na zámek, který sousedí přímo s dnešním parkem. V roce 1570 k němu náležely louky, ale také ovocná zahrada „v níž bylo mnoho stromů“.¹ Kromě toho patřily k zámku i další dvě velké zahrady, na nichž se pěstovalo konopí a zelenina. To bylo již rok po té, co zámek s dvorem zakoupilo od tehdejšího majitele Jana ze Žerotína za 23 200 tolarů město.

„Pokud budeme u Žerotínů předpokládat snahu po zřízení místa odpočinku v podobě okrasné zahrady, musíme její umístění logicky dávat do blízkosti zámku, tedy přední části Smetanových sadů, včetně sousedních

domů a Husova náměstí!“ píše D. Polách.² Pokud zde však taková zahrada existovala, lze její počátky klást nejdříve do období, kdy byl držitelem zámku Petr II. ze Žerotína, který zemřel v roce 1567, jenž měl určité umělecké sklony. Je však málo pravděpodobné, že by měla dlouhého trvání a nesdílela podobný osud jako zámek, který prošel od reprezentativního užívání až po užívání hospodářské. V průběhu 19. století pak město prodalo řadu pozemků, které dříve patřily k panskému sídlu a jeho dvoru. V prostoru Husova náměstí vznikly nové domy již v průběhu 18. století. Jeden z těchto domů stál na ploše námi sledovaného území pod zámekem, a to v místě nad dnešním malým parkovištěm. Další domy pak stály přímo v prostoru dnešního Husova náměstí a blíže neurčená nemovitost byla postavena i na místě, kde ještě do nedávné doby rostla solitérní borovice vejmutovka. Zámek měl tehdy ještě své jižní křídlo, které bylo později odbouráno. Takový stav zachycuje katastrální mapa z roku 1834. Na větší části prostoru dnešního parku je však na této mapě volné místo.

Naproti tomu do mapy vzniklé o půl století později jsou již parkové úpravy s cestičkami vkresleny, byť dodatečně. Lze se tedy domnívat, že park na místě hradebních po-

② Plán města Šumperka přibližně z roku 1920 (výřez). Zdroj: SOKA Šumperk, fond Archiv města Šumperka, inv. č. 2786.

③ Pohled na zámek z prostoru Husova náměstí od Smetanových sadů. Zdroj: Vlastivědné muzeum v Šumperku, fond fotoarchiv.

zemků vznikl někdy v této době v rozsahu respektujícím ještě nemovitosti popsané na jeho dnešním území v roce 1834. Vznik parku lze také dát ještě do souvislosti se vznikem místního okrašlovacího spolku. Ten byl v Šumperku založen dne 21. května 1883. Již krátce po svém vzniku tento spolek vyvinul snahu o úpravu zbytků tzv. Panské zahrady na park. Následně v roce 1885 byl schválen plán Engelberta Zdenka na založení dnešních Smetanových sadů, které na dnešní park na hradbách bezprostředně navazují. Je docela možné, že i u jejich zrodu byl stejný autor, který vypracoval i realizovaný návrh na úpravu Jiráskových sadů vzniklých na místě bývalého zrušeného hřbitova o něco později.

Dobu založení parku na hradbách někdy v období okolo roku 1880 dokládá i odhadované stáří některých dřevin, které dnes v parku rostou, nebo ještě do nedávné doby rostly. Jedná se např. o lípu rostoucí u kamenného kříže před zámkem a také o buky a jírovce nacházející se u silniční a parkové komunikace navazující na Sadovou ulici a dále i o některé lípy v dnešní aleji za vstupem z ulice Sadové, o solitérní jasan u rampy nad Okružní ulicí atd. Některé ze stromů mohou však pocházet i z dřívějšího období. Téměř nepochybné je to zřejmě v případě starého dubu rostoucího v blízkosti vstupu do parku ze Sadové ulice. Zakreslené cesty na výše uvedené mapě v mnohém odpovídají ve svém hlavním trasování i dnešnímu stavu, i když s menšími odchylkami. Prvek, který se do dnešní doby nedochoval, představuje alej přibližně v místě dnešní zastávky MHD. Založení parku ještě v době, kdy pod zámkem stály domy, dokladuje také dochovaná pohlednice pocházející někdy z období okolo roku 1900 nebo krátce po něm uložená ve Vlastivědném muzeu v Šumperku. Na ní jsou zachycené nejenom domy pod zámkem, ale také i mladé stromy v dnešním parku okolo kamenného kříže. Další opět pouze ruční zářek byl proveden do katastrální mapy z roku 1900. Zakreslená cestní síť se však daleko méně shoduje se současným stavem. Z toho lze usu-

④ Pohled na zámek přes domy u Husova náměstí. Zdroj: Vlastivědné muzeum v Šumperku, fond fotoarchiv.

zovat, že náčrt cest v parku je zde více orientační, neboť je málo pravděpodobné, že by se situace změnila a pak navrátila do původního stavu odpovídajícímu v podstatě tomu dnešnímu. Základní směry cest se však ani na uvedeném pozdějším zákresu nemění. Na Husově náměstí jsou stále zachyceny domy z předchozího období včetně nemocnice stojící na severním konci dnešních Smetanových sadů. V obou situacích je zachycena parková úprava s cestami jihozápadně od zámku v místě, kudy dnes vede koryto Bratrušovského potoka a kde je dnes z části parkoviště. V první polovině 19. století byly na tomto místě vodní plochy.

Do roku 1900 byl zřejmě odstraněn dům v místě, kde ještě před nedávnou dobou rostla solitérní borovice vejmutovka. V roce 1912 je situace zachycená na mapě v podstatě opět podobná s tím rozdílem, že cesty v parku pokračují i na zámecké nádvoří, které bylo tehdy zřejmě součástí parku. Dodnes se na jeho ploše vyskytují dendrologicky zajímavé dřeviny jako je liliovník tulipánokvětý nebo borovice černá, které mohou pocházet z období založení parku na hradbách nebo mohly být vysazeny jen o něco málo později. Ostatně pokračující parkové úpravy dokládají i dochované pohlednice ze začátku 20. století. Na nich je vidět nejenom smrk po pravé straně při vstupu na zámecké nádvoří z parku, ale také i lípa rostoucí dodnes u kamenného kříže a další dřeviny. Na jedné z pohlednic je vidět i vzrostlá výše uvedená borovice vejmutovka. Velmi zajímavý plán města se

Mědr. Sábůnberg, Obere Parkanlage.

- ⑤ Pohled do parku s cestíčkami lemovanými nízkým plůtkem. Zdroj: Vlastivědné muzeum v Šumperku, fond fotoarchiv.

zachoval z roku 1920. Na něm jsou zachyceny domy jako na starších plánech v oblasti dnešního Husova náměstí, ale také i cesty v parku. Ty více méně odpovídají dnešnímu stavu. Velmi zajímavý je i schematický zá-kres základních hmot zeleně v parku. Pokud vezmeme v potaz určitou nepřesnost, pak v trojúhelníkové ploše při vstupu do parku je Sadové ulice je zakreslena dnešní líska turecká a před ní ještě dvě další dřeviny. S ohledem na rozvinutou korunu lísky se lze domnívat, že se muselo jednat o menší dřeviny keřovitého charakteru, případně o menší stromky. Hmota zeleně zakreslená na uvedené mapě se částečně shoduje i s dnešní hmotou v místech některých starých stromů jako např. v místě lipové aleje, v místě jednoho ze starých buků aj. Parkově byla tehdy zřejmě upravena i louka na místě původních vodních ploch, kde dnes, jak je uvedeno výše, protéká Bratrušovský potok. V místě dnešních sedacích schodů u Bratrušovského potoka je naznačena pravidelná úprava obdélné plochy členěná ortogonálně vedenými cestami na čtyři stejná pole. Pod rampou v západní části parku a v místě dnešní tlakoměrné stanice plynu jsou zachyceny menší domy.

Původní cesty v parku byly lemovány kamenným obrubníkem a stejným kamenem byla vydlážděna patrně koryta pro odvod dešťových vod. Podle dochovaných zbytků v terénu i podle dobových zvyklostí se lze domnívat, že cesty měly pískovaný povrch. Podobně řešené byly nakonec i cesty v neda-

lekých Jiráskových sadech. Tam byl na jedné straně cesty obrubník a na druhé straně z kamenů vydlážděná koryta pro odvod dešťové vody.

Závěrem lze konstatovat, že dnešní stav parku se v podstatě shoduje s jeho historickou koncepcí, která se výrazně nezměnila od doby svého založení. Je to dáno i tím, že od doby založení parku se podstatně neměnily hlavní provozní směry a současně to dokazuje, že úpravy byly zakládány v harmonickém souladu s daným terénem bývalých fortifikačních pozemků. Taktéž poměrně velká část dřevin v parku pochází z doby jeho založení v poslední čtvrtině 19. století.

POZNÁMKY

¹ BŘEZINA, Jan. Vlastivěda Moravská II. Místopis – Šumperký okres, Staroměstský okres, Vízmberský okres, Brno 1932, s. 226.

² POLÁCH, Drahomír. Historie Smetanových sadů a Jiráskových sadů v Šumperku, In: Městské historické parky, sborník ze semináře konaného ve dnech 11.–12. září 1995 ve Vlastivědném muzeu v Olomouci, vydal Památkový ústav v Olomouci, s. 42–46.

POUŽITÁ LITERATURA

ZMRHALOVÁ, Magda. Šumperké parky, In: Šumperk – město a jeho obyvatelé, Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku, Město Šumperk 1996, s. 239–252.

⑥ Pohled do parku a k zámku z Husova náměstí. Zdroj: Vlastivědné muzeum v Šumperku, fond fotoarchiv.

⑦ Pohled do parku a k zámku z Husova náměstí – dnešní stav. Foto Petr Kubeša.

① Hanácké kasárny, letecký snímek, 20. léta.
20. století. Vojenský ústřední archiv Praha –
Vojenský historický archiv, fond nezjištěn.

STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM HANÁCKÝCH KASÁREN V OLOMOUCI

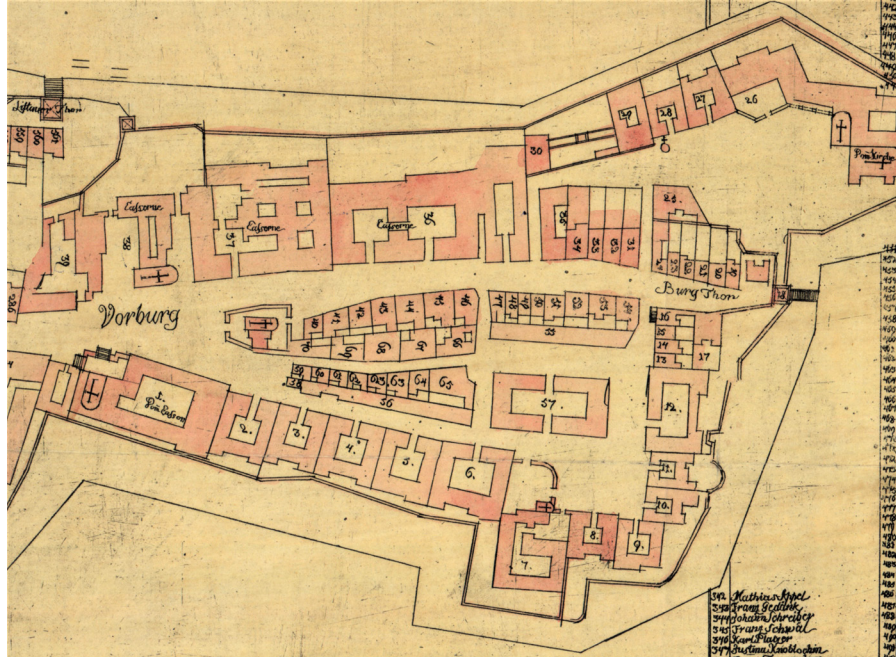
Miroslav Papoušek
Tomáš Vítek

Na olomouckém Předhradí, na zastavěném pozemku dříve označovaném domovním číslem 18,¹ na němž se nachází nejvýznamnější kasárenská budova bývalé olomoucké bastionové pevnosti, jejíž výstavba se uskutečnila v letech 1750 až 1757,² se rozprostíral areál kartuziánského kláštera, budovaný na tomto místě od roku 1437. V jeho sousedství byl situován na západní straně klášter klarisek, na východní straně klášter augustiniánů.³

Hanácká kasárna jsou vedle jezuitského komplexu největší stavbou historického jádra města Olomouce. Jedná se o pětipodlažní obdélnou budovu o čtyřech křídlech seskupených kolem rozlehlého vnitřního dvora. Čelní průčelí se obrací do ulice 1. máje, hlavní komunikační tepny protínající někdejší městskou čtvrť Předhradí od Hradské brány k Nové bráně, která ústila do vlastního města. Za Novou bránou (do konce 18. století stála mezi nárožím Staré univerzity, součástí někdejšího jezuitského komplexu, dnes depozitář Vlastivědného muzea, a objektem dnešního Muzea umění) se cesta dále větvila do ulice Denisovy, směřující k Hornímu náměstí a ke kostelu sv. Mořice a do současné ulice Univerzitní, vedoucí na Michalské návrší. Hradská brána stávala v prostoru před hotelem Palác.

Kasárna zaujímají v podstatě rozlohu jednoho domovního bloku ohraničeného ulicemi 1. máje, navazující zde na náměstí Republiky a bočními ulicemi Hanáckého pluku a Pekárni a při zadním průčelí ulicemi Koželužskou. Budova je zahlobena do svahu, který vymezoval opevněný severní okraj slovanského hradiska, které předcházelo pozdějšímu Předhradí, tvořícímu zázemí přemyslovského hradu z 11. století v místech Václavského návrší.

Stavební místo pro novou kasárenskou budovu zaujalo plochu celého kláštera kartuziánů a části kláštera augustiniánů s kostelem, přestavěného mezitím na kadetní školu. Zatímco ulice 1. máje drží linii staré historické komunikace, vybíhající svažité ulice Hanáckého pluku a Pekárni vznikly až po zboření a přestavbě zbylých klášterních budov, při terénních úpravách předcházejících výstavbě Hanáckých (dříve Špitálních) kasáren, jejichž pětipodlažní budova se jižním křídlem ve výši dvou podlaží skrývá pod úroveň ulice 1. máje. Hlavní průčelí se odtud tedy jeví jen jako třípodlažní. Souběžné severní průčelí v Koželužské ulici, na straně původního opevnění, příznává výšku všech pěti podlaží. Tři křídla budovy zařazující se do svahu obklopují obezděné izolační šachty či příkopy. Šachta v linii ulice

② Výřez z plánu Olomouce s josefinským číslováním 1795 s vyznačením kasáren bývalých klášterů klarisek (38), kartuziánů (37) a augustiniánů (36) na Předhradí. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Sběrka map a plánů Olomouce, sign. II, inv. č. 9.

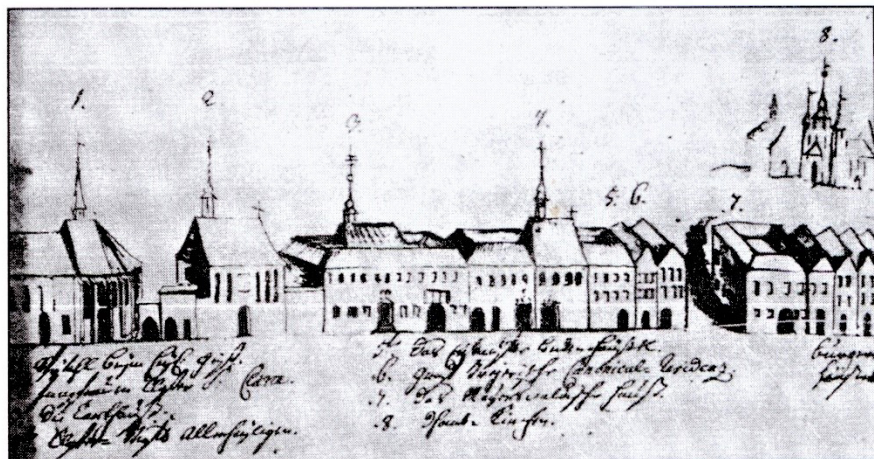
1. máje je zaklenutá, přičemž klenba nese stávající chodník. Nádvoří je na úrovni ulice Koželužské, jeho plocha je vydlážděná a vybavená dvěma studnami.

Masivní hmota této vojenské stavby, začleněná do ještě středověké struktury města, nepůsobí v pohledu dnešní doby násilně, naopak citlivě reaguje na organicky rostlý urbanismus a okolí se svými dominantami. Dřív se monumentalita Hanáckých kasáren, výrazně převýšených nad bastionové opevnění, uplatňovala zejména v pohledu od severu, od Lazců, což dnes výrazně tlumí mladší zástavba.

Fasády Hanáckých kasáren jsou řešeny ve strohých formách pozdního empíru, přičemž nejbohatěji je pojata hlavní průčelí do ulice 1. máje. Dominujícím prvkem jsou římsy, zejména mohutná, bohatě profilovaná římsa oddělující poslední patro. V úsecích nárožního a středového rizalitu je navíc tato římsa doplněna sledem hladkých hranolových konzolek. Hranolová korunní římsa, která završuje fasádu, je oproti tomu poměrně nevýrazná. Jednoduchou profila-

ci má rovněž parapetní římsa prostředního patra a průběžná římsa nad kamenným soklem v přízemí, tvořeným pískovcovými deskami. Sokl je prolomen řadou obdélných otvorů vyústěných z větracích šachet a krytých vloženou mřížkou. Trochu masivnější profilaci má kordonová římsa mezi přízemím a prvním patrem. Kolem nároží rizalitů se římsy zalamují.

V páté ose zprava a v páté ose zleva jsou prolomeny na hlavním průčelí dva symetrické, hladké a pravouhlé kvádrové portály s kuželovými odrazníky. Mají novodobě prosklené výplně s dveřmi. Většina oken jsou výškově obdélného formátu, pouze v osách nad portály jsou situována okna trojúhelného palladiánského uspořádání. Všechna okna mají hladká ostění s vnitřním zářezem. V prvním patře jsou nad otvory profilované nadřímsy vynesené na nezdobených konzolách esovitého tvaru. Jinak rovné nadřímsy doplňují trojúhelné frontony pouze ve středové ose nárožních rizalitů a také u všech šesti oken rizalitu středového. Střední osu

③ Předhradí mezi Novou a Hradskou bránou od jihovýchodu (1 špitál sv. Ducha, 2 klášter sv. Kláry, 3 klášter kartuziánů, 4 klášter augustiniánů u Všech svatých), lavírovaná perokresba, z r. 1745. In: Burian, Václav. Ikonografie Olomouce do roku 1900 (I. část). In: Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, oddíl B, Společenské vědy, Olomouc, 1959, str. 396, č. kat. č. kat. 54. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond E 3, augustiniáni Olomouc, sign. I 65.

hlavního průčelí akcentuje nízká zděnáatika na níž je umístěn rozměrný reliéfní, nyní prázdný oválný štít nesený dvojicí lvů. Štít je pravděpodobně z tepané mědi, případně slitiny tohoto kovu.

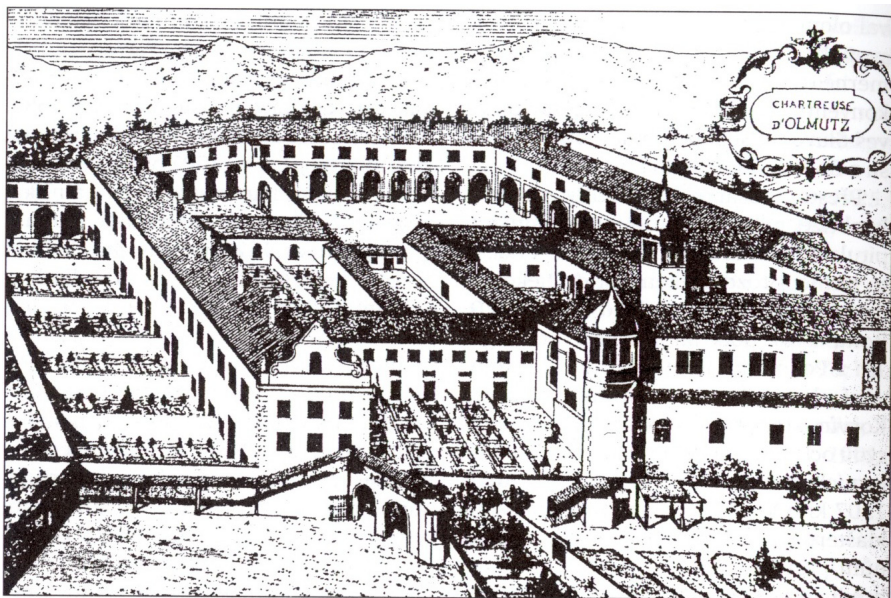
Boční fasády do ulice Hanáckého pluku a do ulice Pekárni jsou ztvárněny stejně. Obě uvedené ulice na východě a západě jsou svažitě, překonávající výšku dvou pater budovy kasáren, takže na severní straně, v ulici Koželužské, již průčelí dosahuje plnou výšku pěti podlaží. Z těchto příčin je kolem bočních průčelí zřízena světlíková šachta, do níž se obrací okenní otvory dvou spodních etáží, která jsou však zčásti novodobě zazděná. To se týká zejména nejspodnějšího podlaží, obsahujícího z větší části vojenský kryt.

Šachtu od chodníku odděluje kovaný plot sestávající z železných prutů s šípovitým zakončením a pojených pilytovanými pásy. Plot rozdělují kamenné pilíře s krycími deskami. Pilíř v nároží ulice Pekárni a I. máje byl druhotně odstraněn.

Obě boční průčelí rytmitizuje sedmnáct

okenních os, přičemž tři krajní osy v obou nárožích zahrnují mělce vysazené rizality. Ve střední ose je prolomen na západní i na východní straně jednoduchý pravoúhlý portál s hladkým ostěním a to v úrovni druhého nadzemního podlaží. Šachtu překonává cihelný můstek klenutý poloviční valenou klenbou. Nad portály jsou pak ve všech patrech sružená okna. Zadní průčelí do Koželužské ulice člení sedmnáct okenních os. Tři osy v pravém i levém nároží zahrnují mírně předstupující rizalit. Většina okenních otvorů je tvořena okny sruženými, pouze trojosé rizality mají sružené střední okno doplněné po stranách oknem jednoduchým. Okna mají plochá neprofilovaná ostění, pouze okna rizalitů ve čtvrtém patře jsou doplněná rovnými nadřimsami na konzolách, u středního okna také s trojúhelným frontonem.

V přízemí je prolomeno několik vjezdů a dveří, zčásti nepůvodních, opatřených však ve všech případech jednoduchým pásovým ostěním, u nových otvorů doplněných jen omítkou. Horizontální dělení sever-

4 Klášter kartuziánů v Olomouci, od severu, perokresba podle neznámé pohřešované olejomalby, 18. století. In: Burian, Václav. Ikonografie Olomouce do roku 1900 (I. část). Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, oddíl B. Společenské vědy, Olomouc, 1959, s. 413, č. kat. 335. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, sb. disertací CM fakulty č. 56.

ní fasády je stejné jako na bočních průčelích a římsy sem přecházejí v totožné profilaci. Stejně jako na ostatních fasádách je římsa pod horním patrem zvrázněna zespod řadou hranolových konzolek.

Dvorní fasády obklopující rozlehlé obdélné nádvoří jsou ztvárněny ještě jednodušším způsobem, než fasády vnější. Monotónní výraz tlumí jen výrazná vertikála půlválcové věže s osmibokou nástavbou s helmicí a s ochozem, která přiléhá ke střední ose severního křídla. Směrem severním má nádvoří mírný spád a jeho plocha je vydlážděna původními „kočičími hlavami“. Dvě kruhové studny na severní straně mají kamennou obrubu a jsou kryty betonovými deskami. Podél jižního křídla je široká rampa, obezdná lomovým kamenem, která tomuto křídlu tvoří zároveň sokl. Jižní křídlo je založeno výše a jeho dvě spodní podlaží jsou proto nižší. Úroveň podlahy je stejná s bočními křídly

až ve třetím podlaží, v nižších podlažích je v chodbách srovnána vloženým schodištěm.

Jižní průčelí člení dvacet okenních os. Do třetí osy zleva a do třetí osy zprava jsou umístěna okna sdržená. Boční, kratší fasády, tedy západní a východní, mají jedenáct os, přičemž středová osa má opět sdržená okna. Část severního průčelí napravo věže má devět okenních os, stejný počet os je na její levé straně pouze v prvním a ve druhém podlaží, výše jsou z neznámých příčin tři okna vedle sebe v rychlém sledu.

Namísto korunní římsy dominuje horizontálnímu architektonickému členění dvorních fasád kordonová římsa, která zdola vymezuje poslední, páté podlaží a je daleko bohatěji profilovaná. Římsa obíhá všechny fasády, včetně věže, stejně jako kordonová římsa s plošší profilací mezi čtvrtým a třetím podlažím. Okna třetího podlaží mají jen velmi jednoduchou průběžnou parapetní římsu

a další, rovněž méně výrazná římsa, je mezi přízemím a patrem, Mírně předsažený sokl všech fasád je vyzděn z lomového kamene. Okna jsou opatřena hladkým nečleněným ostěním, jen na jižní fasádě mají sdružená okna ve čtvrtém podlaží plochou parapetní výplň a pětiboké suprafenestrum. Fasády věže člení stejné římsy, obíhající všechny fasády. Její půlválcový tubus je posazen na hranolový sokl sahající do úrovně druhého podlaží. Ten je z čelní strany prolomen novodobým pravoúhlým vjezdem a z bočních stran obloukově zaklenutými nikami s nověji upravenými vstupy. Z bočních stran jsou v patře situována okna. Nad vjezdem je obdélná deska s datem 1846. Kaple ve čtvrtém nadzemním podlaží se do nádvoří otevírá pěti vysokými francouzskými okny s půlkruhovým zakončením a litinovou mříží vloženou v parapetní části. Pruty mříží (úseků zábradlí) mají vegetabilní výzdobu hlavic a motiv rozety v terčíku. V pátém podlaží, nad masivní římsou jsou prolomena oválná okna. Okna kaple nemají žádné architektonické rámování. Ochoz dosedající na korunní římsu má stejné zábradlí, jako ve francouzských oknech kaple. Osmiboká nástavba v úrovni ochozu má fasády členěné slepými pravoúhlými okny s čtvrtoblouky vloženými do horních rohů. Věž je zastřešena zvonovou kupolí s drobnou lucernou.

Dispozice budovy prostupuje všemi podlažími v zásadě ve stejném schématu. To spočívá v oběžné nádvorní chodbě, která zpřístupňuje prostory v jednotlivých traktech křídel obracejících se na vnější stranu. Chodba jižního a severního křídla je protažena až k průčelním zdem křídla západního a východního. Všechna podlaží jsou v plném rozsahu opatřena klenbami, s výjimkou novodobě porušených částí. Chodby jsou klenuty valeně. Valenou klenbou se stlačeným vrcholem jsou opatřeny také stejnorodé, uniformní, paralelně řazené rozměrné místnosti ve vnějších traktech. Ty původně měly, nebo ještě mají, vstup a okno do chodby kromě oken-

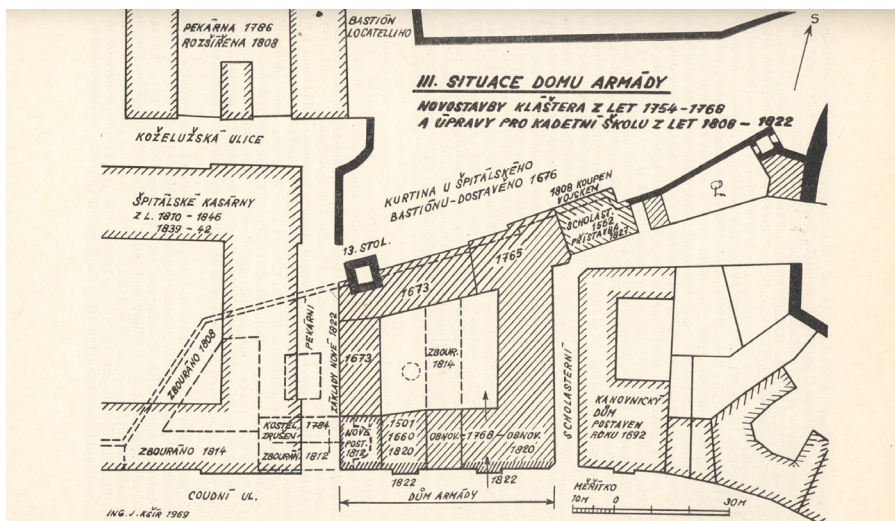

5 Skica s popisem k návrhu úprav leječní knihovny včetně otevření nové ulice a výstavby nových kasáren pro pěší (Žlutou linií jsou vyznačeny nové navrhované kasárny pro pěší, červenými šrafovanými liniemi jsou označeny objekty Studijní knihovny určené k demolici, uprostřed je vyznačena nově prolomená ulice k bastionu číslo XIV mezi Studijní knihovnou a novými kasárnami pro pěší). Státní okresní archiv v Olomouci, fond Sběrka map a plánů Olomouce, sign. II, inv. č. 16.

ních otvorů obrácených na vnější stranu.

Specifická je situace v nárožích budovy a to ve všech patrech. Dnes i v minulosti zde byly většinou situovány záchody. V délce rizalitu na fasádách je u severního a jižního křídla na východním a západním konci výrazně zesílena průčelní zeď. Valeně klenuté rohové prostory záchodů měly původně základní dělení na dvě části. Tento předěl obsahoval větrací šachty obdélného půdorysu, sahající formou nástavby až nad střechu. Otvory prolomené do zesílených štítových zdí nároží mají ve vyšších patrech lomený oblouk a vložený pravoúhlý portálek. V osách těchto otvorů plášť klenby prolamují lunetové výšeče, rovněž lomeného tvaru.

Vertikální komunikaci zajišťují v každém křídle samostatná schodiště, původně pro-

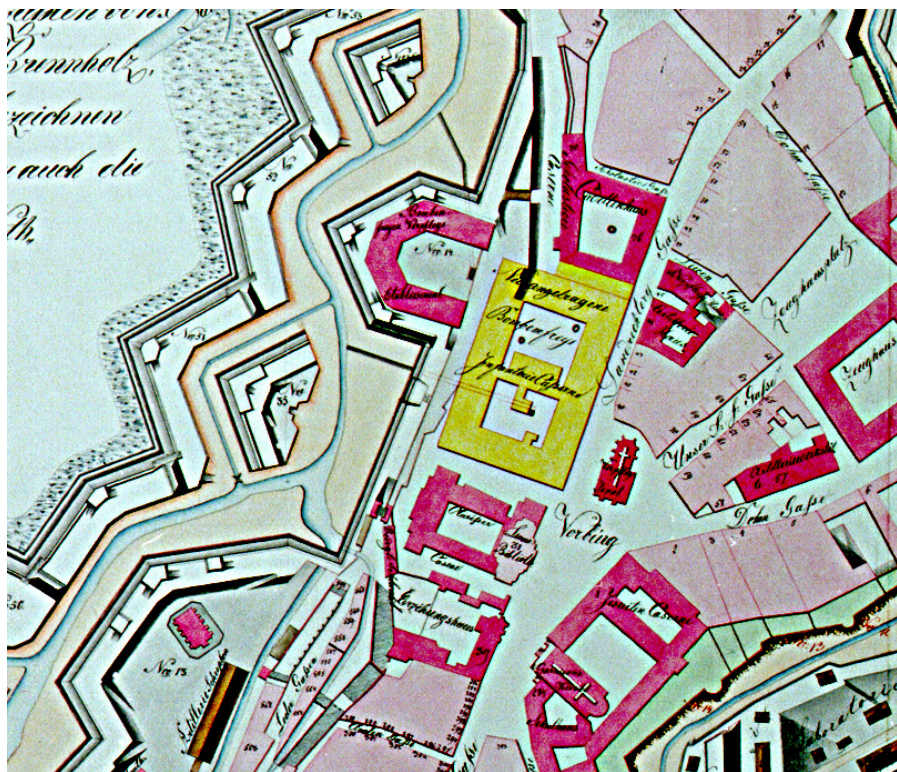
⑥ Zákes situace dnešního Domu armády s nově prolomenou ulicí Pekární a částí půdorysu Hanáckých kasáren. In: KŠÍR, Josef. Klášter Všech svatých, nyní Dům armády v Olomouci. Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, řada společenskovědná, ročník 60 (1), čísla 2–3, 1970, s. 123.

pojující všechna podlaží, včetně půdy, dnes však na mnohých místech přerušena. Jedině v jižním křídle byla umístěna dvě schodiště a to v sousedství původních průjezdů. Schodiště jižního křídla jsou trojramenná, od třetího nadzemního podlaží obtáčející středové zrcadlo, otevřené na schodišťová ramena oblouky tvaru kobyly hlavy s vloženým litinovým zábradlím. Zrcadla jsou v současnosti z větší části zazděná. V západním a jižním křídle jsou schodiště dvouramenná se střední dělicí zdí. Obdobné, ale širší je schodiště v severním křídle, řešeno je však jako vřetenové bez odpočívadel a má zkosené rohy v zadní části půdorysu.

Nejzajímavější prostorou čtvrtého podlaží je bezpochyby nevelká kaple půlkruhového půdorysu v interiéru věže přisazené k chodbě severního křídla do nádvoří, odkud byla původně přístupná dvojicí průchodů s půlkruhovými záklenky, z nichž je v současnosti funkční pouze jeden, ovšem s vloženými novodobými dveřmi. Mezi tyto vstupy je umístěn oltář s původní menzou členěnou masivní profilací. Oblý plášť do nádvoří pro-

lamuje pět vysokých, půlkruhově zakončených francouzských oken bez zděného parapetu, mezi něž jsou umístěny oblé polosloupky s profilovanými patkami a palmetovými hlavicemi s čtvercovými krycími deskami. Sloupky nesou bohatě profilované kládí, tvořící zároveň podstropní římsu. Stávající rovný stop je však vložen druhotně a nad ním je dochována kupolovitá klenba. Neuměle mramorování a zlacení sloupů i oltáře není původní, stejně jako podlaha.

K výstavbě Hanáckých kasáren, v době svého vzniku nazývaných „Nemocniční“ tedy Špitálská, přistoupil vojenský erár z větší části na území, na němž se rozkládaly budovy kartuziánského kláštera včetně klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie, který byl zrušen za josefinských reforem v roce 1782 a který přešel stejně jako šest dalších olomouckých klášterů v roce 1786 do správy vojska, teprve po více než 40 letech užívání klášterních budov, za něž vojenský erár po dlouhá desetiletí odváděl Náboženskému fondu finanční prostředky za jejich nájem.⁴

⑦ Výřez z Přehledného plánu města a části Hlavní a hraniční pevnosti Olomouc (1825). V plánu je žlutou barvou označen půdorys plánovaných kasáren pro pěší, pozdějších Špitálských kasáren. Österreichisches Staatsarchiv Wien – Kriegsarchiv, Karten- und Plansammlung, Genie- und Planarchiv, C Historischer Teil, IV Böhmen, Mähren, Schlesien, Inland C IV Olmütz, Nr. 10.

Ať se josefínské reformy, spojené s rušením klášterů a kostelů nejen na území města Olomouce, mohou zdát být z dnešního pohledu navýsost ušlechtilé, s ohledem na fungování olomoucké bastionové pevnosti byly životně důležité. Při budování olomoucké bastionové pevnosti byla realizována především výstavba obranných pevnostních postavení na základě tehdejších nejmodernějších principů při zachování jádra historické městské zástavby i většiny starších linií městského opevnění. Za těmito stavebními počiny však pokulhávala výstavba zázemí pro ubytování olomoucké pevnostní posádky, což bylo zapříčiněno nedostatkem sta-

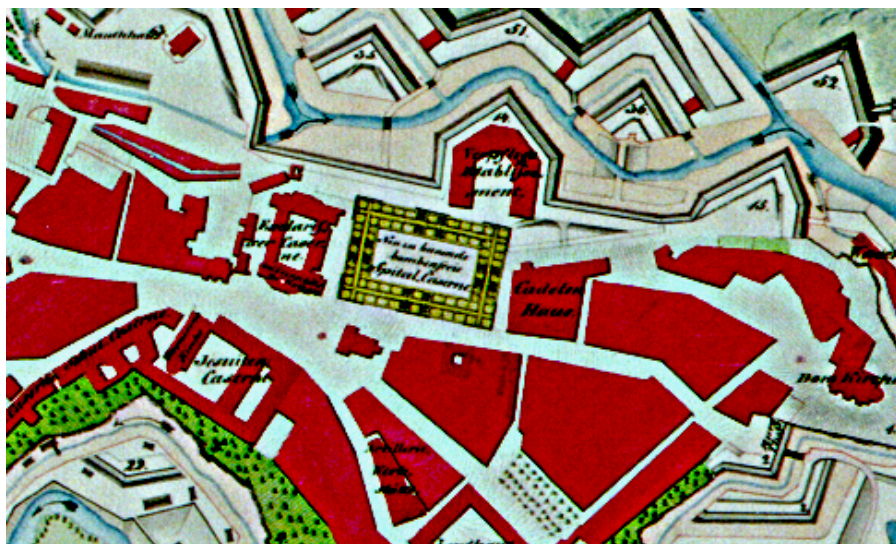
vebních ploch pro realizaci nových kasárenských budov, ale i nedostatečným přísunem finančních prostředků. Z areálů zrušených olomouckých klášterů, využitých pro ubytování vojenských jednotek olomoucké posádky, byl pravděpodobně areál kartuziánského kláštera nejméně vhodným. Z popisu kláštera, který vychází z ideálního vyobrazení, plyne, že byl vybudován na komplikovaném půdoryse s mnoha patrovými spojovacími traktami a hospodářskými budovami. V severní části u parkánu se nacházel zčásti otevřený blok, složený z jednopatrových budov se sedlovými střechami. V jižní a západní části bylo přízemí otevřeno do velké

ho dvora arkádou, spojující jednotlivé patrové poustevny se samostatnými zahrádkami a dvě na ně kolmo navazující souběžná křídla. Do ulice a ke klášteru klarisek přiléhalo jižní a západní přízemní křídlo s polopatrem. Jižně od kostela se nacházely společné prostory mnichů a snad i obydlí převora. V severní části kartouzy byla velká zahrada, přístupná brankou v parkánu. V severozápadní části areálu byl situován klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie.⁵

K jakému účelu byly budovy kláštera kartuziánů využívány vojenským erárem do doby výstavby nové kasárenské budovy včetně zásahů do jeho původního stavebního uspořádání, lze z excerpovaných archivních zdrojů získat jen neúplný obraz, poněvadž se písemností olomouckého fortifikačního ředitelství, uložené ve Státním okresním archivu v Olomouci, dochovaly jen v torzovitém a nesouvislém stavu. K upřesnění stavebních počinů či podrobnějšímu sledu událostí k tomuto tématu by zcela jistě přispělo studium písemností, které jsou uloženy ve vídeňském válečném archivu, případně v pražském vojenském historickém archivu, nicméně na tomto místě je nezbytné konstatovat, že na jejich studium bylo rezignováno s ohledem na to, že hlavním předmětem předložené práce je především historie nově zbudovaných Špitálských, tedy Hanáckých kasáren.

O tom, jak nakládat s budovami kartuziánského kláštera včetně jeho kostela pro potřeby olomouckého pevnostního velitelství se rozhodovalo na nejvyšších místech rakouského státu. V pokynu vídeňské válečné dvorské kanceláře z října 1785, adresovaném olomouckému fortifikačnímu ředitelství, se uvádí, že tři bývalé vedle sebe stojící kláštery, tj. klarisek, kartuziánů a augustiniánů, jsou jeho císařskou výsostí určeny k využití na vojenské kasárny. Navíc bylo doporučeno, aby byla v areálu kartuziánského kláštera zřízena nová vojenská pekárna. Osazenstvo pekárny mělo být ubytováno u pekárny, případně, pokud to bude možné, v jednom z traktů kartuziánského kláštera.⁶

Výkazy s popisem návrhů na provedení stavebních úprav v areálu bývalého kartuziánského kláštera na vojenské kasárny, vyhotovené v únoru 1786, zaslal vyšším vojenským orgánům olomoucký místní fortifikační ředitel major J. Tilly s poznámkou, že adaptované a nově postavené budovy budou uvedeny do provozu v roce 1787. Jeho návrh úprav předpokládal, že bude zachována a využita především hlavní budova v jižní frontě klášterního areálu. Zchátralé objekty měly být zbourány a v zadní části areálu měl být postaven nový kasárenský trakt. Hlavní budova měla pojmout osazenstvo více než tři setnin, jejichž skutečný stav byl odhadován na 227 osob. Přízemí mělo obsahovat jeden pokoj pro dvě osoby Prima plana, 15 pokojů pro mužstvo, strážníci, dvě kuchyně pro mužstvo, dva záchody, patro objektu pak jeden důstojnický byt s kuchyní, 13 pokojů a tři kuchyně pro mužstvo a dva záchody. V plánu přízemí byly, pravděpodobně provizorně, vyčleněny tři místnosti s předsíní, vyhrazené knihovníkovi olomoucké lyceální knihovny. Klášterní kostel se sakristiemi byl určen pro potřeby olomouckého vojenského zásobovacího úřadu.⁷ Následující návrh majora J. Tilly z října 1786 předpokládal, že v zadní severní části areálu kartuziánského kláštera budou z větší části upraveny, ale i nově postaveny objekty podél parkánové zdi, které budou sloužit k provozu nové vojenské pekárny. Dle příloženého popisu mělo obsahovat přízemní podlaží objektu pekařskou pec včetně pekařské kuchyně, pokoje pro pekařský personál, moučnou komoru, chlebovou komoru a sklad. V patře objektu se měl nacházet byt vrchního vojenského pekařského mistra, dále byt vojenského pekařského mistra, 22 pokojů pro vojenské pekaře a kuchyň. Na parkánu měla být situována vjezdová brána, umožňující vjezd a výjezd povozů s moukou. V souvislosti se zřízením nové pekárny měla být provedena i oprava tří studní, nacházejících se v příkopu bastionu číslem XIV, na parkánu a ve dvoře kláštera.⁸

8 Přehledný plán nově navržených fortů na Tabulovém a Šibeničním vrchu, nových pumovzdorných Špitálských kasáren ve městě a nového opevnění Kláštera Hradisko, návrh zpracovaný pod vedením inženýra plukovníka Vacaniho, kreslil vedoucí sapérů Nürnbergger, 1833–1834. Ve výřezu je žlutě vyznačen půdorys čtyřkrídle kasárenské budovy s vnitřním dvorem. Österreichisches Staatsarchiv Wien – Kriegsarchiv, Karten- und Plansammlung, Genie- und Planarchiv, C Historischer Teil, IV Böhmen, Mähren, Schlesien, Inland C IV Olmütz, Nr. 13, 1834.

To, do jaké míry se podařilo či spíše nepodařilo uskutečnit přeměnu budov kláštera kartuziánů na vojenská kasárna, je popsáno ve zprávě z 18. dubna 1794, kterou vypracoval pro olomoucké pevnostní velitelství opět místní fortifikační ředitel J. Tilly, povýšený do hodnosti podplukovníka. Ve svém přípisu sděloval, že se veškeré dříve požadované úpravy na přestavbu budov kartuziánského kláštera na vojenská kasárna neuskutečnily z důvodu nedostatku finančních dotací, jenž byl zapříčiněn vypuknutím válečného konfliktu s osmanskou říší v roce 1787. Podplukovník J. Tilly proto navrhoval, aby byly provedeny nezbytné opravy především na zchátralé staré klášterní budově, která není delší dobu obývána vojskem. Jako kasárna totiž sloužila pouze nová klášterní budova, ve které byly dva důstojnické byty a v níž bylo ubytováno 224 prostých vojáků. Aby bylo možné ubytovat v kartuziánských kasárnách všechny potřebné vojáky, poža-

doval přidělení mimořádné finanční dotace ve výši 8 810 zlatých na opravu obou klášterních budov. Dále uvedl, že po provedení úprav bude možné ubytovat ve staré klášterní budově jednoho důstojníka a 232 prostých vojáků, v nové klášterní budově pak dva důstojníky, z nichž jeden bude v hodnosti setníka, a 200 prostých vojáků.⁹

Skutečnost, že část areálu bývalého kartuziánského kláštera sloužila v roce 1797 jako vojenská kasárna a že v něm byla také činná vojenská pekárna, lze doložit ze stížností bibliotekáře olomoucké lyceijní knihovny Josefa Arnošta Karmáška, která sídlila v části sousedního bývalého kláštera klarisek. Karmášek upozorňoval na nebezpečí požáru, který hrozil jak ze strany provozu vojenské pekárny, skladující mnoho sáhů dřeva, tak i ze strany dělostřelců, ubytovaných v klášteru, kteří vysypávali starou slámu ze slánníků přímo na ulici, což by v případě vzniku velkého požáru znamena-

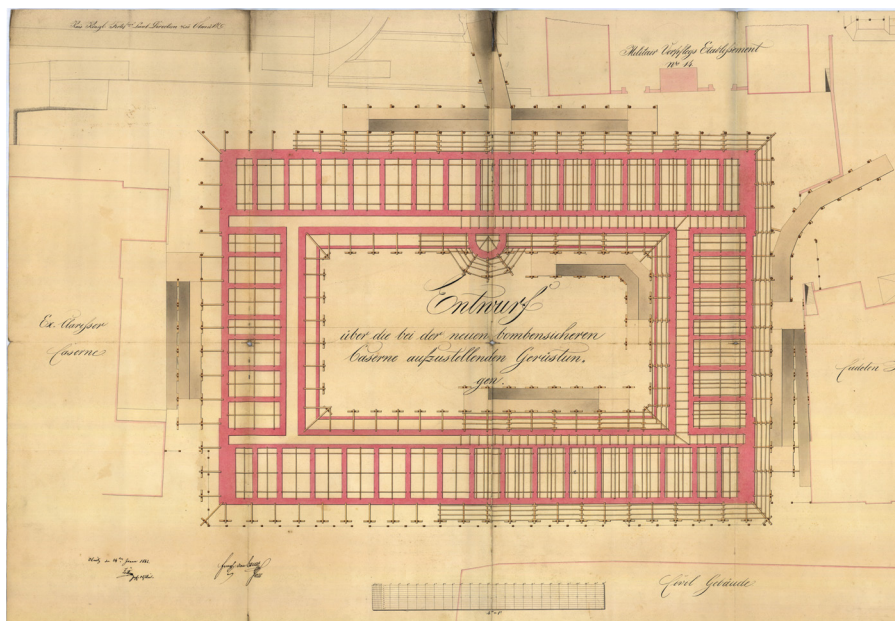

9 Izometrická veduta kadetního ústavu v Olomouci, kreslil kadet W. Daniel z 35. pluku, 1841, litografie, tisk Skar-nitzel a Domek (Olomouc). Státní okresní archiv v Olomouci, Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomou-ce, sign. V/11, inv. č. 275.

lo zničení cenných knihovních sbírek, uložených v leječní knihovně.¹⁰

V odpovědi na žádost olomouckého pevnostního velitelství z roku 1800, která se týkala vyřešení akutního nedostatku kasárenských prostor pro ubytování olomoucké posádky, vypracovalo v lednu 1801 olomoucké místní fortifikační ředitelství pod vedením nového ředitele, plukovníka Josefa Cerriniho, návrh na opravu obývaných místností, šesti pokojů, dvou komor a kuchyně v patře předního traktu kartuziánských kasáren. Výkaz oprav, zaslaný nejprve Moravskoslezskému generálnímu velitelství v Brně, byl postoupen Hlavnímu ženijnímu úřadu ve Vídni. V březnu 1801 byla vídeňskou válečnou radou povolena oprava předního traktu kartuziánského kláštera, který byl po dlouhá léta prázdný, nicméně finanční částka na opravu byla snížena z požadovaných 686 zlatých na 685 zlatých.¹¹

O fungování vojenských kasáren v areálu bývalého kartuziánského kláštera svědčí výkaz erárního majetku a kasáren v Olomouci, který vypracoval v roce 1802 na žádost Moravskoslezského generálního velitelství v Brně olomoucký fortifikační ředitel Josef Cerrini, povýšený v březnu 1801 do hodnosti generálmajora.¹² V uvedeném roce patřili k olomoucké posádce vojáci 3. polního dělostřeleckého pluku a třetí setniny 4. polního dělostřeleckého pluku, ubytováni v tzv. klariských, kartuziánských a purkrabských kasárnách. V klariských a kartuziánských kasárnách bylo ubytováno celkem 570 osob osazenstva pluků a byly zde i čtyři důstojnické byty. Na základě místní prohlídky bylo konstatováno, že jsou oba objekty v dobrém stavebním stavu. Pokoje byly hodnoceny jako zčásti dobré a zčásti prostředního stavu, avšak umožňující ubytování vojska.¹³

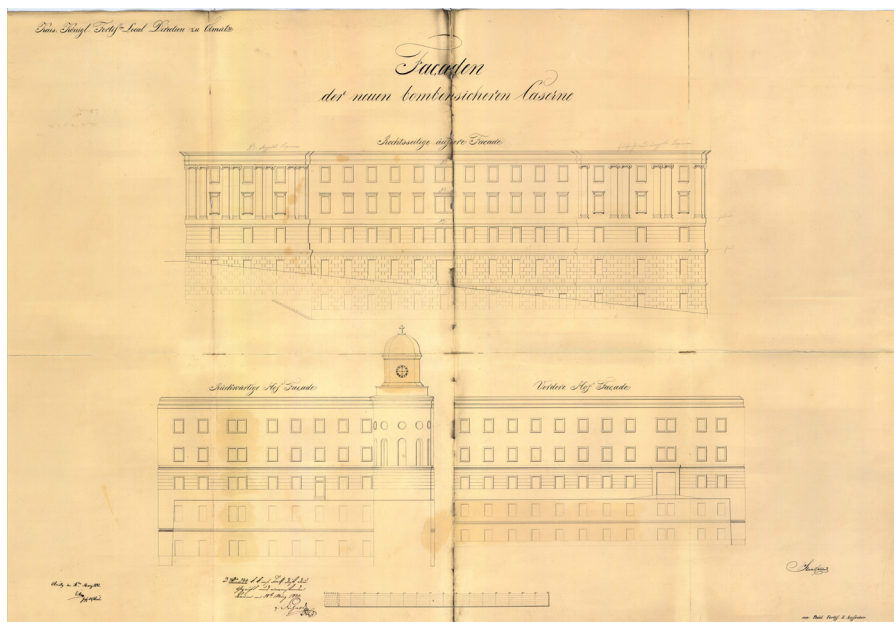
10 Návrh lešení, které se má postavit u nových pumovzdorných kasáren (Špitálských, dnešních Hanáckých kasáren), perokresba, kolorovaná, Místní fortifikační ředitelství v Olomouci, autor kopie vedoucí minérů Johann Heidler, leden 1842. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 23, kart. č. 4.

Problémy se zchátralými kartuziánskými kasárnami i po provedených opravách však neskončily. V listopadu 1803 si velitel setni-ny, ubytované v kartuziánských kasárnách, stěžoval olomouckému fortifikačnímu ředitelství na to, že stropem do místnosti číslo 1 proniká srážková voda, která poškozuje šatstvo a lůžkoviny vojáků, a požadoval nápravu havarijního stavu.¹⁴ K roku 1804 jsou zaznamenány i úvahy o tom, že by mohla být zbudována nová kasárenská budova v linii bývalých klášterů klarisek a kartuziánů včetně augustiniánské kaple sv. Josefa, pokud bude zbořena.¹⁵

V roce 1807 jsou kartuziánská kasárna zmíněna v žádosti velitele olomoucké pevnosti polního podmaršálka Michaela von Frölich v souvislosti s vyklizením dvou pokojů a přemístěním účetního adjunkta a pevnostního desátníka, z čehož by bylo možné usuzovat na to, že v tomto roce kar-

tuziánská kasárna ojedinele sloužila pouze k ubytování jednotlivců olomoucké vojenské posádky.¹⁶ Ve výkazech oprav kasárenských budov již kartuziánská kasárna nejsou uváděna.

V roce 1808 se poprvé objevuje zmínka o záměru vyšších vojenských orgánů postavit na místě bývalého kartuziánského kláštera nové pumovzdorné pěchotní kasárny. V souvislosti s tímto návrhem měla být prolomena nová ulice směrem k bastionu číslo XIV, tedy mezi budovou navrhovaných kasáren a částí areálu klariských kasáren, která sloužila potřebám lyceijní knihovny. Tento návrh citelně zasáhl do fungování knihovny, poněvadž se předpokládalo, že z důvodu nově navrhované ulice bude stavebně upravena i jednopatrová přístavba ke kostelu sv. Kláry, v níž se nacházel čtenářský sál a byt bibliotekáře lyceijní knihovny. Zahrada bibliotekáře, situovaná severně od přístavby

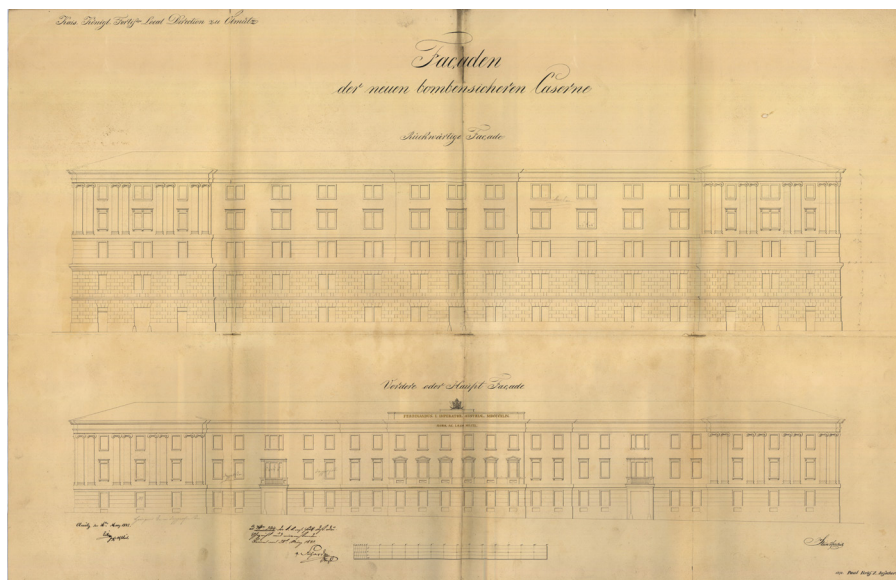

11 Fasády nových pumovzdorných kasáren (Špitálských, dnešních Hanáckých kasáren). Pravostranná vnější fasáda. Zadní dvorní fasáda. Přední dvorní fasáda. Perokresba, kolorovaná, Místní fortifikační ředitelství v Olomouci, autor Maximilian Eugen von Stein, květen 1842. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 23, kart. č. 4.

měla být zcela zrušena. Následná jednání ve věci zrušení záměru na vybudování nové ulice a přestavbu objektu lyceijní knihovny, která byla vedena v letech 1809 až 1810 s olomouckým místním fortifikačním ředitelstvím, byla pro představitele lyceijní knihovny neúspěšná, neboť z popisu vztahů mezi knihovnou a olomouckými vojenskými orgány lze předpokládat, že byly navrhované přípravné práce na stavbě nových pěchotních kasáren, provedené na úkor sousední lyceijní knihovny, realizovány. Bibliotekář Michael Václav Voigt ve výčtu vztahů s vojenskou posádkou poznamenal, že v roce 1813 provedlo olomoucké ženijní ředitelství stavební úpravy čtenářského sálu lyceijní knihovny v linii nové uliční čáry, které spočívaly ve svévolném zmenšení budovy přístavby ke kostelu sv. Kláry o jeden sáh. V přístavbě byly nahrazeny klenby trémovým stropem,

v patře byl zřízen nový byt bibliotekáře. Shora popisované úpravy jsou zakresleny ve skici z roku 1808, v níž jsou žlutými liniemi vyznačeny nově navrhované pěchotní kasárny na místě bývalých kartuziánských kasáren, objekty lyceijní knihovny, přistavěné ke kostelu sv. Kláry, sloužící potřebám lyceijní knihovny a navrhované k demolici, případně ke stavebním úpravám, a nově navrhovaná ulice mezi novými pěchotními kasárnami a lyceijní knihovnou, vedoucí k bastionu číslo XIV.¹⁷

Z konceptu zprávy místního fortifikačního ředitele generálmajora Josefa Cerriniho z 18. dubna 1809, adresované olomouckému pevnostnímu velitelství plyne, že v tomto roce byly zahájeny přípravné práce na stavbě nových pěchotních kasáren na místě bývalých kartuziánských kasáren. V tomto roce byly prováděny práce na výkopech základů, při-

12 Fasády nových pumovzdorných kasáren (Špitálských, dnešních Hanáckých kasáren). Zadní fasáda. Přední neboli hlavní fasáda. Perokresba, kolorovaná, Místní fortifikační ředitelství v Olomouci, autor Maximilian Eugen von Stein, květen 1842. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 23, kart. č. 4.

čemž se projevil značné problémy s odvozem vytěženého materiálu, poněvadž byly v daném úseku olomoucké pevnosti v současné době realizovány dvě rozsáhlé stavební akce, a to vestavba nové vojenské pekárny do bastionu číslo XIV a vestavba dělostřeleckých kasáren do bastionu číslo XII. Místní fortifikační ředitelství si stěžovalo na nedostatek potřebného prostoru pro realizaci pěchotních kasáren a na problémy s odvozem vykopaného materiálu, který činil denně 90 kubických sáhů, proto žádalo o povolení vyvážet tento materiál do dosud nezbořené budovy kartuziánských kasáren, stojící při otevřené ulici. Dále požadovalo i zboření blíže nespecifikované budovy, která náležela olomouckému vojenskému zásobovacímu úřadu, snad klášterního kostela, a stěžovalo si, že prohlubování základů je příliš drahé a stále problematictější. Ve zprávě majora Antona Gemperly von Weidenthal z 28. července 1810, kte-

rou vypracoval v nepřítomnosti olomouckého fortifikačního ředitele pro Moravskoslezské generální velitelství v Brně ve věci kasárenských budov, skladů a nemocnic v olomoucké pevnosti, je sice zmíněn jeho předpoklad, že po dokončení stavby pumovzdorných pěchotních kasáren bude do tří až čtyř let odstraněn v olomoucké pevnosti problém s ubytováním vojska,¹⁸ nicméně se lze domnívat, že byly práce na výstavbě pěchotních kasáren zastaveny a že za účelem získání větší stavební plochy bylo provedeno do roku 1814 pouze ubourání západní části augustiniánského kláštera a kostela Všech svatých.¹⁹ Tato ucelená stavební plocha pro navrhovanou stavbu pěchotních kasáren na ploše bývalého areálu kláštera kartuziánů a na ploše západní části bývalého kláštera augustiniánů je zakreslena v přehledném plánu města, který pochází přibližně z roku 1825, tj. z doby, kdy byl místním fortifikačním ředitelem Anton Gemperly von

- 13 Řez krovu pro budované olomoucké Špitálské kasárny (dnešní Hanácké), autor profesor vídeňské inženýrské akademie major von Kuhsenitz, 8. března 1843. ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1843, kart. č. 409, sign. 28/1.

Weidenthal, povýšený do hodnosti plukovníka.²⁰ Ve srovnání se stávajícím objektem Hanáckých kasáren se jednalo o čtyřkřídlovou budovu sahající až k západnímu křídlu budovy Kadetky, přičemž dvorní plochu kasáren členil na dvě části středový trakt propojující severní a jižní křídlo.

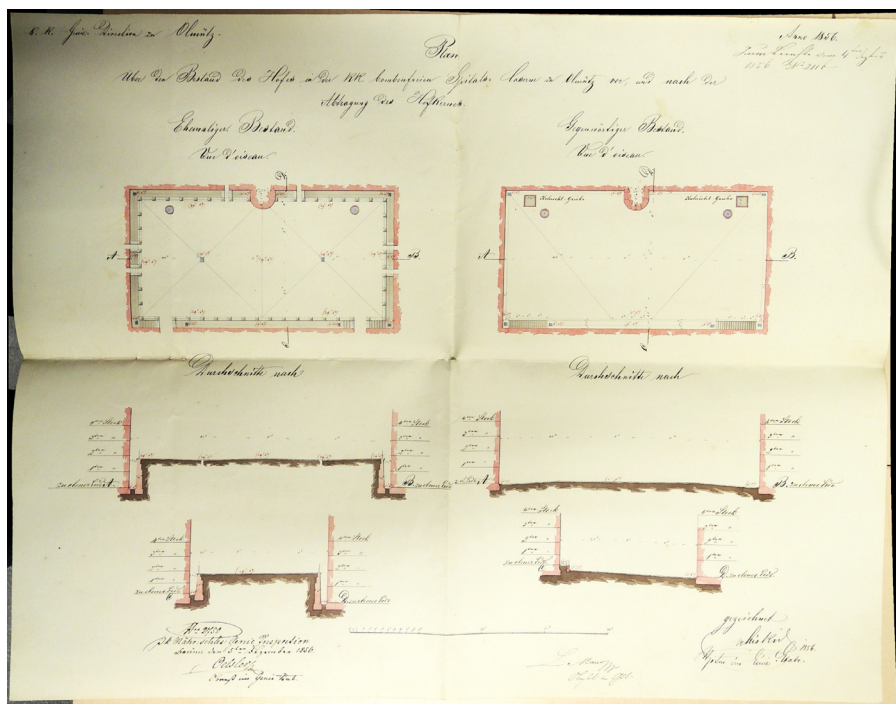
V roce 1830 vypracoval člen hlavního ženijního úřadu, polní podmaršálek Josef von Benzur koncepční materiál, adresovaný generálnímu ženijnímu řediteli arcivévodovi Janovi, v němž kromě variantních řešení modernizace olomoucké pevnosti, poukázal na nutnost výstavby kasáren, nemocnic a skladovacích prostor, chráněných proti dopadu zápalných střel.²¹

V roce 1831 nastoupil do funkce olomouckého fortifikačního ředitele major Emanuel Zitta, který v návaznosti na Benzurovy návrhy vypracoval v roce 1832 podrobný pamětní spis, v němž podal zprávu o stavu a možnostech celkové modernizace olomoucké pevnosti, přičemž se přikláněl k názoru, že bude nezbytné přebudovat olomouckou bastionovou pevnost na pevnost táborovou, která bude schopna odolat útokům i velkých armád.²²

Ve svém spise Zitta konstatoval, že posádka pevnosti může odolávat obléhání nepřítel jen potud, pokud bude mít k dispozici dostatek prostor pro uskladnění zásob

válečného materiálu a potravin a dále ubytovacích prostor pro umístění zdravého i nemocného mužstva. Podívoval se nad tím, že pro tak důležitou pevnost jako je Olomouc, nebyla dosud zřízena nemocnice pro případ válečného konfliktu. Poukazoval na to, že vojenská nemocnice, existující od roku 1802 na klášteře Hradisko, se nalézá mimo pevnostní obvod, a že v případě řízeného zaplavení pevnosti při jejím obléhání, nebude do ní možné převážet nemocné mužstvo, poněvadž bude tato nemocnice opuštěna. Navrhoval proto, aby byla postavena nová dělostřelbě odolná nemocnice uvnitř pevnosti. Za vhodné místo pro její postavení považoval prostor Korunní pevnůstky, přičemž podotkl, že nynější mírová nemocnice v klášteře Hradisko může být přenechána olomoucké posádce. V souvislosti s tím navrhoval vybudovat kasematní prostory v lících a bocích bastionu číslo XXIV, v nichž by bylo možné získat větší prostor pro ubytování důstojníků nebo pomocného personálu nové nemocnice. Za vhodné místo pro postavení nových dělostřelbě odolných pěchotních kasáren pro 733 mužů považoval příkop Korunní pevnůstky s odůvodněním, že tato část pevnosti nebude vystavena přímému útoku nepřítel, poněvadž je chráněna dvojitou inundací.²³

V červnu 1833 byl do Olomouce vyslán člen generálního ženijního ředitelství plukovník Camillo Vacani, aby na místě samém posoudil Zittovy návrhy. Vacani zaměřil svoji pozornost zejména na opevnění dominantních výšin, Tabulového a Šibeničnického vrchu, a na předběžný návrh nové kasárenské budovy, která měla v případě válečného konfliktu sloužit jako vojenská nemocnice.²⁴ 20. července 1833 předložil plukovník Vacani generálnímu ženijnímu řediteli arcivévodovi Janovi kromě plánů na vybudování dvou samostatných fortových objektů na shora zmíněných výšinách také návrh na postavení nových, dělostřelbě odolných nemocničních (Špitálských) kasáren na místě, které bylo již dříve stanoveno pro stavbu pěchotních

14 Plán stavu dvora c. k. pumovzdorných Špitálských kasáren v Olomouci před a po odstranění jádra dvora, bývalý a současný stav, Ženíjní ředitelství v Olomouci, kreslil Miskich, 1856. Österreichisches Staatsarchiv Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1855, kart. č. 778, sign. 6-11/1,2.

kasáren, tj. na místě bývalého kláštera kartuziánů. Ve svém návrhu sledoval zejména co největší odolnost kasárenské budovy, přičemž navrhoval, aby se nepostupovalo při stavbě kasáren dle obvyklého způsobu, tj. aby nebyla odstraněna zemina z prostoru dvora kasárenské budovy. Navrhoval postavit trojkřídlou kasárenskou budovu s hlavní fasádou v přímé linii s Coudní ulicí, dnešní ulicí 1. máje, o délce 60 sáhů a dvěma bočními křídly o délce 40 sáhů směřujícími k valu. Ve střední části hlavní budovy i bočních křídel měl být zbudován chodbový koridor, prosvětlený velkými okny a dobře přístupný po schodištích. Po stranách koridoru měly být zaklenuté místnosti, jejichž klenby se měly opírat, oproti obvyklému způsobu, o čtyři zdi. Tato úprava měla budově poskytnout poža-

dovanou odolnost. Stavbu navrhoval založit na kamenných základech nebo na pohyblivých pilotách s přilehlými přízdívkami. Budova měla mít celkem pět podlaží, dvě podzemní a tři nadzemní, přičemž dělostřelbě odolnou klenbou mělo být opatřeno nejhořejší patro budovy.²⁵

V přípise z 1. října 1833, adresovaném Hlavnímu ženijnímu úřadu ve Vídni, se vyjádřil posuzovatel Vacaniho návrhu v tom smyslu, že se prokázalo, že návrh na postavení dělostřelbě odolných pěchotních kasáren v olomoucké pevnosti, navrhovaných již před mnoha lety, je nezbytnou nutností, a konstatoval, že tento projekt bude konečně realizován. Dále uvedl, že generální ženijní ředitel arcivévoda Jan nařídil, aby bylo v projektu provedeno několik změn, spočí-

15 Pěší kadetní škola od jz., vlevo část Špitálských kasáren s oplocením světlíku, kolem roku 1860, kolorovaná litografie, kreslil Doderer, tiskárna Artist. Anst. V. Reiffenstein in Wien. Státní okresní archiv v Olomouci, Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. XII/15, inv. č. 510. Viz též: Burian, Václav. Ikonografie Olomouce do roku 1900 (I. část). In: Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, oddíl B, Společenské vědy, Olomouc, 1959, str. 406, č. kat. 228.

vajících v rozložení kasárenské budovy, přičemž bylo nařízeno, aby byl vypracován a následně předložen detailní stavební projekt dělostřelbě odolných kasáren, které budou sloužit jako nemocnice (vojenský špitál), k posouzení jeho císařské výsosti.²⁶

V první polovině roku 1834 pokračoval plukovník Vacani v úzké spolupráci s majorem Zittou na dopracování projektu obou fortových objektů a nemocničních kasáren. Závěrečný elaborát s nezbytnými plány zaslal plukovník Vacani dne 26. července 1834 generálnímu ženíjnímu řediteli arcivévodovi Janovi, který veškerou projektovou dokumentaci fortů na Tabulovém a Šibeníčním vrchu a Špitálských kasáren předložil o měsíc později prezidentovi dvorské válečné

rady hraběti Hardeggovi a následně požádal o přidělení mimořádné finanční dotace na jejich výstavbu. Projekt však nebyl v tomto roce schválen a jeho realizace byla odsunuta na pozdější dobu. Předběžný souhlas k záměru na budoucí výstavbu obou fortů a Špitálských kasáren byl vydán dvorskou válečnou radou teprve na počátku ledna 1835. Do přehledného plánu olomoucké pevnosti z let 1833–1834 byl také zakreslen ustálený a později realizovaný půdorys nové čtyřkřídlé kasárenské budovy s vnitřním dvorem.²⁷

Pokyn pro zahájení přípravných prací všech tří shora uvedených objektů vydal generální ředitel arcivévod Jan dne 27. července 1838 s tím, že vlastní práce budou zahájeny v roce 1839. Na přípravných pracích,

CABINET PORTRAIT
 S. WASSERVOGEL IN OLMÜTZ

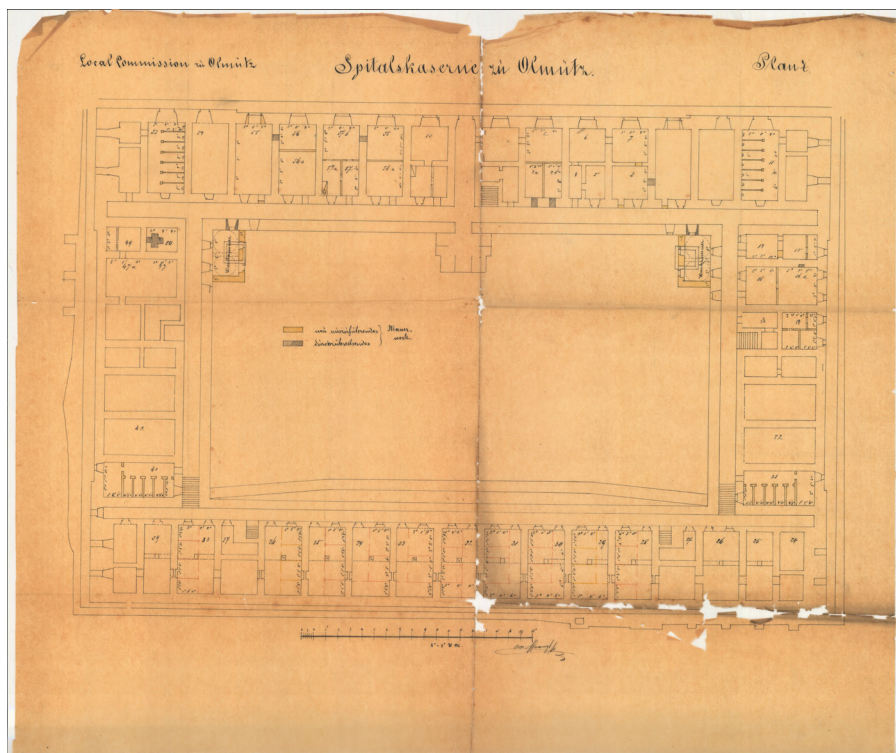
16 Špitálské kasárny od jz., foto S. Wasservogel, Olomouc, rok 1870. Státní okresní archiv v Olomouci, Sbirka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. XV/5, inv. č. 1574.

kteří spočívaly v přepracování a dopracování předchozího Vacaniho projektu, se podílelo celé olomoucké fortifikační ředitelství, které v lednu 1839 čítalo celkem deset důstojníků inženýrů.²⁸

Dne 2. června 1839 schválil rakouský císař Ferdinand I. výstavbu navrhovaných fortů na Šibeničním a Tabulové vrchu a Špitálských kasáren a povolil uvolnit první dotaci na rok 1839 ve výši 200 000 zlatých, přičemž se předpokládalo, že výstavba všech tří objektů v Olomouci bude dokončena v roce 1844.²⁹

Dle zprávy Emanuela Zitty z 16. června 1839, adresované generálnímu ženijnímu řediteli arcivévodovi Janovi, byly práce na stavbě pumovzdorných Špitálských kasáren i fortů na Šibeničním a Tabulové vrchu, tj. na třech hlavních stavebních objektech mimo-

řádného stavebního fondu, zahájeny dne 12. června 1839. Na realizaci tohoto fondu bylo zřízeno pět stavebních brigád, z nichž brigáda, označená římskou číslicí tři byla určena na stavbu Špitálských kasáren. K Zittově zprávě byly přiloženy instrukce pro provádění fortifikačních staveb v Olomouci z 6. června 1839, v nichž bylo stanoveno, že velitelé objektů každý pátek v 10 hodin dopoledne obdrží v kanceláři olomouckého fortifikačního ředitelství ústní dispozice. K těmto dispozicím přinesou velitelé objektů písemné požadavky na práce, na fortifikační a stavební materiál. Požadavky budou jednotlivým velitelům pracovních brigád předávány každou sobotu v 9 hodin dopoledne. V rozdělovníku stavebních objektů u mimořádného stavebního fondu, který vypracoval Zitta taktéž 6. června 1839, je uvedeno, že na vý-

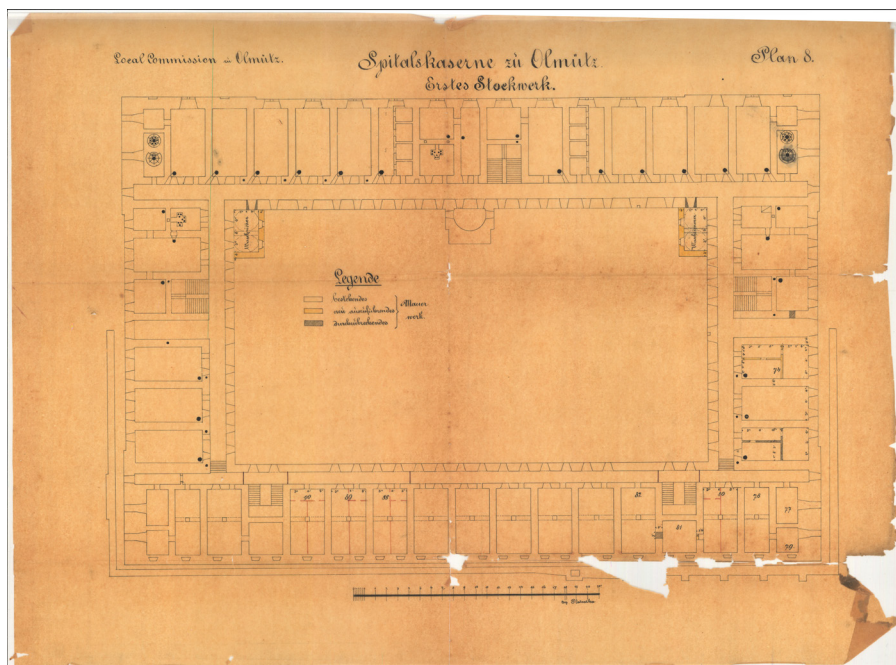
17 Špitálská kasárna v Olomouci, plán č. 7, půdorys 1. NP. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 28, kart. 5.

stavbě Špitálských kasáren se budou, kromě velitele objektu inženýra kapitán-poručíka Conte Cortiho, podílet fortifikační účetní asistent Schrinner, fortifikační zednický mistr Josef Rimmel, vyšší dozorce šikovatel Kaiser, vrchní minér Hrdina, starší minér Donner, mladší minér Köhler včetně minérů potřebných k trhacím pracím. Kromě toho měl mít velitel minérské setniny kapitán Nowotny na starosti dohled nejen nad fortifikačním kamenolomem, ale i nad trhacími pracemi u Špitálských kasáren. Na závěr své zprávy požadoval Zitta, aby byly do Olomouce zaslány originální výkresy projektů a aby byl do Olomouce přidělen jeden zdatný kreslíř minérského sboru, aby mohlo olomoucké fortifikační ředitelství vy-

hotovit kopie výkresové dokumentace.³⁰

Po celou dobu výstavby zaslalo olomoucké fortifikační ředitelství nadřízeným ženíjním orgánům měsíční výkazy stavu provedených stavebních prací. V prvním z nich, datovaném 10. červencem 1839, je uvedeno, že byly strženy různé zdi, které ohraničovaly stavební prostor kasáren, a že byl zahájen výkop zeminy pro dvě spodní podlaží kasáren.³¹

Poté, co olomoucké pevnostní velitelství vydalo 10. června 1839 příkaz k převzetí staveniště pro stavbu Špitálských kasáren, uskutečnilo se následující den komisionální jednání za účasti vojenských a městských orgánů, na němž olomoucké fortifikační ředitelství předložilo projekt stavby nové kasá-

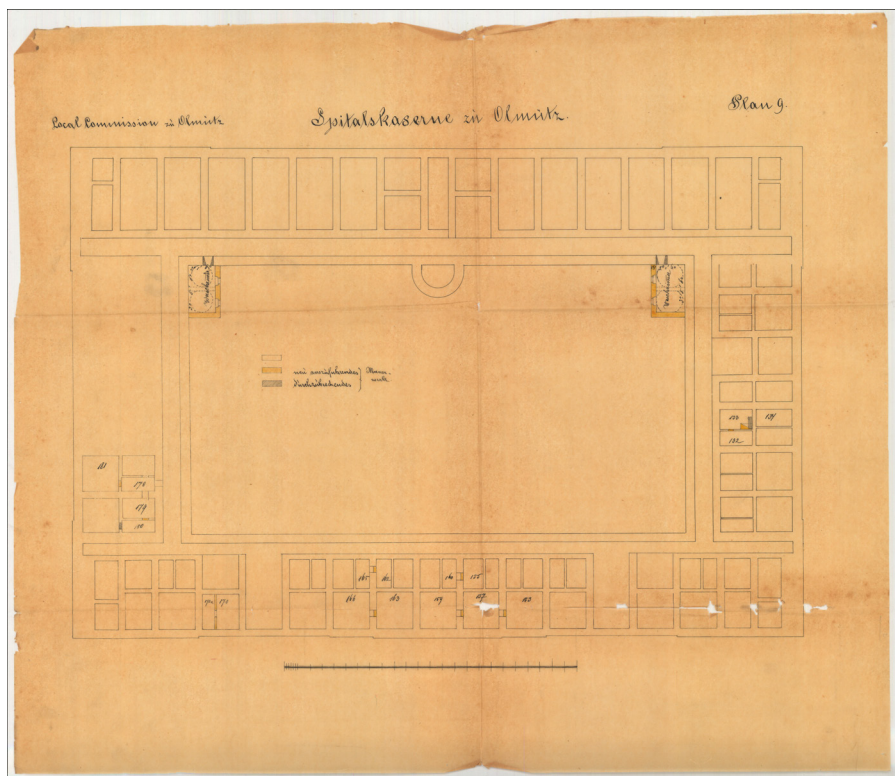

18 Špitálská kasárna v Olomouci, plán č. 8, první patro, půdorys 2. NP. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 28, kart. 5.

renské budovy, a seznámilo členy komise s tím, co považuje za nezbytné zabezpečit, aby stavba probíhala bez vážnějších problémů. Zitta členům komise sdělil, že nová budova sice respektuje ulici, vedoucí kolem budovy, nicméně že je potřebné zajistit pro výstavbu budovy nezbytný stavební prostor a že je třeba zajistit místo pro uskladnění stavebního materiálu, kamene, cihel, písku a vápna, a postavit přístřešek na uskladnění nářadí. Dále uvedl, že v souvislosti s otevřením Koželužské ulice musí být demolována budova porážky olomouckého řeznického cechu a také přilehlá městská hradební věž, pocházející z poloviny 15. století.

Do zápisu z jednání komise byly zakotveny především zásadní a podrobněji zdůvodněné požadavky olomouckého místního fortifikačního ředitelství. V ulici Coudní, dnešní ulici 1. máje, a to počínaje od ulice Nožírské, dnešní De-

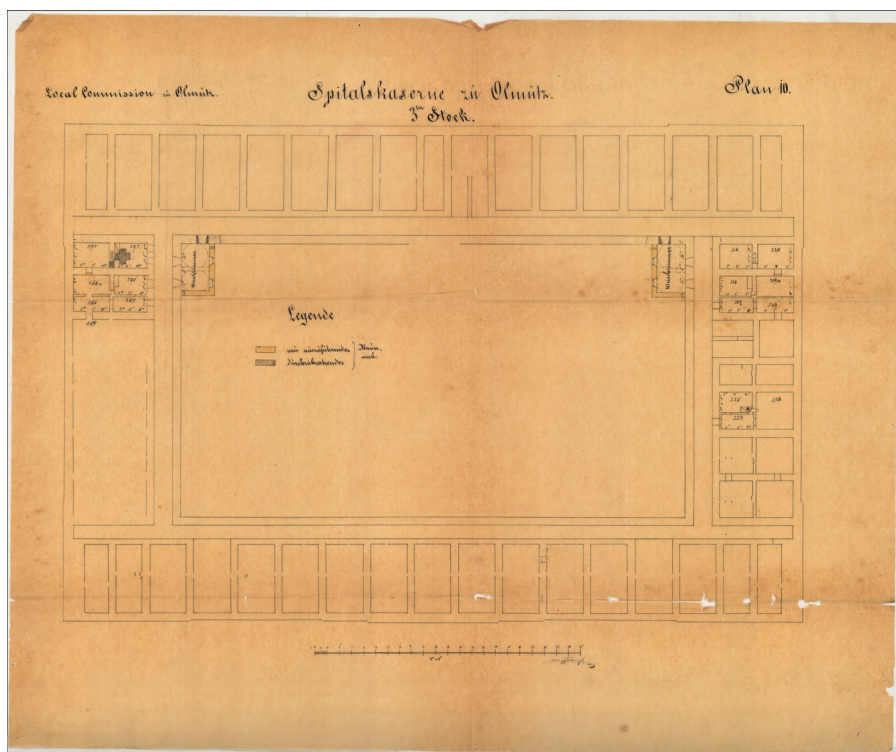
nisovy, se předpokládalo zvýšení nivelety ulice, poněvadž se uprostřed ní nacházel kanál odvádějící dešťovou vodu, který bylo nutné přebudovat z důvodu realizace novostavby kasáren. Změnou nivelety se zejména dveřní prahy domů č. p. 40, 41, 42 a 43 olomouckých měšťanů na Předhradí ocitly pod úrovní nivelety ulice. Zitta k tomu poznamenal, že se těchto pár soukromých osob bude muset podřídit všeobecnému zájmu. Všichni členové komise souhlasili s umístěním plotu v Coudní ulici s tím, že zejména o týdeních a výročních trzích budou muset jezdit těžce naložené vozy podél vojenské zbrojnice a arcibiskupského paláce. Co se týkalo zajištění místa pro skladování stavebního materiálu, nepředpokládalo olomoucké fortifikační ředitelství, že bude možné tento materiál skladovat přímo na staveništi, poněvadž v prostoru dvora navrhovaných ka-

19 Špitálská kasárna v Olomouci, plán č. 9, druhé patro, půdorys 3. NP. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc inv. č. 28, kart. 5.

sáren měla být zprvu ukládána vykopaná zemina a později se zde plánovala výstavba lešení. Předpokládalo se, že část požadovaného skladovacího prostoru vznikne po demolici kostela Panny Marie na Předhradí. Jeho konečná demolice však byla podmíněna realizací nového obilního skladu pro olomoucký vojenský zásobovací úřad. Zitta také navrhol, aby se pro skladování stavebního materiálu využila část náměstí, přiléhající ke kostelu, a také část zadních prostor za budovou Kadetky. Úředníci olomouckého magistrátu souhlasili s budoucím zmenšením místa na náměstí při pořádání trhů. Se zabráním části dvora Kadetky pro stavební účely však vyslovil nesouhlas velitel kadetní setniny Jankowich. Požadoval,

aby byla část dvora, určená pro skladování vápna a písku, oddělena od herního a cvičebního prostoru dostatečně vysokým plotem. Kromě jiného si stěžoval na to, že bude zničeno celkem 25 zapěstovaných, drahocenných a ušlechtilých stromů, které věnoval k okrasě dvora Kadetky olomoucký arcibiskup a že bude omezen pohyb kadetů na volném vzduchu po několik let, což bude mít negativní vliv na jejich zdravotní stav. Zitta do zápisu uvedl, že stížnosti velitele Kadetky na omezení cvičení chovanců jsou zbytečná, poněvadž zbývající část dvora nebude zabráná, a že kromě tohoto prostoru užívá kadetní setnina ke cvičení i enclavu číslo 18. Navíc podotkl, že plocha dvora ke cvičení kadetů byla malá do té doby, než

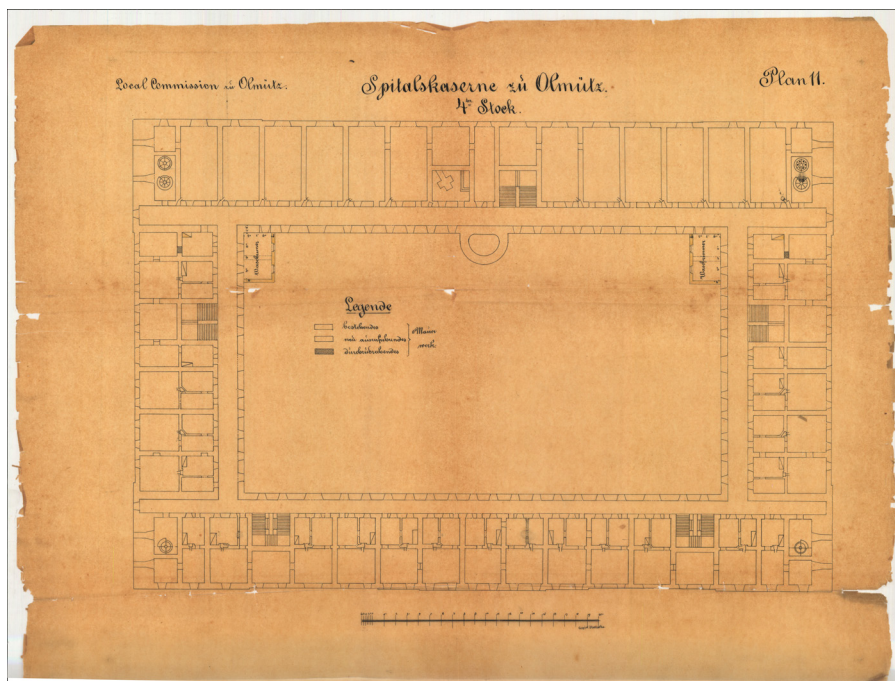

20 Špitálská kasárna v Olomouci, plán č. 10, třetí patro, půdorys 4. NP. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 28, kart. 5.

získala Kadetka k užívání větší část kurtiny mezi bastiony číslo XIV a XV a celý bastion číslo XV, k čemuž přispělo olomoucké místní fortifikační ředitelství přenecháním těchto pozemků kadetní škole. Dále poukazyval na to, že nalezení jiného vhodného místa pro stavbu není možné, poněvadž by to bylo spojeno se značným navýšením nákladů na dopravu z příliš vzdálených míst, např. z fortifikačního stavebního dvora by to obnášelo přibližně 450 sáhů, a že je proto nutné část dvora kadetky využít na skladování vápna a písku a k postavení objektu na náradí. Závěrem komise souhlasila s otevřením Koželužské ulice, které bylo vázáno na demolici cechovní porážky a snesení přiléhající hradební věže. Magistrátní rada se

zavázala, že neprodleně uvědomí cech řezníků o nutnosti provést demolici, a pokud tak cech neučiní do 14 dnů, záleží na fortifikačním úřadu, aby sám otevřel onu dosud slepou ulici.³²

V roce 1839 byly práce na výstavbě nové kasárenské budovy spojeny s demolicemi a stavbami nových vojenských objektů. V tomto roce probíhaly výkopy zeminy a odstřelování pevného či rozvolněného skalního podloží v plochách všech čtyř budoucích křídel budovy a demolice zdí starých budov a starých městských hradebních zdí v prostoru staveniště. V ulici Coudní, bylo staveniště ohraničeno 80 sáhů dlouhým a sedm stop vysokým plotem. Tak byla oddělena od stavebního dvora také část zadního dvora Ka-

21 Špitálská kasárna v Olomouci, plán č. 11, čtvrté patro, půdorys 5. NP. Státní okresní archiv v Olomouci, fond Místní fortifikační ředitelství Olomouc, inv. č. 28, kart. 5.

22 Špitálské kasárny od jz., foto, autor neznámý, 1874. Státní okresní archiv v Olomouci, Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. XXVIII/189, inv. č. 2619.

detky. V kynetě pevnostního příkopu ve frontě 15–16 byly instalovány čtyři pumpy, kterými byla čerpána voda do prostoru stavebního dvora, potřebná pro hašení vápna a výrobu malty. Na tomto místě byly také postaveny dva dřevěné sklady, jeden na nářadí a jeden na živé vápno.

Nejvíce se pokročilo při přípravách výstavby zadního (severního) křídla, u něhož byly po výkopech zeminy v celé jeho délce, šířce a výšce provedeny i výkopy pro zbudování základů všech hlavních, středních a dělicích zdí do hloubky 10 až 12 stop (3,2 až 3,8 m). Zvláštní pozornost byla ve stavebních výkazech věnována výkopům pro zbudování základů podporných zdí, nesoucích klenby. Výkopy pro podporné zdi kleneb u zadního křídla byly prováděny do hloubky 12 stop (3,8 m). Výkop pro podpornou zeď u severovýchodního nároží však byl proveden do hloubky 18 stop (5,7 m). Po vyrovnání lože bylo u zadního (severního) křídla již v září 1839 zahájeno budování základového zdiva vnější hlavní zdi, vnější a vnitřní chodbové zdi i podporných zdí z lomového kamene. Ve vnitřku budovy byly u pravého zadního nároží (severovýchodního nároží) vyzděny odpadní kanály, které byly zaklenuty lomovým kamenem. Od tohoto nároží byl také veden zaklenutý odpadní kanál k odpadnímu kanálu budovy vojenské pekárny v bastionu číslo XIV. U zbývajících křídel budovy byly výkopy v jejich plochách do konce listopadu 1839 dokončeny jen zčásti, u pravého (východního) v celé délce ale do poloviční výšky, u předního (jižního) jen zčásti, u levého (západního) na celou šířku a výšku ale na délku jen ze tří čtvrtin.

Se závěrem roku bylo vystavěné základové zdivo o výšce více než jeden sáh (cca 2 m) na zimní období překryto zeminou. Část zeminy a kamene, získaná při výkopech a odstřelech, byla použita k zasypání bažiny před bastionem číslo XV, část byla deponována na blíže neurčeném místě. Zbývajících část kamenného materiálu byla použita na zdění základů nové budovy. V červenu

ci 1839 bylo také zahájeno budování dutých podlah u obilního skladu olomouckého vojenského zásobovacího úřadu na Juliánském vrchu (v areálu dnešní školy Na Hradě č. 5, č. p. 245), aby bylo možné zbořit zejména stavbě kasáren překážející kostel Panny Marie na Předhradí, ale i kostel sv. Blažej, ze kterých byly na stavbu obilního skladu upotřebeny jejich dřevěné stavební prvky. V srpnu se začalo s rozebíráním střechy a bouráním kleneb kostela Panny Marie na Předhradí. V září 1839 byl kostel již z poloviny demolován. V tomto měsíci byly také vybudovány nové moučné komory nejen v objektu na Juliánském vrchu, ale i v nově postaveném zásobovacím skladu na „střeše“ bastionu číslo XXIV, u nichž byly použity dřevěné prvky ze shora zmíněných kostelů.³³

V prosinci 1839 byla celá pojižděná plocha staveniště vyrovnána a prostřednictvím vykopaného materiálu byla také zavážena bažina až před bastion číslo XVI. V lednu 1840 byl na stavbě vykonáván jen dohled a bylo prováděno čištění kanálů od ledu v kynetě. Od poloviny ledna 1840 se pokračovalo ve výkopech zeminy i v odstřelování skalního podloží zejména v ploše levého (západního) traktu, od měsíce února pak i v plochách předního (jižního) a pravého (východního) traktu. V únoru 1840 byla ukončena demolice kostela Panny Marie na Předhradí. Suť z demolovaného kostela byla odvezena a upotřebitelný lomový kámen byl uložen k použití na stavbě kasáren. Současně probíhaly práce na uvolnění Koželužské ulice, aby se usnadnil dovoz materiálu na staveniště. Tyto práce si opět vyžádaly výkopy značného množství zeminy včetně odstřelů skalního podloží a bourání starých zdí. V březnu byly podél pravého (východního) a předního (jižního) křídla provedeny výkopy pro zbudování hlavního odpadního kanálu v délce 50 sáhů (cca 98 m). Práce na stavbě všech čtyř křídel kasáren i všech vnějších a vnitřních světlíků probíhaly v měsících dubnu až červnu 1840 v rychlém tempu.

U pravého (východního) křídla bylo zahájeno zdění základů podporných zdí, hlavních zdí a opěrné zdi vnitřního světlíku. Opěrná zeď vnějšího světlíku z lomového kamene podél tohoto křídla byla dokončena, stejně jako odpadní kanál.

U předního (jižního) traktu probíhaly výkopy pro základy podporných zdí a hlavních zdí křídla, ale i přední (jižní) a vnitřní (severní, dvorní) opěrné zdi světlíku. Aby mohlo být zahájeno budování základů u tohoto křídla, byla zčásti vyzděna opěrná zeď vnitřního světlíku a v celé výšce pak opěrná zeď vnějšího světlíku z lomového kamene včetně náběhů (pat) kleneb. Poněvadž se stavba již při výkopech podél předního (jižního) křídla potýkala s nesoudržnou zemínou, která se sesouvala do výkopu, byla opěrná zeď vnějšího světlíku opatřena na své jižní straně pěti zděnými opěráky. V této době byl také dokončen odpadní kanál, zaklenutý lomovým kamenem, a probíhalo zdění základů podporných a dalších zdí křídla.

U levého (západního) traktu byly dokončeny výkopy zeminy v jeho ploše, stejně jako výkopy pro záchodovou žumpu a odpadní kanál. Opěrná zeď vnějšího světlíku podél tohoto traktu byla vyzděna jen zčásti. U zadního (severního) traktu byla dohotovena levá nárožní podpurná zeď, stejně jako záchodová žumpa a část odpadního kanálu. Zčásti byla vyzděna opěrná zeď světlíku z lomového kamene na jižní (dvorní) straně tohoto křídla.³⁴

V následujícím období, od června do srpna 1840, byla u pravého (východního) křídla dokončena opěrná zeď vnitřního světlíku a byly z větší části vyzděny základy podporných a hlavních zdí tohoto křídla. Při následném zdění bylo dosaženo soklové výšky zdiva u vnitřní hlavní zdi vyjma nejhornější vrstvy z kamenných kvádrů.

U předního (jižního) traktu bylo prováděno zdění základů podporných a hlavních zdí včetně schodišť a pokračovalo se ve zdění opěrné zdi vnitřního světlíku.

U levého (západního) křídla bylo po do-

končení výkopů zahájeno zdění základů podporných a hlavních zdí tohoto křídla, přičemž část hlavních zdí byla opatřena i kamenným obkladem. Příliš vysoký terén podél založené soklové části byl zčásti snížen a získanou zemínou byl navyšován terén dvora kasáren. Zatímco opěrná zeď vnitřního světlíku podél tohoto křídla byla vyzděna jen zčásti, opěrná zeď vnějšího světlíku byla již dokončena. Dobudován byl i vnější (levý) hlavní odpadní kanál až po břeh ramene Moravy.

U zadního (severního) křídla bylo dokončeno budování podporných zdí a pokračovalo se ve zdění zdí tohoto traktu. U hlavních zdí tohoto křídla byl z větší části vyhotoven lem z kamenných kvádrů. Na dvoře kasáren se navíc vyrovnával terén, na němž byla rozprostírána navezená stavební suť.³⁵

V měsících září a listopad 1840 se u pravého (východního) křídla pokračovalo ve zdění podporných, dělicích a chodbových zdí, přičemž vnější hlavní zeď byla vyzděna až po soklovou výšku.

U předního (jižního) křídla byly provedeny základy jednoho schodištního tělesa a byla dokončena opěrná zeď vnitřního světlíku.

U levého (západního) křídla byla dokončena opěrná zeď vnitřního světlíku. Vnější a vnitřní hlavní zdi tohoto křídla byly vyzděny až po soklovou úroveň. Stejně tak byly vyzděny základy dělicích a chodbových zdí.

U zadního (severního) křídla se pokračovalo ve zdění zdí a byly vybudovány základy schodišťového tělesa.

U zadního (severního) i u obou postranních křídel byl dokončen sokl, obložený kvádrovým kamenným zdivem. V prostoru dvora byly vyzděny a zaklenuty dva odpadní kanály, které vedly z jeho středu k nárožním sklepním otvorům. Pokračovalo se také ve srovnávání a utužování plochy dvorního prostoru. Na zimní období byly základy předního (jižního) traktu překryty zemínou, provedené zdivo u zbývajících traktů

23 Bastion číslo XIV s vojenskou pekárnou od sz., vpravo Špitálské kasárny, 1894, foto S. Wasservogel, Olomouc. Státní okresní archiv v Olomouci, Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. XVI/145, inv. č. 1700.

bylo překryto fošnami a prkny.

V tomto období také probíhaly práce na podchycení stavebních ramp v podobě zemních těles, budovaných jak na levé straně, v dnešní ulici Hanáckého pluku, tak i na pravé straně, v dnešní ulici Pekárni.³⁶

Po dlouhém zimním období byly zahájeny stavební práce na kasárenské budově teprve v březnu 1841.³⁷ Intenzivní postup při výstavbě kasárenské budovy do letních měsíců roku 1841 je zobrazen na litografické vedutě Kadetky, jejímž autorem byl kadet W. Daniel a která byla vydána olomouckou tiskárnou Skarnitzel a Domek. Na vedutě v pohledu od severu je znázorněna nejen budova Kadetky s jejím cvičištem v prostoru bastionu číslo XV a navazující kurtinou, ale i dostavěné první podlaží pravého (východního) křídla a část prvního podlaží zadního (severního) křídla kasárenské budovy, přičemž úroveň kasárenského dvora je o „jedno podlaží“ vyšší.³⁸ Na konci srpna 1841 bylo dosaženo při výstavbě všech čtyř křídel budovy

výšky do úrovně podlah třetího podlaží, a to i z důvodu dostatečného přísunu cihel z modernizované olomoucké vojenské cihelny.³⁹ V červnu 1841 byla také zahájena výstavba opěrné zdi zadního dvora bývalého kláštera klarisek, dotčeného stavbou nových kasáren, a to v prodloužení vnější linie zadního (severního) křídla kasáren.⁴⁰ Od července do konce listopadu 1841 byly v prostoru dvora kasáren hloubeny dvě studny na pitnou vodu.⁴¹ Od září 1841 probíhalo nejen hrubé omítání opěrných zdí světlíkových příkopů, ale i dláždění příkopů.⁴²

V souvislosti s dokončením výstavby dvou podlaží kasárenské budovy, nazývaných v dobových materiálech sklepní, byla ve druhé polovině roku 1841 zvýšena dodatečným násypem úroveň městské komunikace, vedoucí od ulice Nožírské (dnešní Denisovy) podél nové kasárenské budovy až po budovu Kadetky, a byla nově vydlážděna. Přestože byl tento záměr znám od roku 1839, řešil stavební úřad městského magis-

24 Hradby pod důstojnickou zahradou, vpravo fasáda východního křídla Hanáckých kasáren, foto, autor neznámý. Státní okresní archiv v Olomouci, Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. XXII/20, inv. č. 2378.

trátu na začátku listopadu 1841 námitky majitelů protilehlých domů č. p. 40, 41, 42 a 43 na Předhradí proti nové regulaci úrovně dlažby v Coudní ulici, kterou se dveřní prahy vstupů do jejich domů měly ocitnout pod úrovní nově položené dlažby. Jejich stížnosti s ohledem na prioritu výstavby kasárenské budovy nebylo vyhověno. Emanuel Zitta na závěr písemně informoval dne 15. listopadu 1841 olomoucký magistrát o tom, že během dvou dnů bude provedena úprava části nového uličního dláždění z důvodu zřízení vjezdů do nově stavěných kasáren z ulice Coudní, aby bylo možné používat jejich horní vjezdové brány.⁴³

Abyste mohly zdárně pokračovat práce na výstavbě zbývajících tří podlaží kasárenské budovy, byl vypracován návrh na postavení lešení u kasárenské budovy, signovaný dne 24. ledna 1842 plukovníkem Emanuelem

Zittou společně s pevnostním velitelem Josefem Lauerem. Do půdorysného plánu byly zakresleny také pomocné stavební rampy. Dvě ve dvoře kasáren, jedna v dnešní ulici Hanáckého pluku, jedna v dnešní ulici Koželužské, směřující od pravého boku bastionu číslo XIV ke kasárnám, a dvě v dnešní ulici Pekárni, přičemž jedna z nich směřovala do prostoru kurtiny mezi bastiony číslo XIV a XV, na jejíž části se nacházel stavební dvůr.⁴⁴ Od dubna 1842 probíhala výstavba lešení u všech čtyř křídel budovy, aby bylo možné zahájit výstavbu třetího podlaží budovy.⁴⁵ V této době byl místním fortifikačním ředitelstvím pověřen vedením stavby nových kasáren inženýr kapitán-poručík Maximilian von Stein, který v této funkci vystřídal dosavadního velitele objektu inženýra kapitán-poručíka Conte Cortiho. Baro-nem Steinem jsou také signovány výkresy

25 Bastion číslo XIV s vojenskou pekárnou, v pozadí Hanácké kasárny, foto, autor neznámý, 1926. Státní okresní archiv v Olomouci, Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. XXIII/19, inv. č. 2377.

fasád nových pumovzdorných kasáren, vidované 26. května 1842 plukovníkem Zittou a zasláné k posouzení nadřizným orgánům. Na prvním plánu je zakreslena severní fasáda zadního (severního) křídla a jižní fasáda předního (jižního) křídla. Na druhém plánu je zakreslena dvorní fasáda zadního (severního) křídla včetně objektu kaple, dvorní fasáda předního (jižního) křídla budovy a vnější fasáda pravého (východního) křídla budovy.⁴⁶ Následně dne 31. května vydal své rozhodnutí generální ženíjní ředitel arcivévoda Jan nejen o způsobu provedení fasád kasárenské budovy na základě předložených plánů, ale i o tom, že střecha nové kasárenské budovy bude provedena dle způsobu jaký je v celé Itálii obvyklý, tj. že bude opatřena vlašským krovem, přestože se původně uvažovalo, a to s ohledem na dodržení odolnosti nové kasárenské budovy proti nejtěžšímu dělostřeleckému ostřelování,

i na dosud převládající způsob zastřešování jak pevnostních prvků, tak i dalších pevnostních objektů, o vybudování střechy ze zemního nakrytí.⁴⁷

Od května do konce října 1842 probíhalo zdění třetího až pátého podlaží nejprve u zadního (severního) křídla včetně kaple, následně pak předního (jižního) křídla, a to včetně osazování kamenné římsy.⁴⁸

Vzhledem k tomu, že dosud nebyl znám materiál potřebný na zastřešení nové kasárenské budovy, požádalo olomoucké místní fortifikační ředitelství jménem majora Zitty 19. října 1842 nadřizené orgány o rozhodnutí v této věci. Z obsahu uvedené žádosti je zřejmé, že olomoucké místní fortifikační ředitelství se začalo zabývat myšlenkou na pokrytí střešního pláště kasárenské budovy zinkovým plechem. Poněvadž do konce roku 1842 neobdrželo v dané věci žádnou odpověď, urgovalo olomoucké místní forti-

fikační ředitelství svoji žádost 2. ledna 1843. Ve věci navrhovaného pokrytí střechy kasárenské budovy zinkovým plechem, přiložilo i písemnou nabídku pruské firmy Flach & Keil, majitelky válcoven mědi, zinku a železa, datovanou 1. říjnem 1842. Navíc žádalo, aby bylo v nejbližší době rozhodnuto, nejen jakým materiálem má být pokryta střecha nových kasáren, ale i jakým způsobem mají být zajištěny dodávky kamenného materiálu na římsy a dříví na trámové stropy pátého podlaží. Z korespondence majora Zitty se zástupcem generálního ženijního ředitele, hraběte Latourem, a s arcivévodou Janem je zřejmé, že byly do začátku dubna 1843 dořešeny problémy spojené s tím, jakým krovem má být opatřena kasárenská budova, jaký materiál bude použit na pokrytí střechy a jakým způsobem budou realizovány dodávky kamenných kvádrů na římsy a dřeva na zhotovení krovu a trámových stropů pátého podlaží. Na základě protokolu z jednání vojenské komise z 23. února 1843 rozhodl 30. března 1843 arcivévoda Jan o tom, že dodávky potřebného materiálu na rok 1843 budou dojednány se současnými smluvními partnery na dodávky materiálu pro řádný fortifikační fond za ceny, povolené pro roky 1841, 1842 a 1843. Dodávky stavebního dříví a trámů byly svěřeny olomouckému tesařskému mistrovi Josefovi Kusému (Josef Kussi), dodávky kvádřového kamene pak olomouckému měšťanovi Karlu Lauerovi. Z probíhající diskuze o materiálu na pokrytí střešního pláště nových kasáren vzešly vítězně střešní tašky, které se jeví jako všeobecně obvyklý materiál, který by měl být použit v daném případě o to více, jestliže bude vyroben ve velmi dobré kvalitě ve výborně zařízené olomoucké fortifikační cihelně. Co se týká ostatních navrhovaných materiálů na pokrytí střechy, byl železný plech shledán jako nepřijatelný, zinkový plech jako málo vyzkoušený. Břidlicová krytina nebyla doporučena s ohledem na kolísající kvalitu materiálu v dané době. Konečná konstrukční podoba krovu nových kasáren, odsouhlasená generál-

ním ženijním ředitelem arcivévodou Janem 4. dubna 1843, vycházela z konstrukce krovu pumovzdorného pivovaru, zbudovaného v roce 1839 v pevnosti Josefov, a dále z kombinace návrhů krovů vypracovaných v únoru 1843 olomouckým místním fortifikačním ředitelstvím a profesorem vídeňské inženýrské akademie majorem von Kuhse-nitz. Ve výsledku se jednalo o vazníkové věšadlové konstrukce kombinované s příčnými nosnými zdmi. Dřevěné plné vazby (vazníky) byly v zásadě osazeny vždy do pole mezi nosnými zdmi. Vaznice tak získaly ve středu své délky podporu. Vaznice neměly být zazděny, nýbrž se zamýšlelo, že budou opřeny o cihelné zarážky. Při realizaci byly zarážky nahrazeny kamennými prvky. Krokve oproti josefovskému krovu byly zesíleny z 3/3 palcových na 4/5 palcové.⁴⁹

Od dubna do konce srpna se pokračovalo v dokončování zdění do výšky pátého podlaží u levého (západního) a pravého (východního) křídla budovy. V srpnu 1843 byly následně osazovány u dokončených částí pátého podlaží kamenné římsy a bylo zahájeno vyzdívání nosných střešních zdí nad jednotlivými křídly včetně osazování kamenných sedel a zarážek vaznic krovové konstrukce. Tři prostory nad předním (jižním) křídlem se podařilo opatřit krovem a část střechy pokrýt jednoduchým taškovým krytím.⁵⁰ V září 1843 bylo u předního (jižního) křídla dokončováno zaklenutí všech prostor, chodbe a schodišť ve 2. až 3. podlaží, včetně zaklenutí kaple ve 4. podlaží u zadního (severního) křídla. Budování kleneb v jednotlivých podlažích zadního křídla i postranních křídel bylo prováděno na sklonku podzimu 1843, přičemž se pravděpodobně podařilo zaklenout prostory ve dvou podlažích.⁵¹

V roce 1843 několikrát navštívili stavbu nových kasáren a obou fortů generálmajor Caboga a polní podmaršálek Latour, kteří o výsledcích svých inspekčních cest informovali přímo generálního ženijního ředitele arcivévodu Jana.⁵² Co se týká stavby Špi-

tálských kasáren, oba dva oceňovali kvalitu materiálu i pracovních výkonů a vyzdvihovali příkladnou práci vedoucího stavby kapitán-poručíka barona Steina a zejména fortifikačního zednického mistra Rimmela.

Generálmajor Caboga ve zprávě z 20. července 1843 z nepochopitelných důvodů navrhol, aby se u tak velkolepé kasárenské budovy upustilo od zemního nakrytí předpokládaných kleneb posledního podlaží, přičemž argumentoval tím, že by se mohlo zemní nakrytí v budoucnu rozpadnout na prach, což by neposloužilo účelu, který předpokládal odolnost proti bombám. Dále informoval, že by mohla být kasárenská budova do konce podzimu 1843 zastřešena a že by se mohlo pokračovat v budování kleneb pod již zastřešeným objektem. Hrabě Latour ve své zprávě z 18. října 1843 označil olomoucký pumovzdorný „válečný špitál“ za nejgrandióznější stavbu svého druhu vůbec. Také on předpokládal, že bude do konce podzimu 1843 budova zastřešena. Dále uváděl, že místnosti dvou nejspodnějších podlaží jsou dohotoveny a že v příštím roce budou provedeny klenby ve 3. a 4. podlažích. Na inspekční zprávy obou vysoce postavených ženijních důstojníků navázal další zprávou olomoucký místní fortifikační ředitel major Zitta 12. listopadu 1843, kterou adresoval generálnímu ženijnímu řediteli arcivévodovi Janovi a ve které z důvodu upuštění od zemního nakrytí kasárenské budovy navrhol, aby byla v intencích zachování pumovzdornosti budovaného kasárenského objektu zesílena tloušťka kleneb nad čtvrtým podlažím z dřívě stanovených dvou stop a šesti palců na tři stopy při stávajícím rozpětí kleneb 18 stop, přičemž znamenal, že zemní nakrytí nebude potřebné a zesílení kleneb se neprojeví negativně na podporných zdech. Jeho návrh však nebyl kladně přijat.⁵³

V měsících dubnu až červnu 1844 byly vyzděny klenby ve čtvrtém podlaží předního (jižního) a zadního (severního) křídla o tloušťce dvou stop a šesti palců vět-

OLMOUC
HANÁCKÉ KASÁRNY
INV.ČÍS. 1844 - 14-22
93

- (26) Hanácké kasárny, 20. léta 20. století. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, fond Památkový úřad Brno, inv. č. 8444.

ně kleneb chodby a schodiště, a nad pátým podlažím byly osazovány stropní trámy. U předního křídla probíhalo opracování a osazování kamenných okenních ostění. V levém (západním) a pravém (východním) křídle probíhalo budování kleneb v prvním až třetím podlaží, včetně chodeb a schodišť. V červnu 1843 byl vyzděn také jeden z odpadních kanálů před budovou.⁵⁴

Do konce srpna 1844 pokročily práce nej-dále u předního (jižního) křídla, u něhož bylo dokončeno zaklenutí čtvrtého podlaží a u něhož byly trámové stropy pátého podlaží opatřeny zasypem. Kromě toho se pokračovalo ve dvojitém pokrývání taškovou střešní krytinou, v omítání fasády a ve vytařování říms. V předním a zadním traktu bylo dokončeno pokládání prkenných podlah, což bylo provedeno u postranních traktů jen částečně. Pokračovalo se také

v opracovávání kamenných okenních ostění a jejich osazování a také v osazování okenních ráků. Stejně tak byly osazeny kamenné prvky atiky. Veškeré kamenné, dřevěné a kovové prvky (okna, kování, mříže, svody včetně oplechování) vyráběli fortifikační řemeslníci zařazení u fortifikačního stavebního dvora v Olomouci.⁵⁵

V období od září do listopadu 1844 byly u předního (jižního) křídla dokončeny římsy a omítání přední fasády a zdění komínů nad střešní rovinu. Ve všech křídlech bylo dokončeno zdění pumovzdorných kleneb ve čtvrtém podlaží. U zadního křídla byly dokončeny krov a kupole věžovité kaple, na niž byl osazen kříž. Bylo také dokončeno dvojité krytí taškovou krytinou. U předního křídla byl osazen atikový kříž. U předního (jižního) křídla byly osazovány dveřní zárubně. Pokračovalo osazování kamenných okenních ostění. V podlaží zadního traktu a v podlažích postranních křídel byly osazovány železné mříže.⁵⁶

V roce 1845 se pokračovalo v provádění říms a omítání fasád, orákosování stropů pátého podlaží a ve štukování místností.⁵⁷

V květnu 1846 byly v levém (západním) křídle vyzděny komíny a sporáky. Zařizování důstojnických kuchyní bylo dokončeno. Stejně tak kamenná dlažba na chodbách, v kuchyních a na záchodech. Započalo se s osazováním kamenných schodišťových stupňů a osazováním železných záchodových mís.⁵⁸

V roce 1846 byly veškeré stavební a zařizovací práce na objektu ukončeny. V roce 1847 popisoval Alois Vojtěch Šembera novostavbu Špitálských kasáren jako „důkladnou a ozdobně, v podlouhlý čtverhran vystavěnou budovu s pěknou, uměleckým obrazem sv. Jana Křtitele okrášlenou domovní kaplí, nad níž vystupuje úhledná baň. Nad průčelím budovy se vznášejí tři pozlacení císařští orlové, na kovových štitech s nápisem uprostřed Ferdinandus I. Imperator Austriae. MDCCCXLVI. K vystavění této, kromě čtvrtého podlaží veskrze zaklenu-

té a vůbec ve stavitelském ohledu znamenité budovy, se spotřebovalo 4 000 sáhů kamene a 14 milionů cihel. Nyní v ní přebývá sbor minérů a sapérů. V případě obležení města má sloužit jako vojenská nemocnice“.⁵⁹

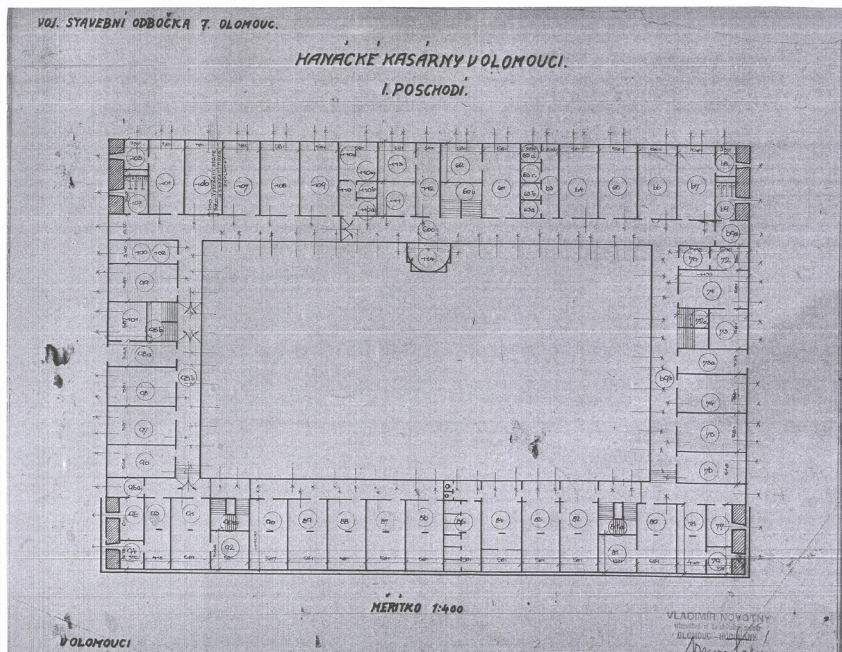
V dochovaném přehledu budov vojenské-
ho eráru v Olomouci pro období od 1. května do konce října 1847 jsou uvedena Špitálská kasárna s podrobným popisem jejich využití pro jednotky minérského a sapérského sboru, které byly v této době dislokovány v Olomouci. V budově bylo v uvedeném období ubytováno celkem 1 813 osob, přičemž v tomto počtu bylo zahrnuto i devět žen s dětmi. Jednotlivé místnosti byly označeny arabskými číslicemi 1 až 392 od prvního po páté podlaží, přičemž místnost číslo 1 se nacházela ve středu severního křídla. V každém podlaží budovy, v jejich rozích, byly společné záchody. V jednotlivých podlažích se střídaly místnosti pro minérský a sapérský sbor. V prvním podlaží severního, východního a západního křídla byly místnosti určené k vězeňským účelům, místnosti pro mužstvo, truhlářství minérského sboru a místnost, určená k litografickým účelům. V severním křídle byla navíc jedna stáj pro koně a dvě vozovny, v jižním křídle pak osm skladů na dřevo pro sapérský sbor a devět skladů na dřevo pro minérský sbor. Ve druhém podlaží byly místnosti pro mužstva obou sborů, oděvní sklady a kantýna (markytánka). Ve třetím podlaží byly opět místnosti pro mužstvo obou sborů, pro písaře, poddůstojníky, důstojníky a lékaře obou sborů. Ve čtvrtém podlaží byly místnosti pro mužstvo sapérů, písaře, pobočnictví minérského sboru, poddůstojníky a důstojníky sapérského a minérského sboru a kaple. V pátém podlaží byly místnosti pro mužstvo, kapelníka, písaře, profesionisty (krejčí, ševce a jiné řemeslníky), poddůstojníky a důstojníky sapérského sboru. Nacházela se zde i školní místnost včetně archivu.⁶⁰ Zatímco je v roce 1847 uváděno jako sídlo štábu sapérského sboru Bruck an der Leitha a sídlo štábu minérského sbo-

ru Hainburg, v roce 1848 měly oba dva sbory sídlo svých štábů v Olomouci ve Špitálských kasárnách.⁶¹

Ve výkazu vojenských budov olomoucké pevnosti z roku 1854 je uveden účel místností včetně vojenských jednotek, sídlících ve Špitálských kasárnách. „Jmenovaná budova zaujímá obdélný čtyřúhelník o délce 60 sáhů a šířce 40 sáhů. Budova je pětipatrová a obsahuje dvůr, oddělený od budovy tzv. světlíkovým příkopem. Spodní tři patra jsou opatřena klenbami o tloušťce jedné stopy, čtvrté patro o tloušťce 2 stop a 6 palců, páté patro však má trémový strop. Přistavěna je malá kaple. V nejspodnějším patře předního (jižního) křídla jsou klenuté sklady dřeva, a v prvním patře téhož křídla jsou šatnice (sklady vojenských oděvů), tatáž dvě patra ostatních křídel stejně jako tři vyšší patra zadního traktu slouží pro ubytování a školení mužstva ženijního vojska a 20. pěšího pluku prince pruského, stejně jako tři horní podlaží předního křídla a obou bočních křídel k ubytování štábních a vyšších důstojníků. V době války mají tato kasárna sloužit, jak plyne z jejich názvu, jako ubytovna pro nemocné, odolná proti bombám. Vcelku obsahují tato kasárna, kromě kaple, prostory k ubytování pro čtyři štábní důstojníky, 18 setníků, 21 nižších důstojníků, 30 *Prima plana*, 52 pokojů pro prosté vojáky, čtyři kancelářské místnosti, 10 školních místností, dvě knihovnické místnosti, dvě archivní místnosti, dvě strážnice, dva byty pro profousy, osm vězeňských místností, jednu markytánskou místnost, jednu prádelnu, 18 kuchyňských skladů pro prosté vojáky, 10 kuchyňských skladů pro *prima plana*, osm sborových a devět setninových skladů, 54 skladů na dřevo, dvě stáje pro 14 koní, dvě vozové remízy pro šest vozů, dvě komory na sedla a 16 záchodů. V kasárnách jsou ubytováni tři štábní důstojníci, vyšší důstojníci, *prima plana* a mužstvo“.⁶²

V roce 1856 byly realizovány významné stavební úpravy spočívající ve snížení úrovně dvora kasárenské budovy. O této úpra-

vě sice rozhodlo Generální ženijní ředitelství ve Vídni již 18. července 1853, avšak projekční přípravy, vypracované Ženijním ředitelstvím v Olomouci pod vedením podplukovníka Ladislava Mareše, byly dokončeny a schváleny teprve roku 1855. Krátce po zahájení užívání kasáren k ubytování vojáků bylo totiž zjištěno, že v místnostech pro mužstvo v prvním a ve druhém podlaží objektu je nedostatečné sucho. Pokoje sice byly vytápěny, ale chodby, jimiž se vcházelo do pokojů, byly neustále chladné a vlhké, přičemž vlhký studený vzduch pronikající do pokojů pro mužstvo, představoval pro zdraví ubytovaného mužstva značné nebezpečí. Předpokládalo se, že po odstranění zemního jádra dvora budou chodby více prosvětlené a suché a že teplotní a vlhkostní rozdíly mezi pokoji a chodbou budou odstraněny. Dle návrhu olomouckého ženijního ředitelství z 8. května 1855 bylo požadované odstraňování zeminy ze dvora kasáren provedeno v rámci uspokojení dalších potřeb ženijních orgánů. Získaná zemina a suť byly použity při opětovně zahájené výstavbě permanentního fortu číslo XXII na Lazcích. Získaný stavební materiál, krycí kamenné desky a železná zábradlí z opěrných zidek dvorních světlíkových příkopů (o délce 114 sáhů a výšce 4 sáhy) byly použity na permanentním fortu číslo XXII a na dalších třech budovaných permanentních fortech II, IV, XX. Z konzultací s bývalým fortifikačním stavebním mistrem Josefem Rimmelem, nyní působícím jako měšťanský stavební mistr v Olomouci, vyplynulo, že nejspodnější část dvora je tvořena pevnou skálou, ze které bude možné získat kvalitní lomový kámen o objemu 300 kubických sáhů, který může být použit na fortu číslo XXII nebo při opravě městských hradeb. Z prosince 1856 se dochoval výkres půdorysu, podélných a příčných řezů dvora kasárenské budovy, signovaný plukovníkem Ladislavem Marešem. Na prvním vyobrazení, zachycujícím stav kasárenského dvora před snížením jeho úrovně, je zakreslen půdo-

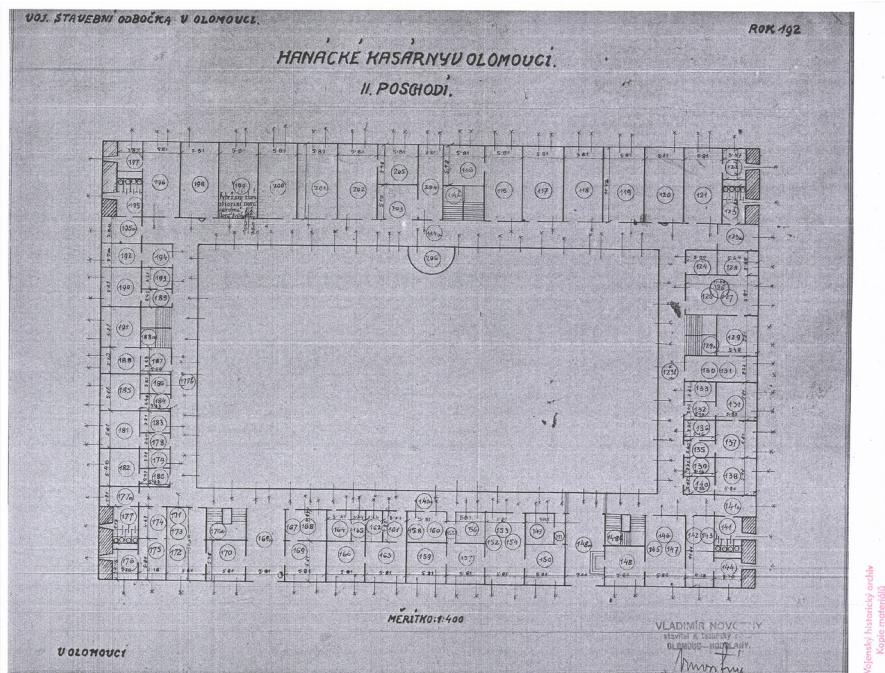

27 Hanácké kasárny v Olomouci, půdorys I. poschodí. Vojenský ústřední archiv Praha – Vojenský historický archiv, fond Stavební ředitelství IV. sbor, obyčejné spisy (B spisy), 1937, inv. č. 1520, karton 5.

rys dvora s linií dvorních fasád kasárenské budovy a vnitřních opěrných zdí dvorního světlíkového příkopu, zábradlím na opěrných zdech a vždy dvěma vstupy z třetího podlaží jednotlivých křídel budovy na dvůr prostřednictvím lávek přemostujících světlíkový příkop. U zadního (severního) křídla se nacházely dvě symetricky umístěné studny. Ve středu podélné osy dvora byly dva symetricky umístěné zasakovací objekty na srážkovou vodu. Na druhém vyobrazení, zachycujícím stav kasárenského dvora po snížení jeho úrovně, je zakreslen půdorys dvora s linií dvorních fasád kasárenské budovy. Podél dvorní fasády předního (jižního) křídla, do úrovně podlahy prvního podlaží, se nachází ponechaná část zdi bývalého světlíkového příkopu, která má podobu úzké rampy s dvěma symetrickými schodišti v rozích budovy. Od této „rampy“ je dvůr spádo-

ván směrem k zadnímu (severnímu) křídlu. Dvůr je opatřen kamennou dlažbou, která byla v objemu 700 kubických sáhů vytrhána a znovu položena na urovnaném prostoru sníženého dvora. V rozích dvora jsou čtyři symetricky umístěné zasakovací objekty na srážkovou vodu (navíc dva u schodišť), se spádováním do rohů dvora u zadního (severního) křídla, dále dvě studny symetricky umístěné u zadního (severního) křídla, o něco níže mezi studnami a fasádou zadního křídla pak dvě symetricky umístěné jámy na smetí.⁶³

Ve výkazu, vyhotoveném místní vojenskou komisí v srpnu 1871, je zaznamenán nejen účel, k jakému Špitálská kasárna v té době sloužila, ale v přiložených půdorysných plánech jednotlivých podlaží jsou zakresleny i požadavky na dispoziční úpravy objektu.

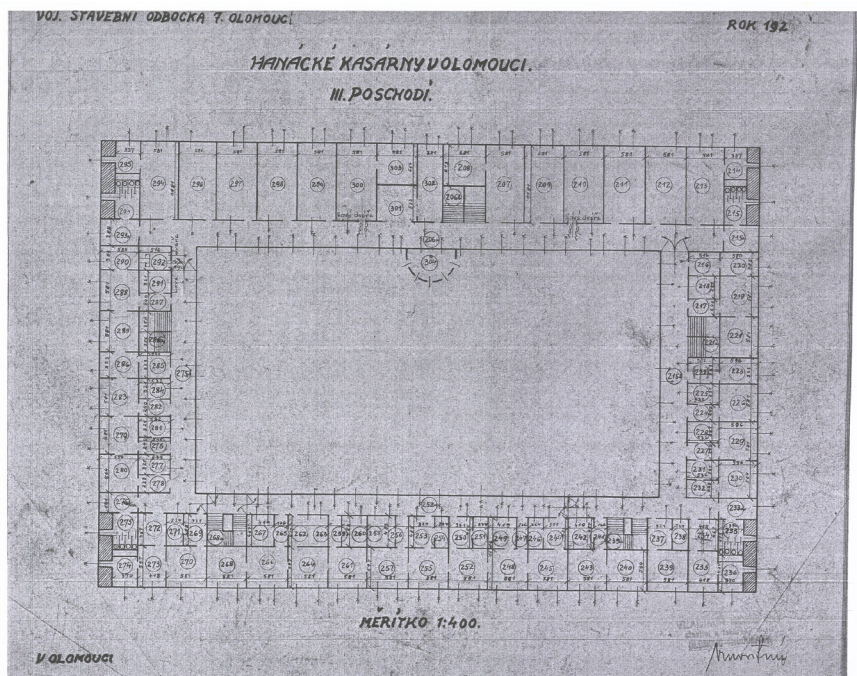

28 Hanacké kasárny v Olomouci, půdorys II. poschodí. Vojenský ústřední archiv Praha – Vojenský historický archiv, fond Stavební ředitelství IV. sbor, obyčejné spisy (B spisy), 1937, inv. č. 1520, karton 5.

Kasárna byla dle výkazu určena k ubytování štábu pěšího pluku včetně kanceláří a učeben, k ubytování dvou polních praporů téhož pluku, k umístění dvou brigádních soudů včetně kanceláří a vězení a k uskladnění zásob druhého pluku polního dělostřelectva. Mezi ubytovanými byli dva štábní důstojníci, sedm hejtmanů a 34 nižších důstojníků. Bylo zde celkem 13 kompletních poddůstojnických bytů, 26 poddůstojnických pokojů, 47 pokojů pro mužstvo v počtu 703 osob, 44 skladů na dřevo a 26 stání pro koně. Číslování jednotlivých místností, označených arabskými číslicemi 1 až 390 od prvního po páté podlaží, odpovídalo číslování zavedenému v roce 1847, přičemž místnost číslo 1 se nacházela ve středu severního křídla. V půdorysných plánech jednotlivých podlaží jsou očíslovány jen místnosti, u nichž byly navrhová-

ny stavební úpravy změnou jejich dispozice. Černou linkou bylo vyznačeno stávající zdivo, šrafováním černou barvou zdivo, které mělo být odstraněno, žlutou barvou nově navrhované zdivo. V severovýchodním a severozápadním koutě nádoří jsou žlutou barvou zakresleny nově navrhované přístavby, sahající až do pátého podlaží. Jednalo se o přístavby dvou objektů prádelny, které však nebyly realizovány.⁶⁴

Co se týkalo zásobáren pluku polního dělostřelectva, umístěných v roce 1871 ve Špitálských kasárnách, jednalo se o 2. Moravsko-haličský pluk polního dělostřelectva, jehož štáb měl sídlo v Olomouci.⁶⁵ Co se týkalo nejmenovaného pěšího pluku, sídlícího ve Špitálských kasárnách v roce 1871, jednalo se pravděpodobně o 9. Haličský pěší pluk, jehož štáb se nacházel v Olomouci, jeho rezervní a doplňovací okresní velitel-

Valený historický archív
Kopie materiálů

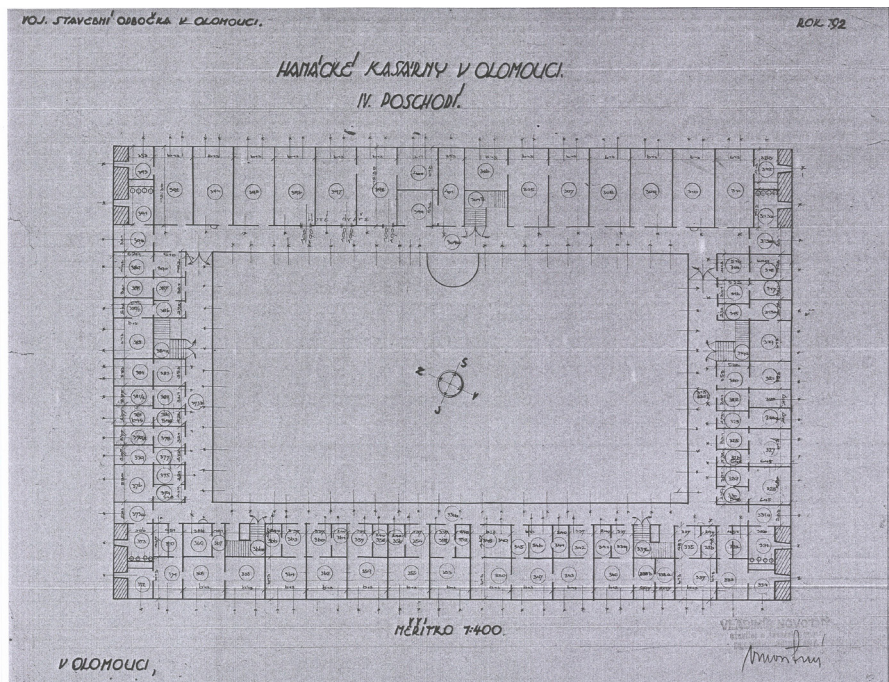
29 Hanácké kasárny v Olomouci, půdorys III. poschodí. Vojenský ústřední archiv Praha – Vojenský historický archiv, fond Stavební ředitelství IV. sbor, obyčejné spisy (B spisy), 1937, inv. č. 1520, karton 5.

ství bylo ve Stryji v Haliči.⁶⁶ Nanejvýš pravděpodobné je také to, že v roce 1872 přesídlil z Vídně do olomouckých Špitálských kasáren 54. Moravský pěší pluk, nazývaný Hanácký, s jehož existencí a pozdějším přejmenováním kasáren na Hanácká je historie objektu nerozlučně spjata. Od roku 1872 měl 54. Moravský pěší pluk v Olomouci nejen sídlo svého rezervního velitelství a doplňovacího okresu, ale také až do roku 1914 sídlo štábu pluku, vyjma krátkých údobí, během kterých však zůstával vždy nejméně jeden z jeho čtyř praporů v Olomouci.⁶⁷

Současný stav a také nejstarší fotografie dokládají významnou stavební úpravu, ke které se však archivní doklady nepodařilo dohledat. Zatímco v době stavby kasárenské budovy jsou v posledním podlaží zmiňovány trámové stropy, dnes je celé patro opat-

řené v místnostech segmentovými valenými klenbami a v chodbách segmentovými klenbami na příčných železných traverzách. Na uvedené fotografii je dále patrné, že na korunní římsě obíhala fasády nízká atika a do dnešní ulice 1. máje byly reliéfní kovové štíty tři a ne jen jeden jako nejenom dnes, ale už na snímcích z konce 19. století. Fotografie ze 70. let 19. století také ještě nezachytila nad střechu vystupující větrací šachtu v nároží. Šachty nejsou zakresleny ani na plánech z roku 1871. Jen hypoteticky můžeme uvažovat, že přestavba záchodů, úprava střeš a zaklenutí pátého podlaží proběhla současně, snad v 80. letech 19. století.

V přípise Ženíjního ředitelství v Olomouci z 22. prosince 1878, adresovaného nadřízenému ženijnímu ředitelství v Brně, jsou uvedeny tři pěší pluky včetně jejich rozmís-

30 Hanáček kasárny v Olomouci, půdorys IV. poschodí. Vojenský ústřední archiv Praha – Vojenský historický archiv, fond Stavební ředitelství IV. sbor, obyčejné spisy (B spisy), 1937, inv. č. 1520, karton 5.

tění v Olomouci. K těmto pěším plukům patřil 54. Moravský pěší pluk, který měl přiděleny Špitálské kasárny, ubytovací kasematy v permanentním fortu XI. Jednotky tohoto pluku, jimž velel nadporučík Robert Neumann-Ettenreich von Spallart, používaly cvičiště na Envelopě, u Salzerovy reduty, u Bystrovan, střelnici včetně strážnice u permanentního fortu XXII a školu plavání za bastionem XVI. Ke zbývajícím dvěma pěším plukům patřil 3. Moravský pěší pluk, jemuž byly přiděleny kasárny klarisek, školní kasárna (Scholasteriekaserne), ubytovací kasematy v generálním úseku 7–8, v Bystřické redutě a v permanentních fortech II, IV a XXII. Jednotkám tohoto pluku velel v Olomouci plukovník Hugo von Henriquez, dále pak 9. Haličský pěší pluk, který měl přiděleny ubytovací kasematy v perma-

nentních fortech Šibeniční vrch, XIII a XV, hlavní strážnice na Horním náměstí, strážnice u Hradské brány a u jezového mostu 28. Jednotkám tohoto pluku v Olomouci velel plukovník Heinrich Pelican.⁶⁸

Po vypuknutí 1. světové války se přesunul štáb 54. Moravského pěšího pluku se svými prapory na frontu, přičemž v Olomouci setrval pouze záložní a doplňovací prapor. Po ukončení válečného konfliktu se jednotky 54. Moravského pěšího pluku v listopadu 1918 vrátily do Olomouce.⁶⁹ Krátce po jejich příjezdu byl odstraněn ze štítu Špitálských kasáren rakouský říšský znak a kasárenská budova byla přejmenována na Hanáček kasárny.⁷⁰ Z řad dobrovolníků vznikl 19. června 1917 v ruském Borispolu 2. záložní prapor, z něhož byl 27. července 1917 ustaven legionářský 6. Československý pěší pluk

Hanácký, jehož oficiální název se krátce nato změnil na 6. Československý střelecký pluk Hanácký. Po přestálých bojích v Rusku byla tato legionářská jednotka z Ruska evakuována a dislokována v Olomouci. Legionáři byli po svém příjezdu do Olomouce 20. června 1920 ubytováni v Hanáckých kasárnách. Následně došlo k formálnímu sloučení legionářského 6. střeleckého pluku s domácím 54. Moravským pěším plukem 21. září 1920. Při unifikaci československé armády byl pluk dne 7. ledna 1920 zařazen jako 6. pěší pluk Hanácký.⁷¹

V období od září 1920 do září 1938 sídlil 6. pěší pluk Hanácký v Hanáckých kasárnách,⁷² v nichž se od roku 1920 až do roku 1928 nacházelo i jemu nadřízené velitelství 7. divize, které se v roce 1928 přestěhovalo do nových dělostřeleckých kasáren v Olomouci.⁷³

V roce 1935 schválilo ministerstvo národní obrany návrh stavebního ředitelství Zemského vojenského velitelství v Brně na stavební úpravy Hanáckých kasáren v Olomouci. V rámci tohoto návrhu měla být provedena oprava fasád, o jejíž realizaci však chybí ve spisu jakákoliv zpráva. Ve spisu je pouze vyúčtování stavebních úprav v Hanáckých a Masarykových kasárnách a Poddůstojnickém domě, provedených v roce 1937 olomouckým stavitelem a tesařským mistrem Vladimírem Novotným, a to včetně jím vyhotovených vyúčtovacích plánů, přičemž kolaudaci těchto stavebních úprav provádělo olomoucké stavební ředitelství IV. sboru.

V roce 1937 byla provedena adaptace místností číslo 265 a 267 na čekárnu velitelství 6. pěšího pluku ve 4. podlaží jižního křídla spočívající ve zvětšení okenního otvoru směrem do chodby. Na stejném plánu je rovněž dokumentováno položení keramické dlažby 30/30/5 cm na chodbách 3. podlaží (Viz Vyúčtovací plán stavebních úprav v Hanáckých kasárnách v Olomouci, adaptace místností č. 265 a 267 na čekárnu pro velitelství pluku, půdorys 1 : 100, řez

I-I' 1 : 50, II. patro chodba – Dlažba z terasových dlaždic 30/30/5 cm, dole razítko Vladimír a Alois Novotný, Olomouc, Doloplazy, Olomouc, prosinec 1937).

Ve vyúčtování stavebních prací z roku 1937 jsou uvedeny práce tesařské a truhlářské. K tesařským pracím patřilo ve 2. podlaží severního křídla v místnostech číslo 108 a 109 vytržení a pořízení nových jednokřídlých dveří s nadsvětlíkem se zárubní 100/320 cm, s drátěnou sítí v nadsvětlíku. Dále ve 4. podlaží severního křídla v místnostech číslo 210 a 300, ve 4. podlaží západního křídla v místnostech číslo 276 a 287 a v 5. podlaží severního křídla v místnostech číslo 311, 392 a 393 vytržení starých podlah i s polštáři, položení nové hoblované podlahy z prken I. tř. 33 mm silných na péro a drážku, kladených na polštáře 8/10 mm. Kolem stěn byly osazeny trojúhelníkové lišty 30/15 mm a byl odklizen starý vadný násyp. V místnostech číslo 392 a 393 byly navíc vytrženy staré prošlapané schodišťové stupně a byly zhotoveny stupně nové, hoblované, o tl. 52 mm, s novými 20 cm vysokými podstupnicemi o tl. 26 mm (Viz Vyúčtování hoblovaných podlah v Hanáckých kasárnách a Poddůstojnickém domě v Olomouci, měřítko 1 : 100, dole razítko fy Vladimír Novotný, Olomouc, leden 1937). Z truhlářských prací k nim patřila ve 2. podlaží severního křídla v místnosti číslo 106 oprava dveří s nadsvětlíkem o velikosti 100/320 cm s dvojnásobným hnědým nátěrem dveří. Dále ve 3. podlaží severního křídla v místnosti číslo 199, ve 4. podlaží severního křídla v místnostech číslo 210 a 300, ve 4. podlaží západního křídla v místnosti číslo 292, v 5. podlaží severního křídla v místnostech číslo 396, 397 a 398 dodání a osazení nových výplňových jednokřídlých dveří, shodných se starými dveřmi, o velikosti 100/190 cm včetně obložení vadných míst zárubně prkeny 20 mm silnými a novými mosaznými klikami se štítky. K těmto shora uvedeným pracím náleží půdorysné plány 2., 3., 4. a 5. podlaží Hanáckých kasáren, přičemž čís-

lování místností odpovídá číslování uplatněnému již v roce 1847. U některých místností jsou zaznamenány provedené stavební úpravy. (Viz Plán Hanáckých kasáren v Olomouci, půdorys I. poschodí, II. poschodí, III. poschodí a IV. poschodí, měřítko 1 : 400, nahoře Vojenská stavební odbočka 7. Olomouc, dole razítko fy Vladimír Novotný, Olomouc, cca 1937. Pozn.: Chybí 1. podlaží budovy).⁷⁴

Z května 1938 pochází zúčtovací nákres na výměnu vnitřního zařízení v Hanáckých kasárnách v Olomouci, jehož autorem byl olomoucký stavitel Tomáš Šipka. Na tomto půdorysném výkresu části 1. podlaží západního a severního křídla a části 2. podlaží severního křídla jsou sice označeny arabskými číslicemi jen čtyři místnosti (64, 65, 66 a 67) ve 2. podlaží (I. patře) severního křídla, nicméně toto číslování místností odpovídá číslování místností zavedenému již po dostavbě kasáren v roce 1847, tj. číslování od prvního po páté podlaží s místností číslo 1 ve středu severního křídla. V nákresech u několika místností jsou popsány provedené stavební úpravy. U vstupů z chodby do místnosti číslo 43 v 1. podlaží západního křídla a do místností číslo 56 a 58 v 1. podlaží severního křídla byly rozšířeny dveřní otvory. U místností číslo 64, 65, 66 a 67 ve 2. podlaží (I. patře) severního křídla byly provedeny úpravy sestávající z provedení nátěru na starých kovových sítích v nadsvětlicích místnostech a starých mřížích směrem do vnitřní chodby, případně v instalaci nové sítě opatřené nátěrem.⁷⁵

Ve dnech 11. až 13. března se v Olomouci konaly oslavy 20. výročí bitvy u Bachmače. Dne 13. března se sešlo více než 30 000 lidí z Olomouce a širokého okolí, aby shlédlo slavnostní pochod legionářů bývalého 6. střeleckého pluku Hanáckého. Při této příležitosti byla během projevu ministra obrany Františka Machníka odhalena na průčelí budovy Hanáckých kasáren tzv. Bachmačská deska.⁷⁶

Po osvobození byl 4. června 1945 6. pěší

pluk Hanácký obnoven a při reorganizaci armády byl v roce 1947 zrušen.⁷⁷ Hanácká kasárna se postupně začala využívat nejen k ubytování mužstva, ale zejména k technickým a administrativním účelům. Od 50. do 90. let 20. století zde měly své sídlo Městská vojenská správa, Okresní vojenská správa Olomouc, Krajská vojenská správa, Vojenská stavební správa, Krajská ubytovací a stavební správa, Vojenská stavební ubytovací správa, Správa vojenské dopravy, Spojovací středisko, Vojenský finanční úřad.⁷⁸

Podrobnější projekty víceméně k dílčím stavebním úpravám Hanáckých kasáren jsou doloženy teprve od roku 1951.

V roce 1951 byly prováděny stavební úpravy v místnostech 1. a 2. podlaží východní části jižního křídla Hanáckých kasáren, vyprojektované v březnu, dubnu a květnu 1951 olomouckým střediskem n. p. Moravostav. V projektu jsou uvedeny výpočty výměrů stavební akce z roku 1951, která se však týká i dalších vojenských budov, které v té době pravděpodobně náležely k Hanáckým kasárnám. V 1. NP Hanáckých kasáren byly provedeny zazdívký okenních otvorů do dvora a do ulice Koželužské a přičky v místnostech a na chodbách jižního a východního křídla. V místnostech 1. podlaží byly okopány vnitřní omítky a byla vytrhána stará cihelná dlažba kladená naplocho, v chodbě pak stará kamenná dlažba. Špalety okenních otvorů v místnostech a v chodbě byly z vnitřní strany rozšířeny a zazděny. V podlahách místností a chodby byly zbudovány klimatizační a topné kanály, do vysekaných nik ve zdivu byly osazeny radiátory. Nad klenbami místností označených čísly 3 a 4 byly po vybourání cihelných kleneb osazeny ocelové nosníky. Z místnosti číslo 8 (ale i z chodby východního křídla) byl veden kanalizační sběrač do chodby, z chodby pak pod druhým okenním otvorem do nové tříkomorové sedimentační žumpy pro 195 osob, zbudované v jihovýchodním rohu nádvoří, od níž byla vedena kanalizace nádvořím a průjezdem v severním kříd-

Vyúčtovací plán stavebních úprav v Hanáckých kasárnách v Olomouci.

Adaptace místností č. 265 a 267 na čekárnu pro velitelství pluku

Řez 1-1, 1:50

Půdorys 1:100

II. patro chodba - Dlažba s keramických dlaždic 20x20 cm

Mřížka 1:200

V Olomouci v prosinci 1937

Vladimír a Alena Nováková

- 31 Hanácké kasárny v Olomouci, adaptace místností č. 265 a 267 na čekárnu pro velitelství pluku, položení keramické dlažby ve II. patře budovy. Vojenský ústřední archiv Praha – Vojenský historický archiv, fond Stavební ředitelství IV. sbor, obecné spisy (B spisy), 1937, inv. č. 1520, karton 5.

le budovy do ulice Koželužské. Nad klenbou žumpy v jihovýchodním rohu budovy byla zbudována křížem armovaná železobetonová deska. V místnosti nad ní byla provedena izolační přízdívka. Staré odvětrávací roury vedené od stropů žumpy po 2. podlaží byly nahrazeny novými. Nad klenbou 2. podlaží byl zbudován železobetonový nosník. Stará cihelná dlažba kladená naplocho v prvním podlaží byla opatřena cementovým potěrem o tl. 15 cm, na který byla položena pryžová podlaha. Komín v této části budovy byl rozšířen, stejně jako komínová hlava. V této části budovy byly provedeny nové rozvody vody a nová vnitřní elektroinstalace vedená pod omítkou. Nové připojení objektu bylo provedeno z pouličního vedení uloženého na konzolách ve zdi. Pro potřeby ústředního vytápění byla provedena demontáž staré kotelny (článekových parních kotlů v místnosti východního křídla) a rozvodného potrubí. Následně byla instalována nová kotelna pro parní nízkotlaké topení a nové rozvodné potrubí.⁷⁹

V roce 1952 byl v objektu realizován projekt na adaptaci kuchyně v 1. patře (2. podlaží) severního křídla s dispozičními změnami v místnostech dle plánu č. 1 až 38. Dále pak výměna palubkových podlahových prken včetně doplnění novými polštáři a olištováním kolem stěn a opravy vnitřních omítek kolem vyměněných podlah v 1. patře v místnostech číslo 133, 134 a 135, ve 2. patře v místnostech 238, 239 a 240, ve 3. patře v místnostech 351, 352, 353a, 249 až 253, ve 4. patře v místnostech 371, 373, 162 až 366. Zaznamenána je oprava střešní krytiny a žlabů, sestávající z přeložení stávající krytiny z pálených bobrovek a jejich vymazání nastavovanou maltou. Na části střechy byl použit eternit. Dále byla provedena výměna oken do ulice v 1. patře v místnostech 121 až 123 a 125 až 127 a osazení nových zdvojených velkých čtyřkřídlých oken s ventilačním křídlem a parapetním prkénkem, včetně kování. Výměna oken na chodbách, spočívající ve vytržení starých rámových oken 125/205 na chodbách všech pater a osazení nových zdvoje-

ných velkých čtyřkřídlých oken 125/205 s ventilačním křídlem včetně kování a parapetních prkének. V tomto roce bylo vyprojektováno zařízení na vytápění nízkotlakou párou parovarných kuchyňských kotlů a kuchyňských místností. Ze stávajícího vytápění v místnostech WC a umývárén v 1. až 4. patře zůstal jen vodorovný rozvod páry. Přívody kondenzátu byly navrženy jako nové. Připojení na stávající stupačky bylo provedeno pod stropy místností. V kuchyni bylo instalováno šest nových parovarných kuchyňských kotlů. Pro vytápění byla navržena kotelna se dvěma litinovými článkovými kotly. Kotelna v 1. podlaží východního křídla byla prohloubena 1,60 m pod podlahu uhelny. Rozváděcí potrubí bylo uloženo pod stropem přízemí volně. Součástí projektu byla nová elektroinstalace, zdravotnická zařízení a kanalizace, sloužící k odvedení povrchové vody z nádvorí a střešních svodů. Navržená stoka v délce 73 m byla napojena na městskou kanalizaci v Koželužské ulici, do kontrolní jímky byly svedeny i povrchové vody z objektu pekárny. V tomto roce bylo nově provedeno oplechování říms a atiky včetně náterů. V roce 1952 byl připraven projekt na montáž elektrického nákladního výtahu v rohu nádvorí mezi západním a severním křídlem, který však byl realizován v západním křídle v nově vyzděné šachtě s pěti zastávkami.⁸⁰

V roce 1953 byla vyprojektována adaptace trafostanice, umístěné v přízemí ve zrušené truhlářské dílně, která byla realizována v následujícím roce. V roce 1953 byly v objektu provedeny stavební úpravy, zahrnující adaptace v místnostech určených pro speciální účely, dále v místnostech určených ke stravování, přípravě jídel, skladování zásob potravin, vody a paliva, k odpočinku a v místnostech náhradního zdroje elektrického proudu, zdroje nouzového osvětlení, akumulátorovny, v opravně a ve skladech. Oprava se týkala také záchodů s umývárnou. V rámci těchto adaptačních prací se provádělo nové betonové základové zdivo s lo-

movým kamenem, dále vodorovná izolace proti vlhkosti sestávající z dvojnásobné lepenky a ze tří nátěrů asfaltem v místech, kde se pod podkladním betonem nacházelo skalní podloží. Dále se jednalo o cihelné zadržky oken na cementovou maltu, provádění cihelných a dřevěných přiček. V místnostech byly zřízeny klimatizační kanály a nové elektrorozvody slaboproudu. Nové vnitřní omítky byly provedeny jako vápenné, štukové. V části místností byly stěny opatřeny olejovými nátery do výše 1,5 metru a kladeny nové povrchy podlah jako gumové na podkladním xylolitu a teracové. V tomto roce byl také zaveden systém ústředního vytápění nízkotlakou párou. Pro potřeby kotelny byl zřízen nový průřezný komín. Opravy se týkaly i kanalizace. V roce 1953 byla také vyprojektována nosná anténní konstrukce sestávající z pěti příhradových nosných stožárů, umístěných na betonovém základku na půdě v rozích, vytvořeným zdivem schodišť. Stožáry byly ukotveny lany upevněnými konzolami do venkovních zdí budovy.⁸¹

V letech 1960 až 1978 byly v objektu kasáren prováděny dílčí adaptace, rekonstrukce i generální opravy.⁸²

V roce 1960 k nim patřila generální oprava vnitřní elektroinstalace. V přízemí umístění nové trafostanice s náhradním dieselaagregátem, přičemž hlavní rozvody byly svedeny do betonové trubky pod podlahou, podružné rozvody byly zasekány pod omítkou. Dále generální oprava záchodů spočívající ve výměně kanalizačního odpadního potrubí včetně zařizovacích předmětů a vodovodu v místech stávajících záchodů ve spodním rohu Hanáckých kasáren z ulice Hanáckého pluku.

V roce 1961 byly po opálení starých nátěrů oken v 1. a 2. patře objektu provedeny nové nátery oken v barvě krémové a světle šedé. Dále byla provedena generální oprava teracové dlažby ve sklepech objektu, spočívající ve zdrsnění cihlového podkladu a položení teracových dlaždic a také generální oprava podlah v místnostech 2. NP sever-

ního křídla, spočívající v obrácení stávající palubové podlahy a položení vlysů.

V roce 1962 byl realizován projekt adaptace ve 4. patře objektu za účelem získání šesti kanceláří. Bylo provedeno přeložení chodby od okenní strany do střední části prostoru. V příčných zdech byly provedeny průrazy 220/210 cm, podélné stěny v partiích po 555 cm byly vybourány. V průrazech bylo zdivo podchyceno čtyřmi ocelovými profily I č. 16. Podhledy z dřevocementových desek byly omítnuty. Rovných podhledů stropu bylo docíleno mezistropem z hranolů 6/7,5. V nové chodbě byla položena dlažba z terasových dlaždic, v kancelářích z vlysů. Po celé vnitřní straně byla vyměněna atypická jednoduchá okna za stejná zdvojená. Vnitřní chodba byla částečně prosvětlena sklobetonovými okny. Tentýž postup prací byl proveden i ve 2. patře objektu opět za účelem získání nových kanceláří. Zde bylo provedeno pět průrazů v příčných zdech o velikosti 200/200 cm za účelem vytvoření nové chodby včetně jednoho průrazu v podélné zdi. V roce 1961 byla také vytvořena ve 4. patře jižního křídla objektu společenská místnost. Poněvadž byl nad klenbami uložen krov a původní příčné zdi zároveň plnily funkci plných vazeb, tj. byly na nich uloženy vaznice, byl krov nad daným prostorem rozebrán a znovu osazen po vyhotovení nového železobetonového stropu nad společenskou místností a plných vazeb.

V letech 1969 až 1971 byla vyprojektována generální oprava sociálních zařízení v objektu včetně zřízení sauny. Oprava spočívala v pořízení nových rozvodů teplé a studené vody a nových zařízeníových předmětů. Nové kanalizační stupačky byly zaústěny do stávajících stupaček ve sklepě objektu. Odvětrání odpadů bylo vyústěno nad střechu objektu. Sauna byla umístěna v levém suterénním křídle objektu. Kromě rekonstrukce umývárna a místnosti se zdravotní instalací byla v kotelně v 1. NP instalována nová kotelná se třemi litinovými kotly, na-

pojená na parovodní potrubí.

Co se týká svépomocných stavebních akcí realizovaných v letech 1970 až 1971, lze se zmínit o úpravě jedné místnosti na kino pro 80 diváků a o umístění anténního systému pro přijímací středisko nad hřeben střechy, osazeného na čtyřech ocelových stožárech.

V roce 1975 byl realizován projekt adaptace ve 3. patře objektu za účelem získání 10 kanceláří, který spočíval v opětovném přeložení chodby od okenní strany do střední části prostoru prostřednictvím průrazů o velikosti 220/210 cm a podchycení zdiva ocelovými nosníky I. č. 16 o délce 280 cm. Z let 1975 až 1977 pochází projekt zpracovaný Krajskou vojenskou ubytovací a stavební správou Olomouc, provozním střediskem 0729, na stavební úpravy v severním křídle s vchodem do uhelny a kotelny z ulice Koželužské a v západním křídle z důvodu instalace ústředního vytápění s teplovodními rozvody. V severním křídle v dolní kotelně bylo vybouráno zdivo pro instalaci litinových článkových kotlů. Úroveň kotelny byla snížena a základové zdivo bylo doplněno prostým betonem. V severním křídle bylo instalováno ústřední vytápění. V klenbách byly provedeny prostupy pro rozvodné potrubí. Ústřední vytápění bylo instalováno v přední a boční části, užívané tehdy OVS Olomouc, a ve 3. a 4. patře. Zdroj tepla byl ze stávající rekonstruované kotelny situované v severním křídle. Rozvodné potrubí a zpeřné potrubí bylo v půdním prostoru opatřeno skelnou čedičovou vlnou.

V roce 1977 byla v Hanáckých kasárnách provedena rekonstrukce trafostanice. V roce 1978 byly provedeny úpravy dílen provozního střediska KVUSS, nacházející se v přízemí jižního křídla objektu se vstupem z ulice Koželužské. V dílnách byly provedeny nové dispoziční úpravy, průrazy ve zdivu, podchycení zdiva, nové dveře. Nově zde byly umístěny stroje i zařízení kovárny.

V letech 1978 až 1988 byla realizována v pěti stavebních etapách generální oprava fasád objektu, projekčně připravená v letech

1976–1977. Jednotlivé stavební části, zahrnující v první etapě opravu fasády z ulice Koželužské, ve druhé opravu fasády z ulice Pekární, ve třetí opravu fasády z ulice Hanáckého pluku, ve čtvrté opravu fasády z ulice 1. máje a v páté opravu dvorních fasád, byly realizovány podle jednotného staveného principu a spočívaly v otlučení fasádních omítek na cihlu a v provedení nových fasádních dvouvrstvých omítek (jádro masná malta z hrubého štuky, vrchní vrstva ze štuky jemného) s konečnou úpravou licocelovým nátěrem (latexové barvy z Rakouska) na základních plochách v barvě světle zelené. V případě zachování části stávajících omítek, měly být tyto zpevněny a přeštukovány řídkým štukem. Kamenné prvky, římsy, ostění oken včetně parapetů, ostění dveří a vrat a sokl, byly očištěny, opraveny, případně doplněny umělým kamenem do původního stavu a opatřeny nátěrem v barvě pískovce. Všechny ostatní cihelné římsy se štukovou omítkou byly také natřeny v barvě pískovce dle rakouského vzorníku barev Baria. Všechny klempířské prvky byly provedeny z měděného plechu (oplechování okapů, říms, okenních parapetů, nadokapní žlaby a odpadní trouby). Okenní mříže a mříže u anglických dvorků byly restaurovány, doplněny a opatřeny barevným nátěrem v černém matném odstínu. Dubová vrata byla napuštěna fermeží a šelakem. V případě provedení vrat z měkkého dřeva měla být jejich povrchová úprava shodná jako u oken v barvě tmavého okru. Stejně byly provedeny i nátěry ocelových dveří s větracími mřížemi – žaluziemi do trafostanice, kotelny a skladu do ulice Koželužské, osazených do ocelových úhelníkových zárubní, přičemž bylo stávající svíslé pískovcové ostění osekáno v šířce 5 cm u každé strany. Nová okna byla dvojitá, dovnitř otvíravá, v horní třetině přípůsobená k ventilování, s nátěrem v tmavém okru (světlé hnědi), přičemž dle zápisu z 27. 9. 1976 bylo s OSSPPOP Olomouc dohodnuto, že profilace oken může být zjed-

nodušena. Okna na fasádě severního křídla do ulice Koželužské byla dvojího rozměru, v přízemí až 3. patře 115/230 cm, ve 4. patře 115/200 cm. Nová dřevěná vrata byla dvoukřídlá, dovnitř otvíravá s vodorovnými výplněmi v podobě obdélníků a příklíženými kosodélníky. V roce 1986 byla restaurována kartuše na střeše jižní fasády. V rámci páté stavební etapy byla provedena oprava věže (kaple), spočívající v demontáži krytiny, krovu, podlah a schodiště a v novém provedení těchto prvků. Závěrem byla provedena oprava komínových těles včetně hlav.⁸³

V roce 1996 byla provedena kompletní rekonstrukce transformovny včetně připojení na veřejnou síť a páteřní sítě a také rekonstrukce elektroinstalace ve 3. a 4. NP v místnostech, v nichž byla vytvořena počítačová síť. Dále byla v tomto roce provedena i rekonstrukce a úprava hlavního vchodu z tř. 1. máje, která spočívala v rehabilitaci původního vstupu. Ve vestibulu, kromě položení nové dlažby TAURUS, byla zbudována nová vrátnice a nová prosklená stěna.⁸⁴

V letech 1997 až 1998 byla provedena výměna rozvodu ústředního topení včetně otopných těles v návaznosti na změnu systému vytápění z nízkotlakého parního na teplovodní topení, spočívající v napojení stupaček na kotelnu v přízemí, demontáž stávajících rozvodů a topných těles a montáži nového potrubí a nových litinových článkových radiátorů typu Kalor.⁸⁵

V letech 1998 až 1999 byla provedena rekonstrukce elektrického nákladního výtahu, přičemž byla osazena nová technologie lanového nákladního výtahu typu MF-1600-5/5-M/C/V o nosnosti 1 600 kg.⁸⁶

V roce 2002 byly provedeny stavební úpravy kuchyně v severním křídle ve 2. NP objektu, spočívající v opravě elektroinstalace a v instalaci nového systému teplovzdušného větrání s dohřevem a chlazením přiváděného vzduchu, přičemž strojovna VZT byla umístěna ve stávajícím skladu zeleniny.⁸⁷

V letech 2004 až 2005 byly realizovány

30 Olomouc, Hanácké kasárny, odhalení památníku bitvy u Bachmače 13. 3. 1938. Foto Robert Smetana, Vlastivědné muzeum v Olomouci, fotoarchiv, negativ, sign. E 109/44.

drobné stavební akce, rekonstrukce prostor sociálních zařízení ve 3. NP (2. patře), 4. NP (3. patře) a v 5. NP (4. patře) v jihozápadním křídle, oprava elektroinstalace ve 3 a 4. patře, oprava místností ve 3. patře severního křídla.⁸⁸

V letech 2004 až 2006 byla vyprojektována a provedena oprava části elektroinstalace ve 2. patře, v němž sídlila vojenská policie, a současně byl v objektu instalován přístupový a kamerový systém s kontrolou a blokováním určených vstupů v 1. a 2. patře.⁸⁹

V letech 1989 až 2013 byla Hanácká kasárna sídlem Vojenské okresní správy, později Územní vojenské správy (transformované do Krajského vojenského velitelství), Vojenské stavební ubytovací správy (transformované do Agentury hospodaření s nemovitým majetkem MO, Odboru pro nakládání s nepotřebným majetkem MO a Odboru ochrany územních zájmů), Velitelství Vojenské policie Olomouc (od roku

1991), Správy vojenské dopravy (transformované do Úřadu vojenské dopravy, později Regionálního střediska vojenské dopravy), orgánů Spojovacího střediska (transformovaných do orgánů Agentury Komunikačních informačních systémů), orgánů Vojenského finančního úřadu (transformovaných do orgánů Agentury finanční Sekce ekonomické MO), Rekrutačního pracoviště Agentury personální AČR, orgánů Odborně technického dozoru MO a orgánů Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. Od roku 2014 byl objekt Hanáckých kasáren uvolněn. Vojenské útvary a vojenská zařízení byly přemístěny do Žižkových kasáren v Olomouci. Uvolněný objekt byl převeden pod správu Odboru pro nakládání s nepotřebným majetkem. Dne 9. května 2016 byl objekt předán mimo hospodaření rezortu Ministerstva obrany ČR pod správu Úřadu pro právní zastupování státu ve věcech majetkových.⁹⁰

POZNÁMKY

¹ NATHER, Wilhelm. Kronika olomouckých domů. II. Díl, Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 251–252.

² Nejnovější informace o průběhu budování olomoucké bastionové pevnosti přinesl VIKTORÍK, Michael. 1749 – klíčový rok ve výstavbě olomoucké bastionové pevnosti. In: *Vlastivědný věstník moravský*, č. 4, 2019, s. 297–308. Ze starších publikací, zabývajících se dějinami a vývojem olomoucké pevnosti, lze jmenovat: KUCH-BREBURDA, Miroslav – KUPKA, Vladimír. *Pevnost Olomouc. Dvůr Králové nad Labem 2003*; VIKTORÍK, Michael. *Táborová pevnost Olomouc. Modernizace olomoucké pevnosti v 19. století. České Budějovice 2011.*

³ Popis královského hlavního města Olomouce, sepsaný syndikem Florianem Josefem Louckým roku 1746. K vydání připravili Libuše Spáčilová a Vladimír Spáčil, Olomouc 1991, viz komentář k jednotlivým paragrafům edice, s. 176–177. Viz vyobrazení Předhradí mezi Novou a Hradskou bránou od jihovýchodu (1 špitál sv. Ducha, 2 klášter sv. Kláry, 3 klášter kartuziánů, 4 klášter augustiniánů u Všech svatých), lavírovaná perokresba, z roku 1745. In: BURIAN, Václav. *Ikonografie Olomouce do roku 1900 (I. část). Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, oddíl B, Společenské vědy, Olomouc 1959, s. 396, č. kat. 54 (uloženo: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond E 3, augustiniáni Olomouc, sign. I 65), a Plán Olomouce s josefinským číslováním z roku 1795 s vyznačením kasáren v bývalých kláštorech klarisek (38), kartuziánů (37) a augustiniánů (36) na Předhradí. Uloženo: Státní okresní archiv v Olomouci, fond Sbirka map a plánů Olomouce, sign. II, inv. č. 9.*

⁴ Státní okresní archiv v Olomouci (dále jen

SOKA Olomouc), fond Místní fortifikační ředitelství v Olomouci (dále jen MFŘ Olomouc), inv. č. 13, kart. 2. Jedná se o sdělení olomouckého místního fortifikačního ředitele, plukovníka Antona Gemperly von Weidenthal krajskému úřadu, že nájemné za část bývalých kartuziánských kasáren, která byla převedena na stavbu pěchotních kasáren, bylo v letech 1819, 1820 a 1821 zapláceno.

⁵ Perokresba kláštera olomouckých kartuziánů, vyhotovená podle neznámé pohřešované olejomalby z 18. století je uvedena v I. části Ikonografie Olomouce do roku 1900 z pera Václava Buriana ve Sborníku Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, oddíl B, Společenské vědy, Olomouc, 1959, s. 413, č. kat. 335. Uloženo: Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, sb. disertační CM fakulty č. 56. Popis kláštera dle této perokresby je převzat z publikace Dušana Foltýna a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů, Praha 2005, slovník lokalit pod názvem Zaniklá kartouza s kostelem Nanebevzetí P. Marie, s. 494–498.*

⁶ SOKA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 2, kart. č. 1.

⁷ Tamtéž, inv. č. 13, kart. č. 2.

⁸ Tamtéž, inv. č. 2, kart. č. 1.

⁹ Tamtéž, inv. č. 13, kart. č. 2.

¹⁰ Glonek, Jiří. *Stabilizace knihovny za Josefa Arnošta Karmáška (1791–1809). In: Chrám věd a múz. Dějiny Vědecké knihovny v Olomouci, Olomouc 2016, s. 106.*

¹¹ SOKA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 13, kart. č. 2.

¹² KUPKA, Vladimír. *Stavitelé, obránci a dobyvatelé pevností. Praha 2005, s. 82–84.* Baron Josef Cerrini de Monte Varchii byl zasloužilým členem rakouského inženýrského sboru. V březnu 1801 byl ve funkci olomouckého místního fortifikačního ředitele povýšen do hodnosti generálmajora. Kupka uvádí, že mu byla jako zasloužilému válečníkovi přidělena klidnější funkce zástupce velitele olomoucké pevnosti a že se zde před svým úmrtím v roce 1809 dočkal

povýšení do hodnosti polního podmaršálka. V písemných materiálech olomouckého místního fortifikačního ředitelství z let 1808 a 1809 je však uváděn až do svého úmrtí také jako ředitel olomouckého místního fortifikačního ředitelství, viz k témuž SOkA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 3, kart. č. 1 a inv. č. 28, kart. č. 5.

¹³ SOkA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 27, kart. č. 5.

¹⁴ Tamtéž, inv. č. 13, kart. č. 2.

¹⁵ Tamtéž, inv. č. 28, kart. č. 5.

¹⁶ Tamtéž, inv. č. 13, kart. č. 2.

¹⁷ Tamtéž, inv. č. 3, kart. č. 1. Jednání v lycejní knihovně se 6. května 1808 zúčastnil ředitel místního fortifikačního ředitelství generálmajor Josef Cerrini. Skica s popisem k návrhu úprav lycejní knihovny včetně otevření nové ulice a výstavby nových kasáren pro pěší je uložena v SOkA Olomouc, fondu Sbirka map a plánů Olomouce (viz dále SMaP Olomouce), sign. II, inv. č. 16.

¹⁸ SOkA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 28, kart. č. 5.

¹⁹ Zákres situace dnešního Domu armády s nově prolomenou ulicí Pekárni a částí půdorysu Hanáckých kasáren je uveden v publikaci KŠÍR, Josef. Klášter Všech svatých, nyní Dům armády v Olomouci. In: Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, řada společenskovedná, ročník 60 (1), čísla 2–3, 1970, s. 123.

²⁰ Přehledný plán města a části Hlavní a hraniční pevnosti Olomouc se žlutou barvou zakresleným půdorysem plánovaných kasáren pro pěší na místě kartuziánského kláštera, je uložena v Österreichisches Staatsarchiv Wien – Kriegsarchiv (viz dále ÖStA Wien – Kriegsarchiv), Karten- und Plansammlung, Genie- und Planarchiv, C Historischer Teil, IV Böhmen, Mähren, Schlesien, Inland C IV Olmütz, Nr. 10, (1825). Viz k témuž: VIKTOŘÍK, Michael. Táborová pevnost Olomouc. Modernizace olomoucké pevnosti v 19. století. České Budějovice 2011, s. 68.

²¹ VIKTOŘÍK, Michael. Táborová pevnost

Olomouc. Modernizace olomoucké pevnosti v 19. století. České Budějovice 2011, s. 21–23. Pro táborovou pevnost je v dobových materiálech užíván termín „verschanztes Lager“.

²² VIKTOŘÍK, Michael, c. d., s. 25.

²³ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1832, kart. č. 313, sign. 15/20.

²⁴ Viktořík, Michael, c. d. s. 31.

²⁵ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1838, kart. č. 363, sign. 28/8.

²⁶ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1833, kart. č. 323, sign. 28/8.

²⁷ VIKTOŘÍK, Michael, c. d. s. 32–33. Viz k témuž Přehledný plán nově navržených fortů na Tabulovém a Šibeničním vrchu, nových pumovzdorných špitálských kasáren ve městě a nového opevnění Kláštera Hradisko, který byl zpracován pod vedením inženýra plukovníka Vacaniho v letech 1833–1834, je uložen v ÖStA Wien – Kriegsarchiv, Karten- und Plansammlung, Genie- und Planarchiv, C Historischer Teil, IV Böhmen, Mähren, Schlesien, Inland C IV Olmütz, Nr. 13, 1834. Kresbu plánu provedl vedoucí papíru Nürnberger, v plánu je žlutě vyznačen ustálený a později realizovaný půdorys čtyřkřídle kasárenské budovy s vnitřním dvorem.

²⁸ VIKTOŘÍK, Michael, c. d. s. 34–35.

²⁹ VIKTOŘÍK, Michael, c. d. s. 36.

³⁰ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD 1839, kart. č. 372, sign. 28/84.

³¹ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD 1839, kart. č. 372, sign. 28/126.

³² SOkA Olomouc, fond Archiv města Olomouce (viz dále AMO), reg. 1786–1873, inv. č. 362, kart. č. 570.

³³ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD 1839, kart. č. 372, sign. 28/110, 28/151, 28/177, 28/227, 28/229.

³⁴ Tamtéž, GGD 1840, kart. č. 372, sign. 28/12, 28/44, 28/65, 28/91, 28/112, 28/129, 28/158.

³⁵ Tamtéž, GGD 1840, kart. č. 381, sign., 28/173, 28/192, 28/207, 28/234.

³⁶ Tamtéž, GGD 1840, kart. č. 382, sign.,

28/207, 28/234.

³⁷ Tamtéž, GGD 1841, kart. č. 389, sign., 28/52.

³⁸ Izometrická veduta kadetního ústavu v Olomouci, kreslil kadet W. Daniel z 35. pluku, 1841, litografie, tisk Skarnitzel a Domek (Olomouc), uložená v SOKA Olomouc, Sbirka obrazového materiálu a fotografií Olomouce, sign. V/11, inv. č. 275.

³⁹ VIKTOŘÍK, Michael, c. d., s. 38.

⁴⁰ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD 1841, kart. č. 389, sign., 28/85.

⁴¹ Tamtéž, GGD 1841, kart. č. 389, sign. 28/89, 28/91, 28/93 a 28/145.

⁴² Tamtéž, GGD 1841, kart. č. 389, sign. 28/93.

⁴³ SOKA Olomouc, fond AMO, reg. 1786–1873, inv. č. 362, kart. č. 570.

⁴⁴ SOKA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 23, kart. č. 4.

⁴⁵ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD 1842, kart. č. 399, sign. 28/18, 28/45.

⁴⁶ SOKA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 23, kart. č. 4.

⁴⁷ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1843, kart. č. 409, sign. 28/1. Rozhodnutí z 31. května 1842 je uvedeno ve zprávě profesora vídeňské inženýrské akademie majora von Kuhsenitz, týkající se zhotovení konstrukce krovu na kasárenské budově.

⁴⁸ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1842, kart. č. 399, sign. 28/46 a sign. 28/93.

⁴⁹ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1843, kart. č. 409, sign. 28/1. Ve spisu je přiložen i řez krovu pro budované olomoucké Špitálské kasárny (dnešní Hanácké) z 8. března 1843, jehož autorem je profesor vídeňské inženýrské akademie major von Kuhsenitz.

⁵⁰ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1843, kart. č. 409, sign. 28/37, sign. 28/51, sign. 28/53 a 28/58.

⁵¹ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1843, kart. č. 409, sign. 28/81. K témuž viz též Viktorík, Michael, c. d. s. 38.

⁵² VIKTOŘÍK, Michael, c. d. s. 38.

⁵³ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1843, kart. č. 410, sign. 28/56.

⁵⁴ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1844, kart. č. 421, sign. 28/40, 28/42, 28/45.

⁵⁵ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1844, kart. č. 421, sign. 28/51.

⁵⁶ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1844, kart. č. 421, sign. 28/54, 28/56 a 28/58.

⁵⁷ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1845, kart. č. 433, sign. 28/48.

⁵⁸ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1846, kart. č. 447, sign. 28/38.

⁵⁹ ŠEMBERA, Vojtěch Alois. Holomauca, královské hlavní město v Moravě. Poutník, časopis obrázkový pro každého, Praha 1847, s. 294. První informací o Šemberově článku přinesl Pavel Zatloukal v publikaci Meditace o architektuře. Olomouc/Brno/Hradec Králové. 1815–1915. Arbor vitae 2016, s. 72.

⁶⁰ SOKA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 15, kart. č. 2.

⁶¹ Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes, Wien 1847, Mineurs-Corps s. 401, Sapeur-Corps s. 402. Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes, Wien 1848, Mineurs-Corps s. 401, Sapeur-Corps s. 402.

⁶² ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1854, kart. č. 778, sign. 28/1. Jako Prima plana se jmenovali v armádě žoldnéři ze šlechtických a patricijských rodin. Byli psáni na prvních stranách seznamu pluků. Později to byli všichni ti, kteří nebyli zařazeni do součásti pluku, tj. důstojníci, poddůstojníci a hudebníci. Sídlem štábu a doplňovacího velitelství 20. pěšího pluku pruského prince (20. Infanterie-Regiment Prinz Friedrich Wilhelm von Preussen) byl v roce 1854 Nowy Sącz (Neu Sandec) v Haliči. Část jeho jednotek však byla v roce 1854 ubytována ve Špitálských kasárnách v Olomouci. Viz Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes, Wien 1854, s. 222–224.

⁶³ ÖStA Wien – Kriegsarchiv, GGD, 1855, kart. č. 778, sign. 6-11/1,2.

⁶⁴ SOKA Olomouc, fond MFŘ Olomouc, inv. č. 28, karton 5. U spisového materiálu je pět plánů Špitálských kasáren, půdorysů 1., 2.,

3., 4. a 5. nadzemního podlaží.

⁶⁵ Kais. Königl. Militär-Schematismus für 1871. Wien, Jänner 1871, s. 650–651 (2. Mährisch-Galizisches Feld-Artillerie-Regiment).

⁶⁶ Kais. Königl. Militär-Schematismus für 1871. Wien, Jänner 1871, s. 284–285 (9. Galizisches Infanterie-Regiment).

⁶⁷ Kais. Königl. Militär-Schematismus für 1871. Wien, Jänner 1871, s. 371–372 (54. Mährisches Infanterie-Regiment) a Kais. Königl. Militär-Schematismus für 1872. Wien, Februar 1872, s. 302–303 (54. Mährisches Infanterie-Regiment).

⁶⁸ Vojenský ústřední archiv Praha – Vojenský historický archiv (viz dále VÚA Praha – VHA), fond General-Kommando Brünn, 1878, kart. 861, sign. 14/2 až 33/92 (Pěší pluk číslo 14. Špitálská kasárna). Viz k témuž Kais. Königl. Militär-Schematismus für 1878. Wien, Dezember 1877, s. 230–231 3. Mährisches Infanterie-Regiment, s. 242–243 9. Galizisches Infanterie-Regiment, s. 332–333 54. Mährisches Infanterie-Regiment.

⁶⁹ SEDLÁŘ, Tomáš. Českoslovenští legionáři. Občané a rodáci města Olomouce. Olomouc 2003, s. 23–53.

⁷⁰ Našinec, č. 269, 22. listopadu 1918.

⁷¹ SEDLÁŘ, Tomáš, c. d., s. 52.

⁷² K 6. pěšímu pluku, sídlícímu v Hanáckých kasárnách v období let 1920 až 1938, viz <https://forum.valka.cz/topic/view/103695/Pesi-pluk-6-1920-1938>.

⁷³ FIDLER, Jiří – SLIKA, Václav: Encyklopedie branné moci Republiky československé. Praha 2006, s. 574–575 Sedmá divize.

⁷⁴ VÚA Praha – VHA), fond Stavební ředitelství IV. sbor, obyčejné spisy (B spisy), 1937, inv. č. 1520, karton 5. Zde jsou uloženy čtyři plány Hanáckých kasáren, půdorysy I., II, III. a IV. patra.

⁷⁵ VÚA Praha – VHA, fond Stavební ředitelství IV. sbor, 1937, inv. č. 1685, kart. 20.

⁷⁶ SEDLÁŘ, Tomáš, c. d., s. 71–72 (zde foto ze sbírek VMO).

⁷⁷ SEDLÁŘ, Tomáš, c. d., s. 52.

⁷⁸ Informace k organizacím sídlícím v Hanáckých kasárnách v období od 50. do 90. let 20. století laskavě poskytl současný správce Vojenské posádky Olomouc pan Ing. Alois Kadlčík.

⁷⁹ Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (viz dále ÚZVSM), Hanácké kasárny, stavební spisy, 1951, svazky 163.51-11.080, 3051-11.030, 3051-11.030.

⁸⁰ ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1952, svazky 12.315-1845.21, 12.754-3563.31.

⁸¹ ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1953, svazek 11.755-3525.31.

⁸² ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1960–1974, svazek 1112.01 v tomto svazku jsou samostatně označeny pro jednotlivé roky dílčí akce: 1960, Generální oprava vnitřní elektroinstalace, 1960, akce 28-1118; Sociální zařízení, 1960, akce 29-1152/a; Nátěry oken a dveří venkovního a dvorního traktu, 1961, akce 29-1152/c; Podlahy a schody, 1961, akce 21- 0719; Úpravy ve 2. a 4. patře, kanceláře, společenská místnost, 1962, akce 1112.01; Sociální zařízení a sauna I. a II. etapa, 1970, akce 5516-595/67; Sociální zařízení a sauna IV. a III. etapa, 1970, akce 55-16-577-73, 55-16-777-70; Rekonstrukce části chodby 3. patra, 1975; Rekonstrukce trafostanice Hanácká kasárna, 55-16-686-74, 1977; Úpravy dílen provozního střediska KVUSS, 1978.

⁸³ ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1976–1988, 11/b generální oprava fasády, I. stavba, 55-16-941; 11/c generální oprava fasády, II. stavba, 55-16-930-70; 11/d generální oprava fasády, III. stavba, 55-16-930-70; 11/e generální oprava fasády, IV. stavba, 55-16-930-70; 11/a generální oprava fasády, V. etapa, 55-16-941.

⁸⁴ ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1996, 55-16-225 (072201 12 A.).

⁸⁵ ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1997–1998, 072201 (sv. 12).

⁸⁶ (ÚZVSM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 1998–1999, 072201 (sv. 13).

⁸⁷ ÚZVSM, Hanácké kasárny, 2002, staveb-

ní spisy, 072201 (sv. 16).

⁸⁸ ÚZSVM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 2004–2005, 20–23, 072201 (sv. 20, 21, 22 a 23).

⁸⁹ ÚZSVM, Hanácké kasárny, stavební spisy, 2004–2006, 072201 (sv. 17, 18, 19).

⁹⁰ Informace k organizacím sídlícím v Hanáckých kasárnách v období let 1989 až 2013 laskavě poskytl současný správce Vojenské posádky Olomouc pan Ing. Alois Kadlčík.

① Krov před obnovou, 2014.
Foto Eva Pulkrtová.

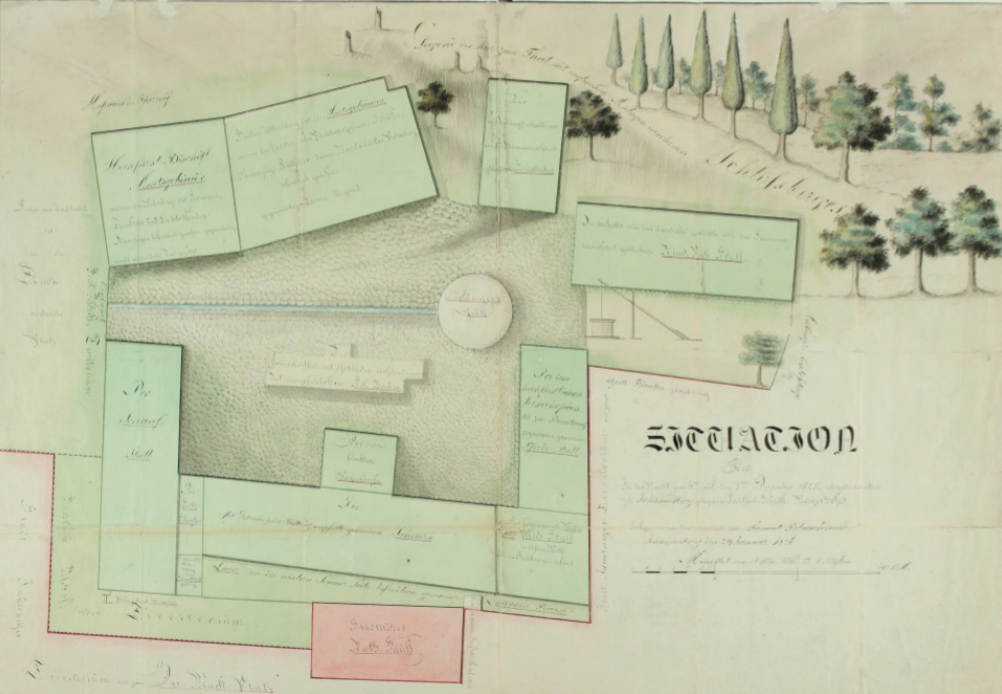
BÝVALÝ SOUD V JAVORNÍKU, BUDOVA Č. P. 7

Eva Pulkrťová

Co se odstěhovaly řádové sestry, zůstal dům s číslem popisným 7 na náměstí v Javorníku prázdný. Dům, který není pro svou hmotu v pohledech na město vůbec přehlédnutelný, nechybí na fotografiích zámku nad městem ani na fotografiích města a farního kostela, se stal najednou nepotřebným. Nová historie domu začíná jeho odkoupením Městem Javorník od soukromého vlastníka v začátcích 21. století. V roce 2012 byl prohlášen za kulturní nemovitou památku. V roce 2015 zpracovala Lucie Augustinková stavebněhistorický průzkum,¹ který měl zásadní vliv na poznání zapomenuté historie domu v centru města i zapomenuté části historie města samotného. Díky tomuto průzkumu se mohlo Město Javorník ucházet o dotaci a zapojit se do projektu „Paczków a Javorník. Dvě města, jedna historie“. Do projektu se přihlásilo s obnovou náměstí a domu č. p. 7. V roce 2016 si nechalo vypracovat projektovou dokumentaci celkové obnovy domu² a získalo stavební povolení k její realizaci. V roce 2018 byla schválena prováděcí projektová dokumentace.³ Podkladem pro prováděcí dokumentaci byla kromě stavebněhistorického průzkumu a restaurátorského průzkumu zaměřeného

na okna⁴ také inventarizace dveří a oken.⁵ V průběhu realizace stavby byla ještě zpracována stavebněhistorická analýza fasády s doporučením způsobu obnovy,⁶ jakož ochranný průzkum barevnosti fasády⁷ a historické výzdoby stěn v interiéru budovy.⁸

Dům č. p. 7 stojí na jižní straně náměstí, mezi farou a bývalým biskupským sklepem, naproti farního kostela i radnice. V jeho blízkosti se nachází nástupní prostor před hlavním výstupem k zámku Jánský Vrch. Je pohledově exponovanou budovou ve výhledech z města na zámek a hmotově výrazným prvkem náměstí. *Jeho stavební vývoj je poměrně složitý a zvláště z urbanistického hlediska velmi zajímavý. Hmota domu dnes vizuálně odkazuje jen k pozdnímu baroku. Indicií ke skutečnému časovému zařazení vzniku domu je jeho vnitřní dispozice s výrazně nepravidelnou a zalamanou střední chodbou, kolísání výšky podlahy, které se projeví v přízemí i patře, a také vztah jeho hmotového řešení k urbanistické situaci města. Na dispozici přízemí je nejvíc patrná skladba objektu ze tří částí, které obsahují charakteristické střední trakty se stopami schodišť a černých kuchyní. Spolu s kolísáním výšky podlahy a urbanistic-*

② Plán biskupského dvora před požárem, Samuel Blaschneck, rok 1825.

kou situaci ve frontě na náměstí se jeví, že prokazatelně v přízemí a podle všeho částečně i v patře jsou obsaženy konstrukce tří měšťanských domů, otočených průčelími do náměstí. Nicméně jejich datace je poměrně problematická. Stopy dymníkových kuchyní odkazují obecně na novověk, klenební systémy na baroko a 19. století, zaklenutí jihovýchodního traktu středního domu systémem výšečových kleneb ještě k renesanci. Dům stojí na čtyřech parcelách. Původně na jeho místě stály tři domy.⁹ Že tomu tak mohlo být, dokládá i veduta města od Bernarda Friedricha Wernera z 30. let 18. století. Vedle větší budovy s valbovou střechou, patrně se jedná o faru záměrně natočenou průčelím k divákovi, se řadí tři domy přibližně stejné šířky se štítovou orientací do náměstí. Přestavbou tří starších domů na náměstí nebo stavbou na jejich místě měly vzniknout v době pozdního baroka dvě budovy, označené v plánu z roku 1801 jako Schaffer Haus a Amtshaus, potřebné pro nový biskupský čtyřstranný dvůr Vorwerk (Meier-

hof) situovaný pod svah zámekového areálu a zasahující až k radnici. ② Po požáru města v roce 1825 dvůr zanikl, zmíněné domy byly spojeny v jeden úřednický dům. Výstavby se ujal v roce 1828 z pozice stavebníka biskup Emanuel Schimonski – viz nápisová deska vedle vstupu do budovy z náměstí Svobody. „Tecta rapax quae tradita vix absoluterat ignis Emanuel renovavit in ulteriora revexit“.¹⁰ Tj: Střechy (krovy), které sotvaže v minulosti uloupil dravý oheň, Emanuel opravil a do krajiny vrátil.

Díky dokumentům uchovaným v archívech před námi opět vytanul dům s jeho původním posláním. Literatura jej označuje jako staré Komorní ředitelství (*Kameraldirection*), v průběhu vývoje jako úřadovnu (*Ámter*). Od roku 1832 v něm sídlil biskupský zemský soud, od roku 1849 okresní soud. Po 2. světové válce zůstala soudní budova na několik let opuštěná. Koncem 50. let 20. století v ní našly zázemí Chudé školské sestry Naší Paní, které v Javorníku působily již dříve. Založily zde koncem 50. let 19. století

③ Dílna šiček Chudých školských sester Naší Paní v objektu bývalého soudu, 60. léta 20. století.

klášter sv. Hedviky. Dnes jeho budov využívá domov pro seniory a základní škola. Řádové sestry v domě č. p. 7 provedly jen úpravy potřebné pro jejich živobytí a práci, ostatní úsilí věnovaly jeho údržbě. Velké sály v patře naplnily šicími stroji, místnosti osvětlily zářivkami ③. Tmavou místnost ve dvorním traktu prosvětlili dvěma velkými okny. Opravily částečně stropy i některé dřevěné podlahy. Proměnou prošlo taky sociální zařízení. Místnosti v domě patrně ještě někde s potměnou výzdobou stěn nově vymalovaly, stěny pokryly světlými pastelovými barvami a vyzdobily vzory tvořenými válečky. Nejstarší vnitřní dveře barevně přizpůsobily interiéru. Vycházejíce z jejich původní barevnosti kombinovaly šedou barvu se světlejší. Ostatní dveře i okna ponechaly v barvě slonoví kosti. Dveře hospodářské části s fládrováním neměly potřebu opravovat. Topily v kachlových kamnech. Břidlicovou střešní krytinu nahradily eternitovou, pustily se i do fasády. Až na plochu pod korunní římsou odstranily plastické prvky z doby 1. čs. republiky. V další fázi byla západní fasáda obrácená ke kostelu zbavena všech plastických prvků včetně šambrán. Společně s dvorní fasádou byla opatřena tvrdou omítkovou vrstvou. ④

Přes novodobé úpravy zůstala bývalá soudní budova velmi dobře zachována ve své historické podobě, dobře jsou čitelné všechny stavební fáze, kterými prošla. Přes-

④ Budova bývalého soudu v 2. polovině 20. století. Foto ze soukromého archivu.

tože archivní prameny nepodávají mnoho informací o jejím stavebním vývoji, je možné si udělat o její proměně v průběhu času obrázek díky historickým fotografiím a jiným vyobrazením, a zejména pak díky hodnocením dochovaných stavebních konstrukcí, jejich povrchových úprav a výtvarných projevů.

Na hlavním náměstí stojí přibližně od třetiny 19. století klasicistní soudní budova s valbovou střechou a barokními prostorami v přízemí i v patře. V části přízemí i staršími. Od počátku měla velký sál v patře a vězení v přízemí. Budova si zachovala do současnosti genius loci. Lze se zde vrátit do minulosti a představit si soudní praxi v 19. i 20. století, utrpení vězňů, i praktiky vyšetřování zločinů. S narůstajícím poznáním se v budově opět zpřítomňuje šatlava, vězeňské cely, soudní síň, kanceláře i byty úředníků, místnosti pro zatčené a výslechy, kuchyň i velká pec na chleba, depozitáře, archivy... K vybavení úřední budovy patřily vždy záchodky i chlévy. Za domem je docela prostorný dvorek. Část budovy určená pro vězení a šatlavu v přízemí má menší sklípek. Byla uzavřena oproti veřejnému prostoru v domě na důkladnou závoru. Úzké zalomené schodiště této části se vstupem od kostela šplhalo k úřednickým bytům v patře. Veřejná část budovy se vstupem z náměstí byla na-

⑤ Klasicistní iluzivní malba na stěnách místnosti v patře s dřevěnou tesařskou křížovou podlahou. Dnes expozice plynárenství, 2019. Foto Eva Pulkrtová.

⑥ Omítka s šablonovou výzdobou, nalezená pod prkennou podlahou v místnosti v patře, 2019. Foto Eva Pulkrtová.

opak otevřena do patra k velkému soudnímu sálu širokým dvouramenným schodištěm osvětleným velkými okny ze dvora. Ke kontrole chodby veřejné části budovy sloužily v přízemí strážní místnosti s okénky.

Dispoziční řešení, krov, zděné konstrukce včetně prampouchu, klenuté i rovné omítané stropy, konstrukce klasicistních vnitřních dveří, oken a vnitřních světlíků, schodiště nebo kamenné, cihlové a dřevěné podlahy podávají stále svědectví o tom, jak soudní

⑦ Šablonová malba nalezená na stěnách soudního sálu v patře, 2019. Foto Eva Pulkrtová.

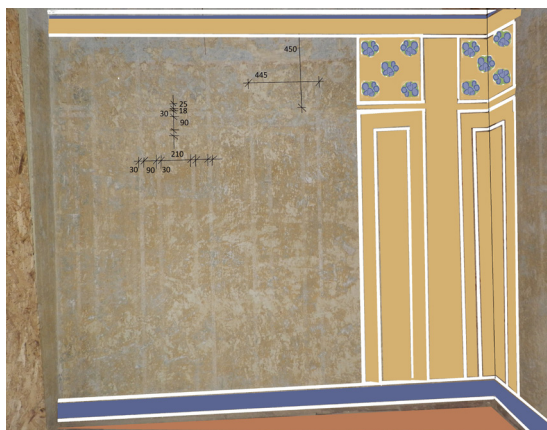
budova původně vypadala. Průzkumy odhalily klasicistní šablonovou výmalbu velkého sálu v patře ⑦, taky klasicistní výzdobu stěn jedné místnosti s křížovou dřevěnou tesařskou podlahou, náležící původně k bytu v patře ⑤. Pod prkennou podlahou další místnosti v patře se našel kus omítky s mléčným nátěrem a šablonovým ornamentem v červené barvě. ⑥

Celistvá klasicistní výzdoba byla nalezena i na stěnách ve velkém klenutém sále v přízemí, ale ta byla velmi poškozená seškrábáním. Na chodbách i ve dvoře se dochovala pískovcová dlažba, v celách valounová a ze špatně pálených cihel. Původní stropy s prkénkovými omítanými podhledy, vesměs velmi poškozenými, se zachovaly pouze v části budovy. Krov pro valbovou střechu je hambalkový s dvěma úrovněmi hambalků, příčné vazby jsou podepřeny středovou a dvěma krajními stojatými stolicemi. Sloupky krajních stolic v plných vazbách jsou zajištěny dlouhými šikmými vzpěrami. Jde ještě o přechodné řešení mezi ležatými a stojatými stolicemi. Vazné trámy jsou v mezileh-

lých vazbách nahrazeny krátkaty, v některých polích jsou takto redukovány i spodní hambalky. Krov je celodřevěný se spoji na čep a kamp. Kovové prvky jsou užity pouze ke zpevnění středové stolice v křížení sloupků s horizontálními prvky každé plné příčné vazby. ① Krovem prostupuje řada nahrubo omítaných a vybilovaných komínů se sopouchy, zakončených nad střechou vždy jednoduchou římsou.

Zřízení okresního soudu v budově zrušeného zemského soudu bylo v roce 1849 podmíněno jistými dispozičními změnami a stavebními úpravami. V podmínkách byl mimo jiné i požadavek na železná okenice a posílení dveří v katastru. Do vstupu měl být přenesen kamenný rám ze dveří mezi výkonnou kancelář a komisi místnosti. Přidány měly být další mříže. Tato opatření pak sloužila až do uzavření soudní budovy po ukončení 2. světové války a jsou dobře zachována do současnosti. V rámci protipožárního opatření byla zřejmě až tehdy na dřevěné překládané záklopy v podkrovní položena protipožární vrstva s cihelnou dlažbou s okolkovanými cihlami písmeny E C a obráceným W. Původně jistě šindelová střecha byla pokryta pálenou krytinou z bobrovek, což dokládají i fotografie ze závěru 19. století. Také fasáda tehdy zřejmě prošla stavební obnovou. Křivá fasáda byla vyrovnána pomocí cihel, i okolokovaných písmeny ECW, jejich úlomků a bobrovek. O soudní budovu bylo dobře pečováno. Sály byly opatřeny dýhovanými parketami, do obývacího pokoje přibyla kovová kamna a kuchyň byla vybavena sporákem. Tehdy mohly být stěny přísálí velkého soudního sálu v patře pro poradu soudců vyzdobeny novou dekorativní vícebarevnou výmalbou. ⑧

Na nejstarších fotografiích z 2. poloviny 19. století ještě lze původní podobu části budovy okresního soudu spatřit. Budova má více méně pravidelně rozmístěná okna, stejně jako je tomu v současnosti, v patře pro soudní sál vysoká, dosedající na kordónovou římsu. Mírné seskupení oken v jednot-

⑧ Přísálí bývalého soudního sálu v patře, náleží malby na stěnách, 2019. Foto Eva Pulkrtová.

livých úsecích je dáno tím, že dům vznikl postupně spojováním starších domů. Okna obytných místností klasicistní budovy byla rámová dvojitá, dvoukřídlá otevíravá, s dvoukřídlými otevíravými nadsvětlíky. Okenní křídla byla dělena na menší tabulky, vnější křídla byla zavěšena do rámců v líci fasády. Ta byla omítaná, hladká, světlá, ukončená výraznou profilovanou korunní římsou. Nad vstupem do budovy od radnice s dveřmi s nadsvětlíkem byl umístěn znak biskupa. ⑨

Kolem přelomu 19. a 20. století došlo jistě pod taktovkou městského stavitele Aloise Utnera k výměně oken zejména na uličních stranách budovy. Okna byla na svou dobu moderní konstrukce, ještě rámová dvojitá, ale světlík měla výklopný. V každé velké místnosti bylo jedno okno ovládané pákovým mechanismem ke snadné manipulaci se světlíkem. Budova dostala nové vstupní dveře tmavě zelené barvy s ozdobnou mříží světle šedé barvy se zlacenými výtvarnými akcenty, chodbové vnitřní dveře v přízemí byly snad až nyní opatřeny fláblem. Obytné místnosti měly teď nově dvojitě dveře, obě schodiště byla v patře uzavřena průchozími dřevěnými prosklenými příč-

9 Okresní soud v Javorníku. Foto ze závěru 19. století, (vlevo). Foto SHP.

10 Květinová šablonová výzdoba na stěnách pokoje bytu v přízemí, 2019. Foto Eva Pulkrtová.

kami. Místnosti byly vesměs nově vymalovány. Výzdobu stěn této etapy dokumentuje zřejmě nález s vícebarevným květinovým vzorem na stěnách úřednického bytu v přízemí. 10 Vstupní hala vchodu od kostela byla zkrášlena šachovnicovou mramorovou dlažbou, schodiště dostalo nové zábradlí. Možná až nyní se k budově ze strany dvora přimkly zděné záchodky a střecha

byla pokryta břidlicí. Fasáda vizuálně neznamenala kromě oken velkých změn. 11

Po 1. světové válce bylo třeba budovu opět uvést do pořádku. Přineslo jí to drobné vnitřní úpravy, několik nových dveří a oken, novou výmalbu místností, ale hlavně nově architektonicky pojatou mělce modelovanou fasádu. Řešení fasády je charakteristické pro Herberta Utnera, městského stavitele, syna Aloise Utnera. V připomínce barokní krásy města před požárem v roce 1825, s jehož následky se město dlouho vyrovnávalo, byl i do fasády domu č. 7, stejně jako do fasád mnoha dalších domů v té době, vnesen v duchu vlny poválečného historismu a kralující moderny barokní motiv. Široké mělké lizény v okenních osách vyběhající k podpoře korunní římsy srovnaly okna nad sebou a opticky i celou fasádu. Okna se do lizén propadla v profilovaném orámování. Do zrcadel mezi okny byl vtisknut obrazec opakující kartuše nad vstupy pro umístění biskupského znaku. Pomyslná řada vzniklá z těchto ozdobných prvků nahradila v architektonice fasády původ-

11 Okresní soud v Javorníku v roce 1916, (vpravo). Foto SHP.

ní kordónovou římsu. Soklová část uličních fasád byla obložena žulovými deskami, nároží ochránil kuželový nárazník. Fotografie budovy po obnově v meziválečném období dokládají monochromní nátěr uličních fasád. Průzkumem fasády z plošiny byl zjištěn přesný odstín její okrové barvy. 12 13

Obnova bývalého soudu byla realizována s cílem zachovat co nejvíce jeho historickou podobu, kterou postupně získal za dobu svého fungování. Cílem obnovy bylo soudní budovu představit v celém jejím vývoji, aby nebyla smazána její vypovídací hodnota. Aby nebyly smazány neuváženými kroky stopy jednotlivých vývojových fází. Požadavky na využití budovy byly od počátku na prostory náročné. Navíc mělo být počítáno s bezbariérovým provozem, zabezpečením budovy z hlediska tepelné techniky a bezpečnosti, půdní vestavbou i ochranou vrápence v půd-

12 Okresní soud v Javorníku po obnově v meziválečném období. Foto SHP.

13 Okresní soud v Javorníku po obnově v meziválečném období. Foto SHP.

14 Krov po obnově, 2020. Foto Eva Pulkrtová.

ním prostoru. Do budovy měly být umístěny veřejné záchodky, informační centrum, zázemí pro cyklisty, městské muzeum, galerie, přednáškové sály. V průběhu realizace akce přibyl zájem o vhodné místo pro muzeum plynárenství. O své muzeum v budově projevil zájem taky řádové sestry nebo muzeum v Paczkowě. Bezbariérový pohyb po budově si vyžádal vestavbu výtahu vedoucího až do půdních prostor. Všechny požadavky skloubit bylo úkolem velice náročným. Zvláště, když bylo nutné se striktně držet projektové dokumentace pro stavební povolení. Počátečním nedestruktivním průzkumem se odhalily jen základní informace. Teprve destruktivním průzkum v rámci realizace stavby odhalil skutečný stav skrytých konstrukcí a jejich konstrukční prove-

dení. K zásahu do hmoty stavby muselo dojít ve značné míře. Nevyužívaná budova po dlouhou dobu trpěla nadměrnou vlhkostí. Její dřevěné konstrukce byly z velké části napadeny hnilobou a dřevomorkou domácí.

Ani v době přípravy prováděcí projektové dokumentace³ ještě nebylo zcela jasné konkrétní budoucí využití budovy, nebylo jasné, jestli bude moci být do navrhovaného místa umístěn výtah nebo veřejné záchodky. V obou případech bylo nutno snížit stávající terén. Nevědělo se, jestli pod zvýšenou podlahou nejsou zasypané starší sklepy. Pod výtahem i toaletami pro ženy byl nalezen jen neobyčejně tvrdý skalnatý terén, pod mužskými toaletami se objevil zasypaný sklep, který mohl ještě užívat v době baroka šafář biskupského dvora. Ve stejné části budovy, jen na severní straně, v prodloužení nalezeného sklepa, se objevil ještě pozůstatek kamenného sklípku, který se stavbou nad ním zřejmě nesouvisí. Může dokládat na tomto místě středověkou zástavbu. Závěrečné hodnocení bude patřit archeologům.

Při řešení stavebních úprav jsme se snažili chovat jako naši předchůdci. Všechno, co je v dobrém stavu jsme zachovali, v krajním případě přemístili na jiné místo, jestliže to bylo nezbytně nutné pro využití budovy. Všechno, co bylo opravitelné, jsme opravili nebo zrestaurovali. Využili i v expozici muzea. Při doplňování konstrukcí a povrchových vrstev bylo nezbytné vnímat budovu jako celek a uchovat její atmosféru, genius loci, přestože některé doplňované konstrukce využívají moderních technologií. Obnova budovy se řídila metodikami Národního památkového ústavu. Přesto docházelo z hlediska památkové péče k určitým kompromisům v zájmu zdatu celé akce, v prvé řadě pak s ohledem na finanční možnosti investora. Historická okna uličních fasád musela být pro katastrofální stav nakonec nahrazena novými dřevěnými okny vyrobenými z lepených profilů. Návštěvník muzea bude mít možnost srovnat historické okno ovládané pákovým mechanismem s oknem

15 Krov po obnově, 2020. Foto Eva Pulkrtová.

konstrukčně vyspělejším, vycházejícím z původní historické konstrukce, avšak splňujícím požadavky na zajištění co nejmenších tepelných ztrát a bezpečnosti. Taky u střešní krytiny došlo z hlediska památkové péče k značným ústupkům. Vzhledem k rozsahu prací obnovy, které zahrnovaly i opravu krovů a dřevěných stropů, byla už na začátku vyloučena střešní břidlicová krytina, která by byla opět klenotem památky. Bylo rozhodnuto o užití její imitace z vláknocementových šablon Eternit Dacora, prověřené na mnoha i památkově chráněných stavbách. Pro problémy s dostupností výrobku na trhu v roce 2019 musela být nahrazena vláknocementovou krytinou společnosti Cembrit. To přineslo střeše řadu doplňkových prvků, sněhových háků v celé ploše a větracích hlavic, které na střeše nikdy nebyly, ale projektant na nich trval, neboť firma Cembrit je pro náš typ střechy v podhorské oblas-

ti předepisuje. Taky vestavba do krovu přinesla budově změnu v podobě řady poměrně velkých vikýřů. Poslední vikýř zajišťuje vletový otvor pro vrápence, kteří na půdě bývalého soudu mnoho let po dva měsíce v roce vychovávají svá mláďata. Přestože půdní vestavba vyplnila téměř celé podkroví, našel se prostor, kde bude možné si prohlédnout krov v jeho původní podobě. Krov bude možné kontrolovat i v části s půdní vestavbou. Prostor mezi vaznými trámy a stropem je pro technika přístupný, přístupné je i horní patro podkroví. Z tohoto hlediska byla stavba k historické krovové konstrukci a celé situaci v půdním prostoru šetrná. K ucelenému a smysluplnému dojmu z budovy v jejím exteriéru i interiéru bylo rozhodnuto navrátit fasádu do její prvorepublikové podoby. Zvláště, když její pozůstatky zůstaly zachovány na straně do náměstí a na štítové dvorní straně. Nebáli jsme se jednot-

16 Dvouramenné schodiště do patra před obnovou budovy, 2017. Foto Eva Pulkrtová.

17 Dvouramenné schodiště do patra po obnově budovy, 2020. Foto Eva Pulkrtová.

livé stavební fáze nechat zaznít vedle sebe. Vždyť celá stavba se proměňovala v průběhu doby dynamicky. Stavební úpravy nebyly nikdy prováděny v celém rozsahu budovy. Proto nyní mohou mít dveře svoji původní podobu z 19. i 20. století, včetně historické barevnosti. V interiéru i exteriéru se zpřítomňuje stále minulost budovy, její vývoj od samého počátku. Obnova budovy je dílem všech, kteří na ní pracovali. V průběhu realizace stavby bylo možno ocenit se-

hranost celého týmu, vstřícnost a snahu řešit nastalé problémy. Uložili jsme si zachránit všechny historické dřevěné prvky tesařské i truhlářské. Pro restaurování velkého množství historických oken a dveří však nebylo možné v termínu sehnat restaurátory. Všechny posudky byly nachystány, jen restaurátoři jeden po druhém odříkali. Realizační firma Fichna – Hudeczek a. s. z Píště nabídla své služby a představila nám svoje restaurátorské dílny. Bylo velmi příjemné vidět, že obnova památek má smysl, protože existují lidé, kteří se stále věnují tradičnímu řemeslu, a není jim lhostejný osud kulturního dědictví naší země. Reference firmy byly velmi dobré, proto bylo rozhodnuto, že restaurování vybraných oken a opravu všech dveří může provést s tím, že restaurátorské práce budou provedeny pod dohledem restaurátora a památkářů a že s dokončením díla bude předložena restaurátorská zpráva. S některými detaily bude možno ještě dál pracovat. Světla do místností byla navržena jen obecně, protože nebylo přesně hned určeno, jak bude celá budova využívána. Muzejní expozice a galerijní prostory se teprve tvoří, stávající světla mohou být v těchto prostorách nahrazena vždy buď světly historickými, nebo pro způsob využití vhodnějšími. V sále, kde má být galerie, mohou být na hrubou prkennou podlahu položeny dýhované parkety, jako je tomu v ostatních místnostech v patře. Sál pak může být osvětlen vhodnějšími svítidly reprezentativního charakteru. Třeba v kovářském provedení, jak to bylo v oblibě v době 1. republiky. Na stěny se může vrátit původní dekorativní výmalba. Původní dekorativní výmalba stěn se může obnovit i v dalších místnostech. Zvláště vhodné bude jistě provést rekonstrukci klasicistní malby nalezené na stěnách místnosti s dřevěnou křížovou podlahou, do které bylo situováno muzeum plynárenství. Nalezená historická výzdoba stěn je zdokumentována a zaměřena. Věřím, že bude úspěšně dořešen celkový provoz v budově, který co nejvíce usnadní pří-

18 Pohled na bývalou soudní budovu po obnově, 2020. Foto Eva Pulkrtová.

stup do všech částí budovy i vozíčkářům. Úroveň podlah v interiéru je nad vnějším terénem, do budovy se vstupuje ve všech případech po schodech. Vstup do budovy bude proto pro ně připraven v podobě speciální mobilní rampy. Tady nebylo možné ustoupit z hlediska památkové péče. Do historických budov se vždy vstupovalo po schodech o dvou až třech stupních. Jestliže mají dnes některé historické budovy bezbariérový přístup, znamená to, že je budova *utopena* pod terénem a vnitřní úroveň podlah je v úrovni venkovního terénu nebo se dokonce nachází pod ním. Takové domy pak mají potíže s vlhkostí a už vůbec není možné u nich uvažovat o dřevěných podlahách v přízemí bez náročných a nákladných opatření proti vlhkosti.

POZNÁMKY

¹ AUGUSTINKOVÁ, Lucie. Stavebně historický průzkum. Bývalý zemský soud v Javorníku (čp. 7, k. ú. Javorník, parc. č. 751), Ostrava 2014.

² LICHVÁR, Martin. Projekt pro stavební

povolení, Ostrava 2016.

³ KLUBAL, Libor; TŮMA, Pavel. INS spol s r. o., projektový a inženýrský ateliér, prováděcí projektová dokumentace, Náchod 2017.

⁴ ZLÁMAL, Michal. Restaurátorské dílny Bří Zlámalů. Pasportizace oken a restaurátorský záměr – budova bývalého soudu – Puškinova 7, Javorník, Víska 2017.

⁵ PULKRTOVÁ, Eva. Javorník. Bývalá úřední a soudní budova č. p. 7, inventarizace dveří a oken, hodnocení z hlediska památkové péče, NPÚ v Olomouci 2017.

⁶ PULKRTOVÁ, Eva. Javorník, bývalá úřední a soudní budova č. p. 7, stavebněhistorická analýza fasády, hodnocení z hlediska památkové péče a doporučení způsobu obnovy, NPÚ v Olomouci 2017.

⁷ PULKRTOVÁ, Eva. Javorník, bývalá úřední a soudní budova č. p. 7, barevnost fasády, hodnocení z hlediska památkové péče, NPÚ v Olomouci 2017.

⁸ PULKRTOVÁ, Eva. Javorník, Puškinova č. p. 7, bývalý zemský soud, Průzkum historické výzdoby stěn v interiéru budovy, NPÚ v Olomouci 2019.

⁹ Viz poznámku 1.

¹⁰ Viz poznámku 1.

OBNOVY A RESTAUROVÁNÍ

① Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli po rekonstrukci a osazení makovice s křížem, 2020. Foto Vlastimil Staněk.

ZÁCHRANA KAPLE SV. FLORIÁNA V LUTÍNĚ, OKRES OLOMOUC

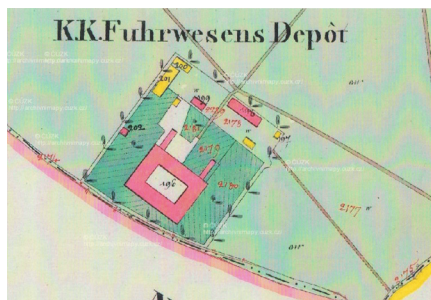
Dobroslava Neckařová

Kaple sv. Floriána se nachází na jižním okraji obce Lutín. Jedná se o volně stojící objekt čtvercového půdorysu s půlkruhovým závěrem, fasády jsou ukončené oběžnou profilovanou římsou. V průčelí s trojúhelníkovým štítem je vchod se segmentovým záklenskem uzavřeným mříží. Nad kaplí je polygonální zvonice věž s dvanácti nikami po obvodu ukončená lucernou a cibulovou bání s makovicí a křížkem. Jedná se o drobnou typologicky ojedinělou sakrální stavbu.

Kaple je součástí bývalého vojenského areálu nazývaného Olšanský depot u silnice z Lutína do Olšan. Malou kapli, která byla původně zasvěcena sv. Janu Nepomuckému, nechal v roce 1810 postavit velitel depa nadporučík Achbauer. Po padesáti letech v souvislosti novostavbou obytné budovy pro důstojníky, v roce 1860, za velitele depa rytmistra Gräszmanna došlo k opravě kaple. Dne 18. srpna 1860 proběhla na místě slavnost k 30. narozeninám císaře Františka Josefa I. a tehdy došlo k druhému svěcení kaple a změně jejího patrona. Listiny, ze kterých pochází výše uvedené informace, a mince ze schránky z pocínovaného plechu, která byla v roce 1860 uložena v kapli, byly v únoru 1975 předány do sbírek olomoucké-

ho muzea. Viz BURIAN, Václav. Naleziště depotu mincí na území tereziánského vojenského tábora u Olšan – Hněvotína poblíž Olomouce. (Vlastivědný věstník moravský, ročník XLIII 1991, č. 1.)

Z důvodu dlouhodobě zanedbané údržby stavby, která několikrát změnila majitele, se kaple před lety ocitla na seznamu ohrožených památek a bezprostředně jí hrozil zánik. Od roku 2014 probíhalo jednání mezi původním majitelem a Obcí Lutín o koupi kaple. Nejdříve bylo ale nutné objekt zakreslit do mapy a vložit do katastru nemovitostí. Zajímavostí je to, že od doby svého

② Lutín, kaple sv. Floriána, výřez z mapy stabilního katastru z roku 1833.
Foto ČÚZK <http://archivnimapy.cuzk.cz/>.

③ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli, konec 19. století.

vzniku nebyla kaple na mapě vyznačena, což je zřejmě ze stabilního katastru z roku 1833. Nový majitel nechal zpracovat projektovou dokumentaci, jejíž autorkou byla Ing. arch. Iveta Trtílková. Stavebně-technický stav objektu byl velmi špatný. Nejzásadnějším problémem byla úplná absence střechy nad kaplí, provizorně byla horní plocha překryta asfaltovými pásy zatíženými cihlami. Původní omítky z exteriéru byly z větší

části odstraněny až na cihelné zdivo s vydrolenou maltou, dochovaly se pouze špatně čitelné fragmenty plastických článků a zbytky původní barevnosti na plochách zachovalých omítek v nikách polygonální zděné věžičky. Dřevěná lucerna byla vážně poškozená, chyběla většina žaluzií. Oltář, zvon ani litinová mříž se nedochovaly. V roce 2019 byla realizována kompletní obnova kaple. Byla provedena dodatečná izolace základo-

④ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli, pravděpodobně 80. léta 20. století. Foto archiv NPÚ.

⑤ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli, pravděpodobně 80. léta 20. století. Foto archiv NPÚ.

⑥ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli před opravou, 2018. Foto Dobroslava Neckařová.

⑦ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli v průběhu rekonstrukce, 2019. Foto Dobroslava Neckařová.

vého zdiva z vnější strany minerální stěr-kou. Z fasád byly odstraněny nepůvodní a de-gradované omítky a nátěry, historické jádrové vápenné omítky byly zachovány v maximál-ní možné míře, v místech, kde chyběly, byly doplněny novou jádrovou vápennou omít-kou a vápenným štukem. Dle fragmentů a fotodokumentace bylo rekonstruováno plastické členění fasády (profilace oběž-né korunní římsy, trojúhelníkového štítu nad vstupem a tvarosloví polygonální zdě-né věžičky). Zděná část věžičky s lucernou byla obnovena obdobně jako fasády kaplič-ky a byla doplněna profilovaná korunní římsa. Horní dřevěná část věžičky byla sejmuta a opravena, byly doplněny chybějící žaluzie s barevným nátěrem. Navržené řešení – ná-těr středně hnědou barvou, bylo v průbě-hu realizace upraveno na základě nalezené starší vrstvy nátěru černošedé barvy. Nová konstrukce střechy nad konchou byla pro-vedena z dřevěných krokviček s celploš-

ným bedněním a s krytinou z břidlicových šupin. Věžička byla pokryta titan-zinkovým plechem s černošedým nátěrem. Navržené barevné řešení fasád (těleso kaple – světlý okr, oběžná korunní římsa a lemování trojú-helníkového štítu – terakota, niky s koncha-mi – modrá) bylo v průběhu realizace upra-veno na základě nalezených starších vrstev omítek. Nátěr byl proveden minerální bar-vou, všechny omítané části fasády jsou nyní světle okrové, pouze šambrána kolem vstu-pu do kaple je bílá. Byl restaurován kovo-vý rám nadsvětlíku nad dveřním otvorem a byla vyrobena nová kovová jednokřídlá mříž s letopočtem 1810 dle dochované fo-tografie. Cihelná podlaha v interiéru byla očištěna. Práce na obnově kaple, provedené ve velmi dobré kvalitě firmou Kulturní ob-nova památek s. r. o., byly spolufinancová-ny částkou 236 000 Kč z Programu podpo-ry obnovy kulturních památek prostřednic-tvím obcí s rozšířenou působností MK ČR.

⑧ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli po rekonstrukci, 2020. Foto Dobroslava Neckařová.

⑩ Lutín, kaple sv. Floriána, detailní pohled na čelní fasádu kaple po rekonstrukci, 2020. Foto Dobroslava Neckařová.

⑨ Lutín, kaple sv. Floriána, celkový pohled na kapli po rekonstrukci, 2020. Foto Dobroslava Neckařová.

Okolí kaple bylo zadlážděno dlažbou z nepravidelných kamenných desek vyspádovaných směrem od objektu. Stávající opěrná stěna na severovýchodní straně byla rozebrána a znovu vyzděna z nepravidelného lomového kamene.

V letošním roce došlo k osazení makovice s pamětními listinami a kovového kříže na věži a tím byla dokončena celková rekonstrukce kaple. Plánované květnové slavnostní zavěšení nového zvonu, protože původní se nedochoval, se z důvodu pandemie přeložilo na 28. září 2020.

**ZPRÁVY
A INFORMACE**

ZUSAMMENFASSUNG

BIBLIOGRAFIE

① Olomouc, ZŠ Komenium, strop slavnostního sálu. Foto Ondřej Belšík.

ZPRÁVY A INFORMACE

Redakce

Nominace na cenu Patrimonium pro futuro

Do celostátního kola vyslala jednotlivá pracoviště celkem 24 nominovaných projektů. Příznivci památek mohli v internetovém hlasování vybírat vítěze zvláštního ocenění Památky děkují na webových stránkách NPÚ, které je součástí již tradičního každoročního klání o Cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro s podtitulem Společenské ocenění příkladů dobré praxe. Soutěž vyhláší NPÚ jako příspěvková organizace ministerstva kultury pověřená záchranou a rozvíjením hodnot památkového fondu od roku 2014. Slavnostní předávání cen proběhlo 2. října na zámku Lemberk.

Olomoucký kraj vyslal do celostátního kola celkovou obnovu, restaurování výmalby slavnostního sálu ZŠ Komenium v Olomouci v kategorii záchrana památky a v kategorii obnova památky/restaurování byl zastoupen komplexní, velmi citlivou obnovou památky moderní architektury – rodinného domu Vladimíra Müllera.

Slavnostní sál ZŠ Komenium v Olomouci na třídě 8. května

Tato německá reálka byla postavena v letech 1873–1875 a v roce 1892 získal její slavnostní sál celoplošnou iluzivní a figurální výmalbu ve stylu neorenesančního dekorativismu, jejímž autorem je pravděpodobně José Hilber. Malířská výzdoba, provedena klišovými a temperovými barvami na starší hlazené omítce z doby dokončení stavby školy, znázorňuje mnoho alegorických scén, mytologických výjevů, je zde vymalováno přes 250 postav, z toho 130 dětí, vše zasazeno do ornamentálních rámců a doplněno dekorativní výzdobou. Místnost osvětluje nyní již zrestaurovaný osmiramenný odlévaný lustr, původně na plyn.

Tým restaurátorů v čele s akademickým malířem Radomírem Surmou započal svou práci v roce 2016 na stropě sálu, jenž byl kromě znečištění a nesoudržnosti barevných vrstev v jedné třetině zvlněný v důsledku částečného prohoření z 2. poloviny 20. století, římsa fabionu pod stropem nesla stopy tektonických trhlin. V dalším roce započalo restaurování stěny sálu s okny. V roce 2018 byly restaurátorské práce dokončeny na zbývajících třech stěnách sálu a ma-

lovaného dřevěného balkonu s podbitím a opravou původní vlýskové dřevěné podlahy. Restaurátorský tým očistil a zpevnil původní omítky s malířskou výzdobou, provedl tmelení defektů, bronzování a retuše poškozené či chybějící výmalby a doplnil chybějící kusy štukové výzdoby.

Zachráněný, dlouhodobě zanedbaný sál druhotně využíván jako tělocvična, bude městem Olomouc využíván k reprezentativním účelům, koncertům a bude zpřístupněný veřejnosti k prohlídkám již od letošní turistické sezony.

Památková obnova Müllerova domu

Puristická vilová architektura byla realizována v roce 1927 podle projektu olomouckého rodáka Paula Engelmanna, významného představitele modernistické architektury. V konceptu domu se odráží velmi raný příklad koncepce prostorového plánu, takzvaný Raumplan, který architekt rozvíjel spolu se svým vídeňským učitelem, Adolfem Loosem. Olomoucký rodinný dům představuje pozoruhodnou syntézu úsporného kubického objemu navenek a členitě utvářeného prostoru uvnitř, s efektem silného intimního účinku.

Po příkladné projektové přípravě a průzkumu památky proběhla v první fázi, v roce 2012, repase původních dvojitých dřevěných oken a původních dřevěných vstupních dveří se zachováním maxima autentického materiálu. Bylo použito původní kování a chybějící doplněno kopiemi. Zvolený barevný odstín oken a vstupních dveří koresponduje s barvou nátěru původních prvků interiéru – zabudovaných skříní, vitrín a vnitřních dveří, jež byly rovněž citlivě renovovány. Nové rozvody plynu, elektroinstalace, kanalizačního a vodovodního potrubí byly umístěny do původních tras. Původní bezesparé (bělninové) obklady a dlažby v prostoru koupelny a hygienického zařízení byly v maximální míře restaurovány, včetně původního sanitárního vybavení. Poškozené kusy byly nahrazeny kopiemi nebo iden-

② Olomouc, Müllerův rodinný dům. Foto Markéta Lehečková.

tickými dobovými výrobky. V interiérech investor obnovil vápenné omítky, instaloval litinové radiátory a dle doložených zvrů doplnil osvětlovací tělesa. Restaurováním prošly všechny původní dřevěné prvky obytných místností – schodiště, palubkové a parketové podlahy. Dle návrhu architekta Michala Sborwitze byla obnovena zahrada zahrnující odpočinkovou část, pěší komunikace a kamenné zídky. Zahradu obíhá nové oplocení jako kopie původního stavu, tedy betonové podezdívky, betonových sloupků a výplně polí dřevěným laťkovým plotem.

Komentované tematické vycházky a přednášky Ing. arch Jitky Štáblové

- **16. ledna**
Prohlídka centra města Mohelnice s pověstným mohelnickým betlémem, opraveným systémem městských hradeb s bránou včetně farního kostela sv. Tomáše z Canterbury s nově zpřístupněnou věží, včetně návštěvy nedávno otevřené Galerie Lautner v domě s baštou na Kostelním náměstí a další památky.
- **28. ledna**
Přednáška *Renesanční tvrze na Šumper-*

sku v přednáškovém sále šumperského Klubu důchodců seznámila posluchače s historií renesančních tvrzí na Šumpersku s důrazem na tvrz Kobylků z Kobylího v Podolí u Mohelnice, Bukůvků z Bukůvky na Třemešku a Odkolků v Temenici. Nechyběly ani pověsti.

• **11. dubna**

V přednáškovém sále Městské knihovny T. G. Masaryka v Šumperku proběhla přednáška společně s Radimem Vrlou o vzniku, historii a současnosti hradu Rabštejn včetně seznámení o nejnovějších archeologických nálezech.

• **9. května**

Komentovaná prohlídka výstavy *Příběhy apoštolů a evangelistů* spolu s Mgr. Lenkou Müllerovou v šumperském Vlastivědném muzeu.

• **15. května**

Tematická, 10,5 kilometru dlouhá, vlastivědná vycházka královskou cestou do Líšnice a Loštic nejen k pozůstatkům hradu Líšnice, historickým mlínkům, ke kapli, zámku a parku v Žádlovicích, ale i k dalším památkám v Lošticích včetně synagogy a části naučné stezky Lišky Bystroušky.

• **5. září**

Komentovaná prohlídka výstavy *Nakrájíme, zamícháme, rozšleháme* spolu s Mgr. Márií Kudelovou v šumperském Vlastivědném muzeu.

• **16. října**

Tematická vlastivědná vycházka z osady Lužná přes Nový hrad do Bohdíkova s komentovanou prohlídkou zříceniny Nového hradu s archeologem PhDr. Vladimírem Gošem, CSc. včetně pověstí v podání Jiřiny Skřivánkové.

• **25. listopadu**

Vlastivědná procházka Šumperkem a jeho podobou na konci 19. století s prohlídkou objektů, které v této době vznikly – se zaměřením na areál SŠ, ZŠ a MŠ Šumperk, Hanácká 3.

Veletrhy, výstavy, přednášky akce, účast na akcích

V součinnosti s Univerzitou Palackého byla navázána spolupráce s katedrou archeologie Univerzity Komenského v Bratislavě. Během několika přednášek seznámil dr. Pavel Šlézar, vedoucí odboru archeologie NPÚ, studenty nejstarší slovenské univerzity s výsledky archeologických výzkumů středověkých lokalit Olomoucka.

14. dubna se uskutečnila v Petrášově paláci autorská prezentace publikace *Metodika identifikácie a výskumu historických krovvov*, vydaná Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky. Zároveň byl představen vědecký projekt zaštitěný Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, jehož výstupem by měl být *Atlas historických krovvů ČR*.

Expozice k třicátému výročí pádu železné opony V náručí památkové péče.

Od sametové revoluce do současnosti se řada historických sídel proměnila k nepoznání. Zmizela socialistická šed' zanedbaných budov, rozzářily se interiéry významných paláců, chrámů a měšťanských domů, dříve nepřístupné památky se otevřely veřejnosti a část z nich byla zachráněna v čase příslovečných pět minut před dvanáctou. Tuto proměnu můžeme sledovat i v našem kraji a pokusila se ji představit výstava *V náručí památkové péče*, která byla nainstalována ve foyeru Knihovny města Olomouce, na pobočce Brněnská v době od 27. dubna do 27. června.

Noc kostelů v Olomouci

Do celostátní akce Noc kostelů přispěli 24. května v době od 18 do 22.30 hodin olomoučtí archeologové prezentací záchranného archeologického výzkumu gotického kostela sv. Petra a Pavla, zbořeného v roce 1792, na nádvoří děkanátu Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Křížkov-

③ Olomouc, Křížkovského 10 – vyznačení půdorysu kostela sv. Petra a Pavla. Foto Vlastimil Staněk.

ského 10. Na tomto místě byl po ukončení výzkumu a rekonstrukce budovy v dlažbě vyznačen půdorys tohoto kostela.

Seminář k problematice lidového stavitelství Kámen ve vesnickém stavitelství a v životě venkova se uskutečnil ve dnech 18. – 20. září v Javorníku.

Každoročně připravuje Národní památkový ústav ve spolupráci s dalšími organizacemi celostátní odborný seminář zaměřený na problematiku poznání, ochrany a obnovy lidového stavitelství a vesnických sídel. Seminář, kterého se zúčastnilo 120 posluchačů a 14 přednášejících, měl postihnout různé aspekty daného tématu v celé jejich šíři od dokumentace a průzkumů kamenných historických objektů, přes teoretické i praktické přístupy k jejich ochraně, obnově a rehabilitaci, i návody a postupy údržby, ošetření a konzervace kamenných konstrukcí a prvků, až po celkový obecnější pohled na fenomén kamenné architektury a kamenictví, jež je výmluvným dokladem řemeslného umu našich předků i svědectvím o jejich životě. Součástí programu byla i jednodenní exkurze.

Archeologové olomouckého ÚOP spojili síly s kolegy z Univerzity Palackého, Vlastivědného muzea v Olomouci a Muzea v Litovli a společně uspořádali výstavu Výprava za litovelskou archeologií. Výstava probíhající v litovelském muzeu

④ Vápenná, exkurze semináře – pozdně barokní chalupa č. p. 98. Foto Vlastimil Staněk.

od 6. října do 1. prosince byla doprovázena celou řadou akcí pro veřejnost (besedy, přednášky), tyto vyvrcholily na Mezinárodní den archeologie komentovanými prohlídkami výstavy, archeologickými vycházkami a edukačním programem pro děti. K expozici vznikla stejnojmenná kniha, která populárně-naučnou formou přibližuje veřejnosti starší i novější archeologické nálezy a výzkumy z Litovelska. Na publikaci se autoricky podíleli také archeologové našeho pracoviště.

Konference o památkové péči v 21. století

Na mezinárodní konferenci, pořádané Národním památkovým ústavem, *Památková péče ve 21. století*, konané 10.–11. prosince v Brožíkově sále na pražské Staroměstské radnici, přednesl ředitel olomouckého pracoviště Mgr. František Chupík, Ph.D. příspěvek *Předtím a potom v přímém přenosu – zkušenosti památkáře z praxe a jeho očekávání pro budoucnost* – výsledek inter-ní ankety NPÚ. Ústředním tématem konference byla budoucnost, směřování a výzvy, kterým současná památková péče čelí.

Prohlášení věcí nemovitou kulturní památkou

Pozdně renesanční čtyřboká kamenná pilířová boží muka v Šumperku

Samostatně stojící památka, postavená pravděpodobně roku 1699, vysoká zhruba

⑤ Šumperk, renesanční pilířová boží muka.
Foto Jitka Štáblová.

tři metry se skládá z novodobého betonového podstavce čtvercového půdorysu, pískovcového pilíře a původní vrcholové kaplice završené fragmentem železného kříže na kruhovém soklu. Vyhlobená nika s půlkruhovým záklenkem, kterou dnes chrání prostá železná mříž, tvoří v současnosti přibližně třetinu celkové výšky památky a je vytvořena z unikátního materiálu, krupniku, což je masková břidlice, která se těžila pouze v okolí Sobotína a Vernířovic. Další takzvaná čarodějnická boží muka se nachází v Koutech nad Desnou, Velkých Losinách, Rapotíně a nechávali je vystavět pozůstalí oběti honu na čarodějnice.

Po restaurátorském zásahu se boží muka nacházejí v dobrém stavu a jedná se o velmi kvalitní dílo s vysokou historickou hodnotou regionální produkce. Jsou také jedním z mála dokladů památek spojených s inkvizičními procesy na Šumpersku. Byť byla během své existence několikrát přemístěna, dodnes hrají významnou roli ve městě i krajině a nyní jsou i jedním ze zastavení současné naučné Čarodějnické cyklotrasy.

⑥ Žulová, kostel Panny Marie Bolestné, kříž a výklenková kaple. Foto Eva Pulkrťová.

Kostel Panny Marie Bolestné s křížem před jeho vstupem a výklenková kaple na Boží hoře u Žulové

Areál tohoto poutního místa tvoří ucelený soubor jednotlivých objektů řešených v novogotickém stylu. Dominantou místa je kostel Panny Marie Bolestné, k němuž vede od města křížová cesta. Ale jen kostelu s křížem před jeho vstupem a výklenkové kapli křížové cesty se dostalo památkové ochrany.

V letech 1712–1713 byl na Boží Hoře u Žulové vybudován dřevěný kostelík zasvěcený Panně Marii. Boží hora se stala vyhledávaným poutním místem kvůli uctívanému obrazu Panny Marie Bolestné, který měl být podle pověsti na Boží hoře pověšený na stromě již ve 12. století. Za josefínských dob došlo ke zrušení poutního místa a v roce 1864 ke zrušení a vylopuení kostela. Na náklady vratislavského biskupa Heinricha Förstera proběhla v letech 1878–1880 výstavba nového kostela zasvěceného Panně Marii Bolest-

né. Autorství návrhu je připisováno Friedrichu von Schmidt, profesoru na Akademii výtvarných umění ve Vídni. Na Boží hoře byla postavena monumentální novogotická zděná cihlová stavba s kamenným pláštěm a výrazným, architektonicky tvarovaným vstupním portálem. Již v roce 1877 měla obec vybudovat ke kostelu novou křížovou cestu se čtrnácti zastaveními. Její obrazy od malíře Baucha z Vidnavy nahradila ve druhé polovině 20. století současná vyobrazení jednotlivých zastavení. Cesta začíná u zděné výklenkové kaple, ukončuje ji přírodní skalnatá grotta s novodobou sochou Panny Marie Lurdské bez umělecké hodnoty. Ta původní zmizela snad již po druhé světové válce. Po dostavbě kostela byl u jeho vstupu vztyčen litinový kříž jednoduchých tvarů kvalitní uměleckořemeslné úrovně s datem 1884 na čelní straně paty žulového podstavce. Mezi navrhované objekty na prohlášení, kromě okolních pozemků, patřily i pozůstatky Jiřího chaty z roku 1905, která v padesátých letech 20. století vyhořela a z její podoby se nezachovalo téměř nic.

Kamenný poutní kostel v Žulové měl být ve své době ukázkou vytříbenosti a slohové čistoty, upomínkou na slávu, moc a bohatství katolické církve ve středověku. Před kostelem umístěný litinový kříž, jehož kovová část nese stopy po barevné povrchové úpravě a patrně i po zlacení, a výklenková kaple nacházející se pod horou, jsou drobnou sakrální architekturou. Jde o jednu z nejvíce ohrožených kategorií kulturního dědictví. Ministerstvo kultury rozhodlo tři nemovitosti v areálu, tvořící jednotný celek, památkově chránit, jelikož si dodnes zachovaly své historické i umělecké hodnoty. Naopak torza obvodových stěn Jiřího chaty, křížová cesta včetně grotty představující pouze výklenek vytesaný do skály s umělecky nehodnotnou kopií sošky Panny Marie Lurdské nenesou významné památkové hodnoty a tudíž není třeba je památkově chránit. Stejně tak i navržené okolní pozemky, na kterých se nenachází žádný významný

objekt a město Žulová plánuje posílit jejich rekreační funkci včetně vybudování informačních cedulí a map.

Areál Tančírny s parkem v Račím údolí

Úspěšná záchrana této vzácné ukázky slezské secesní architektury byla vyvrcholením letitého zájmu ze strany olomouckého pracoviště Národního památkového ústavu a veřejnosti. Do Seznamu kulturních nemovitých památek byla zařazena pro její architektonickou a historickou hodnotu, i pro výjimečný přístup k její obnově.

V přízemí zděná a v patře dřevěná stavba obdélného půdorysu, se sedlovou střechou a dřevěnou galerií obklopující patro, postavená v letech 1906–1907 ve švýcarském stylu, byla vybudována na místě parní pily, která patřila vratislavskému biskupství. Výletní zastávku s Tančírnu nechal v Račím údolí postavit vratislavský biskup, kardinál Dr. Georg Kopp. Měla přímou vazbu na biskupský dvůr zámku Jánský Vrch a vloženeře rekreační charakter. Přízemí je hmotným zázemím budovy, poskytuje útulné prostory pro pohostinství. Tančírna v patře je naopak vzdušné konstrukce. Pod jednou střechou je řešen taneční sál s venkovním ochozem na konzolách, k němuž stoupá široké dřevěné schodiště rozvíjející architekturu dřevěného, řezbou zdobeného patra, jehož vstup má podobu portálu a ochoz arkád. Přes prosklené stěny ozdobené v symbolech barevných

7 Račín údolí – Tančírna. Foto Eva Pulkrtová.

nými vitrážemi a přes krajkoví venkovního ochozu se taneční sál, dlouhý přes dvacet metrů, otevírá vnějšímu světu. Do zážitku z architektury je tak zapojena i nádherná příroda podhůří Rychlebských hor. Divoká horská příroda se uklidňuje v parku vybudovaném kolem Tančírny, kterým protéká Račí potok. Svahu za potokem a chladné vody potoka bylo využito pro sklípek zapojený architektonicky do areálu. Areál s tančírnou, parkem a sklípkem za potokem tvoří historicky jeden kompoziční celek, proto byl jako jeden celek prohlášen za kulturní památku. Park se nachází v udržovaném stavu a jeho původní kompozice je poměrně dobře zachována. Vznikl spolu s Tančírnou, jeho součástí je mimo jiné vzácný strom javor klen, který je 200 let starý.

Při rekonstrukci Tančírny v letech 2014–2015, kterou zajistila obec Bernartice z titulu vlastníka památky, byla velmi citlivě zohledněna podstata ojedinělé architektury. V průběhu záchranných prací se povedlo zachovat výjimečně památkové hodnoty této stavby, pro které je třeba ji památkově chránit.

Millerův dům v Uničově

Dům je kvalitním příkladem romantizujícího historismu s novogotickými prvky a řadou zachovalých řemeslných detailů. Způsob velkorysého provedení odpovídá myšlence jeho původního účelu, kdy měl dům sloužit jako sídlo uničovského muzea. Historie, která měla být hlavní náplní objektu, se odrazila v celkovém výrazu domu, kterému dominuje rejstřík novogotických prvků. Jako stavitele si Dr. Emil Miller zvolil domácího architekta Zdenka Vodičku, který se do roku 1910 podílel na provádění obnovy hradu Bouzov podle návrhu německorakouského architekta Georga von Hauberrissera, tato zkušenost se odrazila i na realizaci stavby v roce 1911 s využitím stejných řemeslných dílen. V interiéru se dochovala řada drobných řemeslných detailů. V přízemí se nacházejí velmi zdobná bílá kachlová kamna zhotovená v neorenesančním stylu,

⑧ Uničov, Millerův dům. Foto Michaela Čadilové.

pocházejí pravděpodobně z poslední čtvrtiny 19. století. Zachována zůstala většina deštěných oken (kastlových) včetně kování, opatřených u oken větších rozměrů posuvnou větrací tabulkou, většina dveřních i vitrážových skleněných výplní, ve vstupní předsiní a přízemním schodišti vestibulu zůstala původní keramická dlažba s dekorem. Mezi řemeslnými prvky vyniká posezení s dřevěným obložení, ze kterého vystupuje jemná řezba sedící dívky. Majitel pojmenoval dům Martha Haus, na památku jediné dcery, která zemřela ve věku dvaadvaceti let počátkem roku 1911. Spolupráce Dr. Emila Millera a Zdenka Vodičky dala vzniknout dalším významným objektům města jako například nové budově dnešní polikliniky.

Millerův dům se třemi zdobnými průčelími, sklepy s prostory zastropěnými stájovou klenbou, přízemím, patrem a půdním prostorem přizpůsobeným pro potřeby archi-

9 Hrubčice na Prostějovsku, kamenný kříž. Foto Iva Orálková

vu, je umístěn na historickém centrálním náměstí v exponovaném místě, jako náročný dvoupodlažní objekt a jeho nedílnou součástí je i oplocení s bránou. Je velmi kvalitním příkladem architektury měšťanského domu s výraznými historizujícími architektonickými a řemeslnými prvky z počátku 20. století. Stavba je přístupná veřejnosti jako část Městského úřadu.

Kamenný kříž v Hrubčicích na Prostějovsku

Hodnotné dílo pochází z dílny prostějovského akademického sochaře Václava Becka (1867–1930), z počátku jeho tvorby.

Kamenný kříž vysoký zhruba čtyři metry umístěný na čtvercovém hranolovitém podstavci pochází z roku 1898. Datace je doložena na jednom ze tří soklů, ze kterého se památka skládá. Z posledního vystupuje vlastní kříž s plastikou Krista, jež je přibita čtvero hřeby. V nikách se nachází sochy Panny Marie Bolestné, sv. Josefa a sv.

Aloise Gonzagy. Podnět na prohlášení za kulturní památku tohoto kvalitně umělecky zhotoveného kamenosochařského díla nacházejícího se v dobrém technickém stavu předložil správní orgán památkové péče Magistrátu města Prostějova. Regionální komise Národního památkového ústavu v Olomouci na svém zasedání dne 27. února 2019 doporučila ministerstvu kultury kamenný kříž k prohlášení za kulturní památku.

Památková hodnota vychází z dochované podoby objektu, historických konstrukcí, koncepce a formy drobné sakrální architektury. Kříž má estetický dopad na své okolí a dotváří naši kulturní krajinu, je zároveň připomínkou křesťanské víry a věrouky. Tento typ drobných sakrálních památek je jednou z nejvíce mizejících a ohrožených kategorií kulturního dědictví.

ZUSAMMENFASSUNG

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár: Die mittelalterliche Besiedlung in der Umgebung der Maria-Magdalena- Kirche bei Bouzov

Rund 1 km südöstlich von Bouzov im Ortsteil Starý pivovar (Alte Brauerei) wurde in den Jahren 2007–2012 anhand archäologischer Lesefunde die Existenz der überlieferten untergegangenen mittelalterlichen Siedlung (des sog. Starý Bouzov) bestätigt. Es handelte sich um eine Siedlung mit landwirtschaftlichem Charakter mit Belegen für Eisenverarbeitung und Schmiedetätigkeit. Der Kern der Siedlung lag nördlich der Maria-Magdalena-Kirche auf der heutigen Flurname Na Nivě (Polygon A, Einheit Nr. 1). Die Siedlung mit aus Holz und Lehm errichteten Behausungen an dem sanften südwestlichen Hang (370–400 m über dem Meeresspiegel) bestand aus einer Reihe von Häusern mit einer Länge von ca. 300 m entlang der in nordöstlicher und südwestlicher Richtung angelegten Straße (heute die Straße in Richtung Podolí). Ursprünglich hieß die Siedlung bei der Maria-Magdalena-Kirche vermutlich Rohlece. Der Name (Rohlece = unebene Stelle) entstand in geographischer Beziehung zu den Straßen. Die Siedlung stammt aus der 1.

Hälfte des 13. Jahrhunderts, einige wenige Keramikfragmente deuten an, dass die Siedlung bereits aus der Zeit 950 – 1200 stammen könnte. Die Siedlung existierte auch während des jüngeren Hochmittelalters (13. bis 14. Jahrhundert). Abgesehen vom Siedlungskern auf der Flurname Na Nivě gab es auch vereinzelte Domizile in der Umgebung. Die Lage und die Zuordnung der Maria-Magdalena-Kirche zur Epoche der Gotik (14. Jahrhundert) zeugen davon, dass die Anfänge der Kirche mit der Existenz der Siedlung zusammenhängen. Die gotische Kirche könnte aber auch einen älteren Vorgänger gehabt haben. Im Verlauf des 14. Jahrhunderts erfolgte die Translation der Siedlung bei der Maria-Magdalena-Kirche in die neue Position unterhalb der Burg Bouzov. Der Grundriss dieser neuen Siedlung kann mit dem sich gabelförmig erweiternden Dorfplatz östlich des heutigen Bouzover Stadtplatzes identifiziert werden, der als Siedlung der Vorburg nach der Burg benannt war. Die urbanistische Entwicklung von Bouzov wurde im 14. Jahrhundert durch die Lokation der Kleinstadt im Grundriss des erwähnten, auf das Jahr 1408 datierten Stadtplatzes abgeschlossen. Die Datierung der Entstehung der Kleinstadt

im 14. Jahrhundert konnte durch archäologische Grabungen während der Erneuerung des Stadtplatzes in den Jahren 2012 bis 2013 bestätigt werden.

Jakub Halama:

Der nördlichste Fund römischer Reliefkeramik im Marchtal

In den Sammlungen der Archäologischen Abteilung des Nationalen Denkmalinstituts (NPÚ) Olomouc befindet sich ein Fragment einer wertvollen Reliefkeramik des Typs Terra Sigillata aus Olomouc-Řepčín, das beim Sammeln an der Oberfläche (1994) wahrscheinlich auf dem Gelände einer germanischen Siedlung aus der Römerzeit gefunden wurde.

Es handelt sich hierbei um den unteren Teil der Bauchung einer tiefen Schale des Typs Drag. 37 mit Relikten einer Reliefverzierung. Der typische Charakter von Material und Oberfläche verrät, dass das Gefäß von Handwerkern in Töpferwerkstätten in Mittelgallien (im heutigen Frankreich) hergestellt wurde, und zwar im 2. Jahrhundert n. Chr.

In der Olomoucer Region sind Belege für das Vorkommen dieser Luxuskeramik römisch-provinzieller Provenienz relativ rar. Ein Fragment kennen wir dank der archäologischen Grabungen auf dem Domhügel im Zentrum von Olomouc, ferner kennen wir ca. 6 Fragmente aus der 2001 in Olomouc-Slavonín untersuchten germanischen Siedlung. Die zweifellos interessanteste Fundstelle mit solchen Keramikfunden (zwei Fragmente) ist das untersuchte römische Legionslager in Olomouc-Neředín, das mit den Aktivitäten des römischen Imperiums zur Zeit der Markomannenkriege in Verbindung gebracht wird (166 – 180 n. Chr.).

Petr Kubeša:

Zu Geschichte und Erscheinungsbild des Parks bei der Stadtmauer auf dem Hus-Platz und in der Okružní-Straße

in Šumperk

Der Beitrag befasst sich mit der Geschichte, Entstehung und kontinuierlichen Entwicklung des Parks bei der Festungsmauer auf dem Hus-Platz unterhalb des Schlosses und der Einmündung der Sadová-Straße bis zur Treppe zur Hanácká-Straße. Der Beitrag geht kurz ein auf die mögliche Entstehung des Schlossparks in einer Zeit, als sich das nahegelegene Schloss im Besitz des bedeutenden Adelsgeschlechts der Zierotiner befand, sowie auf die Entwicklung des eigentlichen, Ende des 19. Jahrhunderts entstandenen Parks, und dies auf der Grundlage erhaltener Pläne, Fotografien und Ansichtskarten und auf der Grundlage eines Vergleichs des früheren Zustands mit der heutigen Situation, die sich aber seit seiner Entstehung in den Grundzügen nicht wesentlich verändert hat.

Miroslav Papoušek, Tomáš Víték:

Bauhistorische Untersuchung der Hannakischen Kaserne in Olomouc

Die Hannakische Kaserne (Hanácká kasárna), ehemals Spitalkaserne (Špitálská kasárna), wurde auf dem Grundstück eines ehemaligen, im Jahr 1782 aufgelösten Kartäuserklosters errichtet. Die erste schriftliche Erwähnung aus dem Jahr 1808 betrifft die Absicht höherer Militärorgane, auf dem Platz des ehemaligen Kartäuserklosters neue Bombensichere Infanteriekasernen zu errichten. Die Bauarbeiten wurden allerdings nach langer Vorbereitung erst 1839 aufgenommen. Interessant sind die Archivaufzeichnungen zum Verlauf der Bauarbeiten, z.B. die Entscheidungen bezüglich der Art der Gebäudedachs und der Dacheindeckung. Die endgültige Gestaltung des Dachstuhls wurde am 4. 4. 1843 genehmigt. Es handelte sich um eine originelle Konstruktion, die Holzelemente mit einem gemauerten Giebel kombinierte. 1846 wurden sämtliche Bau- und Einrichtungsarbeiten am Objekt abgeschlossen. Nach der Fertigstellung diente die Spitalkaserne den

Mineureinheiten und Armeehandwerkern, die damals in Olomouc untergebracht waren. Für das Jahr 1847 ist die Einquartierung von 1.813 Personen belegt. 1856 wurden bedeutende Bauarbeiten durchgeführt, die eine Niveausenkung des Innenhofs zum Ziel hatten. Grund dafür war die Feuchtigkeit in den beiden Untergeschossen. 1871 wurde in den Kasernen der Infanteriestab mit zwei Brigaden einquartiert. Vermutlich im darauffolgenden Jahr siedelte das Mährische Infanterieregiment Nr. 54, das auch als das Hannakische bezeichnet wurde, von Wien in die Spitalkaserne in Olomouc über. Mit dessen Existenz und mit der späteren Umbenennung der Kaserne in die „Hannakische“ ist die Geschichte des Objekts untrennbar verbunden. Vielleicht in den 80er Jahren des 19. Jahrhunderts wurden bauliche Veränderungen am Objekt vorgenommen, entsprechende Archivbelege konnten jedoch nicht gefunden werden. Es handelt sich hierbei um den Bau eines Segmentgewölbes anstelle der ursprünglichen Holzbalkendecke im ganzen obersten Geschoss. Auch das Dach wurde verändert. Grundlegende bauliche Veränderungen, die dem Objekt insbesondere im Innenbereich das derzeitige Aussehen verleihen, wurden in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts vorgenommen. Kurz erwähnt seien auch die Errichtung eines Schutzraums im ersten Geschoss Anfang der 50er Jahre, die Adaptation mit Durchbrechen neuer Korridore und der etappenweise durchgeführte Einbau von Trennwänden in den verschiedenen Stockwerken und Flügeln in den 60er Jahren, der Bau eines Saals im fünften Stock des Südfügels im Jahr 1962 und schließlich die Runderneuerung aller Fassaden in den Jahren 1978 – 1988.

Eva Pulkrtová:

Das ehemalige Gebäude des Gerichts in Javorník, Konk.-Nr. 7

Die Autorin stellt in ihrem Beitrag das Gebäude Konk.-Nr. 7 im Kern der schlesisch-

en Stadt Javorník, Kreis Javorník, vor, in dem seit 1832 das Bischöfliche Landesgericht und seit 1849 des Kreisgerichts ihren Sitz hatten. Nach dem Zweiten Weltkrieg fanden in diesem Gebäude die Armen Schulschwestern von Unserer Lieben Frau ihr neues Zuhause. In den Jahren 2018 – 2020 fand eine Runderneuerung statt. In ihrem Beitrag berichtet die Autorin vom Prozess der soeben abgeschlossenen Runderneuerung dieses bemerkenswerten Gebäudes, dessen historische Form bis heute erhalten blieb. Das Gebäude des ehemaligen Gerichts wurde mit dem Ziel renoviert, die historische Form, die das Gebäude während seiner Nutzung nach und nach erhielt, weitestmöglich zu erhalten. Mit Hilfe einer Rekonstruktion soll die gesamte Entwicklung des Gerichtsgebäudes präsentiert werden, damit dessen Aussagewert bewahrt wird und damit die Spuren der jeweiligen Entwicklungsphasen nicht ausgelöscht werden, obwohl die Anforderungen bezüglich der Nutzung des Gebäudes von Anfang an sehr hoch waren.

BIBLIOGRAFIE PRACOVNÍKŮ OLOMOUCKÉHO PRACOVIŠTĚ NPÚ ZA ROK 2019

- BELŠÍK Ondřej. Obnova střech zámku v Čechách pod Kosířem. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 91–94.
- FALTÝNEK, Karel. Archeologické nálezy z katastru obce Savína na Litovelsku. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 8–27.
- FALTÝNEK, Karel; ŠLÉZAR, Pavel. Nálezy novověkých ženských článkových opasků na Bouzovsku. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 29–34.
- FALTÝNEK, Karel; PŘIDAL, Tomáš. Nová archeologická zjištění na základě povrchových sběrů v katastru městyse Náměště na Hané (okr. Olomouc). Archeologie Moravy a Slezska: informační zpravodaj ČAS, roč. 19, 2019, s. 14–18.
- FALTÝNEK, Karel; GOLEC, Martin; HLAVA, Miloš; HLUBEK, Lukáš; KALÁBKOVÁ, Pavlína; MÍROVÁ, Zuzana; ŠLÉZAR, Pavel; URVÁLEK, Radovan. Výpravy za litovelskou archeologií, 2019.
- KUBEŠ, Jan. Rekonstrukce domu Na Hradě č. o. 5 v Olomouci. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 97–109.
- NECKAŘOVÁ, Dobroslava. Oprava sanktusníkové věže kostela s. Mikuláše v Horce nad Moravou. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 111–119.
- PULKRTOVÁ, Eva. Historismus na Jesenicku a jeho architektonické skvosty. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 37–51.
- ŠTÁBLOVÁ, Jitka. Tajemný hrad Pleče. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 75–86.
- ŠTÁBLOVÁ, Jitka. Zpráva o dokončení opravy hradeb v Mohelnici. Sborník 2018 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, 2019, s. 121–129.

